

STENOGRAFSKE BELEŠKE

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 2.

BEOGRAD 1933 GODINE

KNJIGA 6

LII REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

ODRŽAN 14 JUNA 1933 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

Pretsednik

Dr. KOSTA KUMANUDI

Potpredsednik

Dr. AVDO HASANBEGOVIĆ

Sekretar

MILAN MRAVLJE

Prisutni su g.g. Ministri: Predsednik Ministarskog saveta dr. Milan Srškić, Ministar bez portfelja i zastupnik Ministra inostranih poslova dr. Albert Kramer, Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja Ivan Pucelj, Ministar trgovine i industrije dr. Ilija Šumenković, Ministar saobraćaja Lazar Radivojević, Ministar šuma i rudnika Pavao Matica, Ministar za fizičko vaspitanje naroda dr. Ljovoslav Hanžek, Ministar poljoprivrede dr. Ljubomir Tomašić.

POCETAK U 11,45 ČASOVA.

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika LI redovnog sastanka;

2 — Saopštenje o podnošenju na rešenje predloga zakona o društvu Crvenog krsta Kraljevine Jugoslavije od strane Ministra vojske i mornarice;

3 — Saopštenje odborskog izveštaja o zakonskom predlogu o izmenama i dopunama Zakona o beglučkim zemljama u Bosni i Hercegovini;

4 — Saopštenje o traženju hitnosti za zakonske predloge o izmenama i dopunama Zakona o beglučkim zemljama u Bosni i Hercegovini od strane narodnih poslanika Milana Petrovića i drugova i Huseina Kadića i drugova, i usvajanje hitnosti;

5 — Saopštenje interpelacija: Alojzija Pavliča narodnog poslanika, na Ministra šuma i rudnika o neisplaćenju porudžbini od strane Direkcije državnih rudnika mesnom mlinu u Celju; Alojzija Pavliča, narodnog poslanika, na Ministra trgovine i industrije o smanjenju vozne tarife Jugoslovenskom stručnom savezu u Ljubljani; Alojzija Pavliča, narodnog poslanika, na Ministra šuma i rudnika o pravilniku bratinskih blagajni; Alojzija Pavliča, narodnog poslanika na Ministra finansija o štetnoj politici Narodne banke za štedionice, zadruge i industrije u Dravskoj banovini; dr. Marka Kozula i drugova, narodnih poslanika, na Predsednika Ministar-

skog saveta o otvaranju diskusije o privrednoj krizi u Narodnoj skupštini; Ferde Sege, narodnog poslanika, na Ministra građevina o zabrani vožnje osobama teretnim automobilima na javnim putevima; Nikole V. Stajkovića i drugova, narodnih poslanika, na Ministra poljoprivrede o neispravnom radu Upravnika Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga; Miloša P. Dragovića, narodnog poslanika, na Ministra saobraćaja o radu Milutina Ilića, upravnika Pošte Beograd II i njegovog pomoćnika Milana Serbedžije; Miloša P. Dragovića, narodnog poslanika, na Ministra finansija o postupku činovnika Poreske uprave u Lebanu sa poreskim odborom Opštine donjokonjuvačke; Nikole V. Stajkovića, narodnog poslanika, na Ministra finansija o nepravilnoj isplati zadrugne stoke koja je prodavana preko Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga u Beču; Alojzija Pavliča, narodnog poslanika, na Ministra socijalne politike i narodnog zdravlja o redukciji rudara u trbovljanskim rudnicima; Miloša P. Dragovića, narodnog poslanika, o traženju prvenstva za njegovu interpelaciju na Ministra prosvete o postupku institucija J.R.S.D. i školskih nadzornika prema učiteljima; dr. Nikole Nikića i drugova, narodnih poslanika, na Ministra unutrašnjih poslova o političkom ubistvu nad Pavom Birtičem.

6 — Otsustva narodnih poslanika;

Govornici: Ministar poljoprivrede dr. Ljubomir Tomašić.

Dnevni red: 1 — Pretres i usvajanje predloga zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima;

Govornici: Izvestilac većine dr. Ljudevit Auer, izvestilac manjine Vasilije Trbić, Ministar poljoprivrede dr. Ljubomir Tomašić, dr. Slavko Sećerov, dr. Đuro Leušić, Alojzije Pavlič, Jovan Misričić, dr. Ivan Lončarević, Vitomir Vidaković, dr. Svetislav Mihajlović.

2 — Pretres i usvajanje predloga zakona o izmenama i dopunama zakona o uređenju agrarnih odnosa u ranijim pokrajinama Južne Srbije i Crne Gore od 5 decembra 1931 godine i Zakona o naseljavanju Južnih krajeva od 11 juna 1931 godine sa njegovim izmenama i dopunama od 5 decembra 1931 godine.

Govornici: Izvestilac dr. Ljudevit Auer, Ministar poljoprivrede dr. Ljubomir Tomašić, Vojko Kurtović, Alojzije Pavlič.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Otvaram LII redovni sastanak Narodne skupštine. Izvolite čuti zapisnik prošlog sastanka.

Sekretar Milan Mravlje čita zapisnik LI redovnog sastanka.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima li primedaba na pročitani zapisnik? (Nema.) Primedaba nema, zapisnik je primljen. Izvolite čuti zakonske predloge.

Sekretar Milan Mravlje čita: G. Ministar vojske i mornarice podnosi Skupštini na rešenje predlog zakona o društvu Crvenog krsta Kraljevine Jugoslavije. (Vidi prilog).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Za proučavanje ovog zakonskog predloga izabraće se naročiti odbor. Izvolite čuti odborske izveštaje.

Sekretar Milan Mravlje čita: Odbor za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama zakona o beglučkim zemljama u Bosni i Hercegovini podnosi Skupštini na rešenje svoj izveštaj.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ovaj će se izveštaj štampati, razdati g.g. narodnim poslanicima i staviti na dnevni red kad to Skupština odluči. Izvolite čuti poslaničke zakonske predloge.

Sekretar Milan Mravlje čita: G.g. Milan Petković i drugovi, narodni poslanici, traže da se njihov predlog zakona o izmenama i dopunama zakona o beglučkim zemljama u Bosni i Hercegovini oglasi za hitan i uputi naročitom odboru na pretres.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Molim g. Ministra poljoprivrede da se izjasni o traženoj hitnosti zakonskog predloga g. Petkovića i drugova.

Ministar poljoprivrede dr. Ljubomir Tomašić: Primam hitnost za ovaj zakonski predlog.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: G. Ministar poljoprivrede izjavljuje da prima hitnost. Izvolite čuti dalje.

Sekretar Milan Mravlje čita: G.g. Husein Kadić i drugovi traže da se njihov predlog zakona o izmenama i dopunama zakona o beglučkim zemljama u Bosni i Hercegovini oglasi za hitan.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Molim g. Ministra da se izjasni o traženoj hitnosti.

Ministar poljoprivrede dr. Ljubomir Tomašić: Primam traženu hitnost.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: G. Ministar je primio traženu hitnost. Izvolite čuti interpelacije.

Sekretar Milan Mravlje čita: G. Alojzije Pavlič, narodni poslanik, upućuje interpelacije: na Ministra šu-

ma i rudnika o neisplaćenju porudžbini od strane Direkcije državnih rudnika mestnome mlinu u Celju; na Ministra trgovine i industrije o smanjenju vozne tarife Jugoslovenskom stručnom savezu u Ljubljani; na Ministra šuma i rudnika o Pravilniku bratinskih blagajni; na Ministra finansija o štetnoj politici Narodne banke za štedionice, zadruge i industrije u Dravskoj banovini; g.g. dr. Marko Kožulj i drugovi, narodni poslanici, upućuju interpelaciju na Predsednika Ministarskog saveta o otvaranju diskusije o privrednoj krizi u Narodnoj skupštini; g. Ferdo Šega, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na Ministra građevina o zabrani vožnje osoba teretnim automobilima na javnim putevima i traži da joj se prizna prvenstvo.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Pošto g. Ministar građevina nije prisutan, o traženom prvenstvu rešavaće se na sednici, na kojoj bude prisutan g. Ministar. Izvolite čuti dalje.

Sekretar Milan Mravlje čita: G.g. Nikola V. Stajković i drugovi, narodni poslanici, upućuju interpelaciju na Ministra poljoprivrede o neispravnom radu Upravnika Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga; Miloš P. Dragović, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na Ministra saobraćaja o radu Milutina Ilića, upravnika pošte Beograd II i njegovog pomoćnika Milana Serbedžije i traži da joj se prizna prvenstvo.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: O traženom prvenstvu rešavaće se kad g. Ministar saobraćaja bude prisutan. Izvolite čuti dalje.

Sekretar Milan Mravlje: G. Miloš P. Dragović, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na Ministra finansija o postupku činovnika Poreske uprave u Lebanu sa Poreskim odborom Opštine donjokonjuvačke i traži da joj se prizna prvenstvo.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: O traženoj hitnosti rešavaće se na sednici, na kojoj bude prisutan g. Ministar finansija. (G. Miloš Dragović: Mi uopšte nemamo ministara ni Vlade! Kako je to? — Graja i protesti.) G. Dragovića opominjem na red. Izvolite čuti dalje.

Sekretar Milan Mravlje čita: G. Nikola V. Stajković, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na Ministra finansija o nepravilnoj isplati zadružne stoke koja je prodavana preko Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga u Beču i traži da joj se prizna prvenstvo.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: I za ovu traženu hitnost važi isto, kao i za prošlu. Izvolite čuti dalje.

Sekretar Milan Mravlje čita: G. Alojzije Pavlič, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra socijalne politike i narodnog zdravlja o redukciji rudara u Trbovljanskim rudnicima i traži da joj se prizna prvenstvo.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: G. Ministar nije prisutan, te će se o traženoj hitnosti rešavati na idućoj sednici, na kojoj bude prisutan g. Ministar. Izvolite čuti dalje.

Sekretar Milan Mravlje čita: G. Miloš Dragović, narodni poslanik, traži da se prizna prvenstvo njegovoj interpelaciji upućenoj na g. Ministra prosvete o postupku institucija J.R.S.D. i školskih nadzornika prema učiteljima; g. dr. Nikola Nikić, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na Ministra unutrašnjih poslova o političkom ubistvu izvršenom nad Pavom Birtićem, predsednikom bivše H.S.S. iz Starih Perkovaca, srez Slavonski Brod.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: O traže-

noj hitnosti rešavaće se na sednici, na kojoj bude prisutan g. Ministar. (Miloš Dragović: Nema Vlade! Sta to znači?) Sve ove pročitane interpelacije dostaviće se nadležnim g.g. Ministrima. Izvolite čuti molbe za odsustva.

Sekretar Milan Mravlje čita: G. Franjo Pahernik, narodni poslanik, moli za 7 dana odsustva radi hitnih privatnih poslova.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Odobrava li Skupština traženo odsustvo? (Odobrava) Objavljujem da je odsustvo odobreno.

Prelazimo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je pretes izveštaja odbora za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama Zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima. Reč ima izvestilac odbora g. dr. Auer.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer: Predlogom zakona o izmenama i dopunama pojedinih zakonskih propisa o agrarnoj reformi od meseca februara o. g. menjali su se i dopunjavali tri zakona: Zakon o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima od 19. juna 1931. g. sa izmenama i dopunama toga Zakona od 5. decembra 1931. g., zatim Zakon o uređenju agrarnih odnosa u ranijim pokrajinama (Južne Srbije) i Crne Gore od 5. decembra 1931. g. i Zakon o naseļljavanju južnih krajeva od 11. juna 1931. g. za izmenama i dopunama tog Zakona od 5. decembra 1931. g.

Sada predloženim osnovama razdeljena je ta materija radi tehničkih teškoća na dva zakonska projekta. U izmenama i dopunama Zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima, o kojem sada raspravljamo, zadržana je materija iz ranije zakonske osnove. Promene su u pogledu finansiranja. Dok stari zakon predviđa obveznice Agrarne banke, osnova zakona iz meseca februara o. g. predviđa državne obveznice, a sadašnja osnova predviđa od države garantovane obveznice sa istim kamatama i istim amortizacionim rokom.

Nadalje je razlika u § 28 Zakona, gde se govori o otšteti za eksproprisano zemljište na osnovu čistog katastarskog prihoda. Tamo je rečeno da se otšteta određuje na taj način da se stari katastarski prihod zemljišta II klase katastarskog boniteta, izražen u krunama, pomnoži sa količnikom 120, a za zemljišta koja plaćaju vodni doprinos sa količnikom 100. Tako dobivena suma je dinarska cena za I razred agrarne procene. Drugi razred niži je za 20%, treći razred za daljih 20%, a četvrti razred, to je za 50% snižena vrednost III razreda.

Ima još nekoliko razlika u amandmanima, o čemu će biti reč kasnije.

Gospodo, narodni poslanici, nigde i ni u jednoj državi u Evropi nije bilo tako raznovrsnih, zapletenih i teških agrarnih odnosa kakovi su bili u raznim pokrajinama Jugoslavije kada je izvršeno ujedinjenje i stvorena naša država.

Izuzimajući pretkumanovsku Srbiju, gde su agrarni odnosi osamdesetih godina prošloga veka bili potpuno uredeni, svaka je pokrajina imala svoje specijalne agrarne odnose.

Po završenom ratu ratnici su se vraćali sa raznih bojišta svojim osiromašenim domovima i ratom iznurenim nisu mogli ni pomisliti da će moći svojim radom ishranjivati svoje porodice, a isto toliko davati i gospodarima zemlje, i tražili su ekonomsko oslobođenje; drugi iz severnih krajeva, čiji se domovi nalaze u neposrednoj blizini velikih poseda, zatekavši svoje porodice bez hrane, gledali su na velike posede i tražili su zemlju; treći, oni iz pasivnih kra-

jeva nisu se svojim kućama ni vraćali već su išli u severne krajeve gde postoje veliki posedi, tražeći takođe zemlju da je obraduju.

Naša opšta situacija bila je teška zbog toga, jer je bila industrija nerazvijena, zemlja u rukama velikoposednika, pučanstvo se umnožilo, a zemljoradnja sitnih posednika zaostala. Ogromne površine zemlje, koje su držali feudalci, trebalo je pravično podeliti među zemljoradnike, trebalo je pokrenuti mrtvu a produktivnu snagu i dati joj prilike da se razvije i da na svojoj vlastitoj grudi stvori sebi egzistenciju.

U severnim krajevima, u Sloveniji i Hrvatskoj, Slavoniji i Vojvodini, zatečeni su ostaci starog feudalnog gospodstva, veliki posedi, gde je oko 840 velikih posednika imalo preko 2 miliona kat. jutara obradive zemlje. Kakav je bio razmer u podeli zemlje samo u Hrvatskoj i Sloveniji najbolje se vidi po tome, što je u tim krajevima oko 180.000 zemljoradničkih porodica imalo u svemu jedva 226.000 kat. jutara zemlje (na jednu porodicu dolazilo je nešto preko 1,25 kat. jutra), dok je na drugoj strani oko 1000 posednika sa posedom preko 100 kat. jutara zemlje imalo 750.000 kat. jutara. Pored toga u severnim krajevima bilo je oko 60.000 zemljoradničkih porodica koje uopšte nisu imale zemlje.

U Bosni i Hercegovini postojali su: 1 — kmeti i kmetstvu slični odnosi, gde je 113.000 kmetških porodica obrađivalo 566.000 hektar zemlje, dajući $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$ ili $\frac{1}{2}$ sa tih 566.000 hektara na 4000 porodica gospodarima ove zemlje;

2 — beglučari, zemljoradnici, sa dužnostima da zemlju obrađuju i daju ugovoreni deo prihoda gospodarima zemlje kao i kmetovi, ali bez prava nepokretnosti sa zemlje koja nije naslednim putem prešla na članove beglučarske porodice — zadruge. U Dalmaciji postojali su: agrarni odnosi nastali prema dobu razvitka i uticaja Zapada i Istoka, a obrađivači su se zvali koloni, laboratores, graciati i kmeti. U Dalmaciji je postojalo dubrovačko kmetstvo i polovništvo na teritoriji bivše dubrovačke republike, težaštine na otocima i Primorju, u srednjoj i severnoj Dalmaciji, stalno kmetstvo na Rabu, kmetije u ravnim kotarima, gospoštine ili nepomična kmetstva na otocima i Primorju severne Dalmacije, nasledni zakupi, nasledne dažbine i večiti niveli na Pažmanu i Vrgorcu, zakupi i obični noveli u dalmatinskoj Zagori, jendečenje u Neretvanskoj krajini, feudi na otoku Vrbači u Pakovstanima i na Pagu i fideikomisi na području bivše dubrovačke republike. Svi ovi navedeni, njih preko 50.000 porodica, obrađivali su oko 60.000 hektara tuđe zemlje i davali vlasnicima izvestan deo plodova sa te zemlje.

U Južnoj Srbiji postojali su čivčijski i njima slični odnosi (napoličarski, zakupnički, arendatorski i nemački), gde su čivčije, njih preko 25.000 porodica, obrađivali preko 30.000 hektara i izvestan ugovoreni deo davali gospodarima zemlje, čiflik — sahibijama, kojih je bilo nešto više od 6.000 porodica. Ovi odnosi su bili posve slični onim kmetskim odnosima u Bosni. Čivčije nisu imali sopstvene zemlje, već su zemlju dobili od zemljogospodara kao i kuću za stanovanje ili potrebna sredstva za njeno podizanje, a na neodređeno vreme. Površina zemlje bila je obično onolika, koju je čifčija mogao sa svojom porodicom obrađivati pod uslovom, da sa zemlje, na kojoj je sa porodicom stalno naseljen, daje gospodaru uobičajeni deo godišnjeg prihoda.

Ovi odnosi i ovakvo stanje stvari kod zemljoradnika odmah još prvih dana od ujedinjenja na-

metnuli su, kao prvi najvažniji problem jugoslovenske države, dužnost da budu razrešeni na jednoj pravičnoj bazi, sa načelom da zemlja pripada onome ko je radi.

Pored ovoga postalo je jedno od prvoklasnih državnih i nacionalnih interesa naseljavanje, ali u prvom redu dobrovoljaca kojih je bilo oko 40.000.

Prvi osnovni zakon, koji je unekoliko paragrafa dao opšte principe, kako se imaju urediti svi ovi agrarni odnosi i vršiti podela zemlje velikih poseda i naseljavanje, to su prethodne odredbe za pripremu agrarne reforme od 25 februara 1919 g. Na osnovu ovih prethodnih odredaba otpočeo je rad na agrarnoj reformi.

Kod velikih poseda u cilju provadanja agrarne reforme stavljeno je pod zabranu 840 velikih poseda sa ukupnom površinom od 2.185.883 kat. u jutara zemlje; od toga 835.703 k. j. obradive zemlje, 282.844 k. j. pašnjaka, 903.295 k. j. šuma i 164.041 k. j. ostalih površina.

U svrhe agrarne odvojeno je od 835.703 k. j. obradive zemlje velikih posednika 541.794 k. j. zemlje i podeljeno na 213.293 porodica, od toga je došlo 188.314 porodica mesnih interesenata 341.939 k. j., 18.740 porodica dobrovoljaca 156.255 k. j. i 6.239 porodica kolonista, optanata i izbeglica 43.600 k. j. zemlje. Velikim posednicima ostavljeno je na račun maksimuma i supermaksimuma 293.909 k. j. obradive zemlje, 282.844 pašnjaka, 903.295 k. j. šuma i 164.041 ostalih površina, svega dakle 1.644.089 k. j. zemlje.

Nezgodna je, međutim, bila u tome što je sve to bilo privremeno. Sve površine zemlje velikih posednika bile su pod zabranom, pa ih posednici nisu mogli ni prodati ni zadužiti bez posebne dozvole Ministra za agrarnu reformu odnosno Ministra poljoprivrede. Na taj način došli su veliki posednici u vodenju svoga gospodarstva u jedan vrlo težak položaj, jer se ovako vezanih ruku kroz godine nisu mogli gotovo ni maći ka normalizovanju odnosa sa svojim posjedima. Isto tako ostajali su i agrarni interesenti u stalnoj neizvesnosti, jer su oni dobili zemlju tek u privremeni zakup i nisu nikada znali hoće li im ta zemlja uopšte ostati u rukama i uz koju cenu, ili će je izgubiti. Ta bojazan je još više porasla kad su se počeli provodati revizije agrarnih subjekata i zemlja od jednih oduzimati i davati drugima, preprodavati ili vraćati velikim posednicima. Te su revizije imale prečesto političko-partizanski karakter, ili su opet provadane po raznim intencijama da se zemlja oduzme od sirotinje i proda onima koji su je mogli odmah u gotovu i skupo platiti ili da se vrate velikom posedu.

Provizorij u pitanju zemlje i odnošaja vezanih za zemlju najteži je i nie može dugo da se održi a da ne povuče za sobom ogromnu štetu. Rdave posledice tih provizorija osetili su i agrarni interesenti i veliki posednici i država.

Kroz 10 godina radilo se kod nas na agrarnoj reformi naredbama, pravilnicima, napućima, rešenjima, uredbama, ali kroz 10 godina jednom od naših ponajvažnijih socijalno-privrednih pitanja nije se od dana našeg ujedinjenja pa kroz gotovo punih 10 godina poklanjala ona pažnja, koja mu se po njegovoj važnosti i značaju morala pokloniti.

Teko šestojanuarski režim nastao je da se to definitivno reši i tako skine s dnevnog reda. U tom cilju donesen je Zakon o likvidaciji agrarnih odnosa u ranijoj pokrajini Dalmaciji od 19 oktobra

1930 god., Zakon o likvidaciji agrarne reforme na velikim posjedima od 19. juna 1931 god., Zakon o uređenju agrarnih odnosa u ranijim pokrajinama Južne Srbije i Crne Gore od 5 decembra 1931 god. i Zakona o naseljenu Južnih krajeva od 11 juna 1931 godine.

Donošenjem ovih zakona išlo se za tim, da se agrarni odnosi u svima tim pokrajinama definitivno likvidiraju.

Kad ovaj predlog zakona bude usvojen, sav će posao poći mnogo brže, pa možemo računati da će tečajem 1933 godine biti u severnim krajevima na velikim posjedima svršeno $\frac{3}{4}$ celokupnog posla. U vezi s tim može se sigurno računati da će još tečajem godine 1933 biti na agrarne interesente gruntuveno preneseno oko 300.000 katastarskih jutara zemlje.

U Južnim krajevima formiraće se agrarni sudovi, koji će početi u smislu Zakona sa likvidacijom čivčijskih odnosa.

Gospodo narodni poslanici, primenom, a već i kod pripremnih radova za sprovođenje Zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posjedima od 19 juna 1931 godine sa novelom od 5 decembra 1931 godine, pokazalo se, da postoje razni nedostaci i praznine i da bi izvesne odredbe tih Zakona trebalo uprostiti radi toga, da se sam postupak ubrza i smanje troškovi skopčani sa tim postupkom.

Povrh toga Privilegovana agrarna banka ne može preuzeti obavezu da provede finansijsku stranu likvidacije agrarne reforme, pa se zakoni moraju naročito u tom svom delu izmeniti i dopuniti.

Imamo osim toga i u provadanju agrarne reforme izvesnih obaveza međunarodnog karaktera o kojima se mora voditi računa, pa se izvesne odredbe pomenutih zakona moraju dovesti u sklad sa tim obavezama.

Ima slučajeva gde su veliki posednici još i danas zemljišno-knjižni sopstvenici zemljišta, koje se više u njihovim rukama ne nalazi već u rukama drugih lica, malih zemljoradnika, bilo što su ga kupili, bilo stekli doseljenošću ili zamenili sa svojim sopstvenim zemljištem. Ovlašćenja, da se to sveđe na pravu meru, nema u zakonu, pa se to sada reguliše.

Ima sa druge strane i takvih slučajeva, da je ono zemljište, što su ga mali zemljoradnici dali u zameni velikim posednicima, a koje se još i danas nalazi u zemljišnim knjigama na imenu i u vlasnosti tih malih zemljoradnika, već izdelfeno agrarnim interesentima.

Da se može ovakva zemlja privesti konačno svrhama agrarne reforme i eksproprisati na ime agrarnih interesenata, potrebna je odredba koja dozvoljava u takvim slučajevima eksproprijaciju zemljišta i sa imena malog posednika — zemljoradnika.

U Zakonu od 19. juna 1931 godine (§ 10 tač. 6) bilo je predvideno, da se neće eksproprisati zemlja u tako zvanom građevinskim zonama, koje će se utvrditi pravilnikom. Taj je pravilnik i donesen i u njemu je utvrđena zona samo za grad Zagreb. U toj zoni drži agrarnu zemlju 2.764 porodica, kojima bi se ona sad morala oduzeti. Narod je tu zemlju dobio redovnim putem i drži je u rukama već preko 10 godina. Oduzimanje ove zemlje prouzrokovalo bi uzrujanost i nemir tim pre, što nema mogućnosti da se interesenti premeste na drugo mesto.

Dosadanjvi zakoni dozvoljavali su Ministru poljoprivrede da može ostaviti velikoposednicima preko maksimuma iz opštih privrednih razloga izvesne površine zemljišta, koje su kratko nazvane »super-

maksimum radi održavanja naročitih ustanova.

Danas se, s jedne strane ukazuje velika socijalna potreba za zemljom, a povrhi toga ima da se nadeli i oko 5—6.000 dobrovoljaca zemljom velikih poseda, koja im po zakonu pripada, a s druge strane razne ustanove, za koje je bio ostavljen, do sada supermaksimum ne održavaju se sada, kako to statistički podaci dokazuju, samo po velikim posednicima, već te ustanove sa uspehom održavaju i mali i srednji posednici tako, da se više ne ukazuje potreba ostavljanja zemljišta velikim posednicima za takve ustanove.

Radi toga onaj paragraf ostavlja se supermaksimum samo za postojeće ustanove, koje se ne mogu u kratko vreme stvoriti i održavati na malim i srednjim posedima, a od opšteg su javnog interesa.

Komisije, koje su imale po § 50 Zakona pregledati supermaksimume, ustanovile su, da neki veliki posednici, koji su imali supermaksimum nisu uopšte održavali ustanove, radi kojih im je ostavljen, a to znači da je vreme svoje učinilo i da nije bila opšta potreba, a ni lična, velikoga posednika da održi stanovite ustanove. Smanjenje uslova za supermaksimum opravdava i ta činjenica.

Dopunom § 24 Zakona omogućena je eksproprijacija šumskih površina na velikim posedima preko 1.000 jutara ukupnog šumskog zemljišta i to samo 25% od šumske površine, koja prelazi ukupnu površinu od 1.000 jutara.

Dosadanjim zakonom bila je omogućena eksproprijacija šuma samo u srezovima Sušak, Delince i Vrbovsko te na području Dravske banovine i to u roku od 6 meseci. Ova zakonska odredba primenjena je na navedenoj teritoriji i doneta su rešenja o eksproprijaciji šuma dne 16 februara 1932 godine, pa je prema tome u tome pogledu propis § 24 Zakona konzumiran.

Međutim ovo je pitanje ostalo otvoreno za ostale krajeve, pa je dodatkom § 3 Zakona od 5 decembra 1931 godine predviđena eksproprijacija šumskih zemljišta u pojasu od 230 metara od seoskih kuća. Kako se ova odredba radi nemogućnosti utvrđenja pomenutog pojasa od seoskih kuća praktično ne može primeniti, stavlja se van snage.

Da bi se mogla udovoljiti i u ostalim krajevima i neophodnim potrebama novih naselja, stvorenih provedbom agrarne reforme, na popaši i ogrevnom drvu, takođe omogućiti razvitak i napredak i ostalih sela, koja leže u neposrednoj blizini velikih šumskih kompleksa, nastala je potreba da se omogući bar u manjem obimu eksproprijacija šumskih površina velikih poseda.

Nije ni oportuno da se eksproprišu šumske površine samo u jednom delu države, a u drugom ne, premda je potreba okolnih zemljoradnika svuda jednaka.

Ekspropriisani delovi šuma neće se deliti individualno, nego će se dodeliti bilo opštinama, bilo zemljišnim zajednicama, bilo zadružnim organizacijama zemljoradnika, a gde to ne bi išlo, mogu se u tu svrhu organizovati posebne juridičke jedinice zemljoradnika, pa da se tako sačuva gospodarska celina ne samo na delovima šuma, koje se ne eksproprišu nego i na ekspoprisanim površinama.

Za eksproprijaciju dolaze u obzir samo oni šumski posedi koji premašuju površinu od 1.000 k. i. odnosno 1.000 h. u Dravskoj banovini, od kojih bi se ekspoprisalo najviše 25% površine.

Iz prikupljenih statističkih podataka izlazi, da bi

u Savskoj i Dunavskoj banovini došlo u obzir za eksproprijaciju svega 43 velika šumska poseda, koji ukupno imaju u površini oko 275.000 k. j. šume i šumskih zemljišta. Od te površine je međutim jedna dobra trećina prodana, iskrčena ili inače otuđena, pa bi u obzir za eksproprijaciju došlo u svemu oko 185.000 k. j. šuma, od koje površine bi se ekspoprisalo najviše 20½ t. j. oko 43.750 k. j.; na tim površinama obezbedilo bi se drvo za oko 10-11.000 porodica.

Odredba § 37 sa dopunom od 5 decembra 1931 godine menja se u toliko, što će biti dužan da plati u kolonizacioni fond od kupovine samo prodavac prinos od 5½%. Cena zemlji određena zakonom za današnje prilike je visoka, pa se ne može od agrarnog subjekta tražiti da već godine pored poreza, anuiteta, kamata na dugovinu, troškova za parcelaciju, plati još i prinos za kolonizacioni fond.

Smanjenjem prinosa za kolonizacioni fond olakšano je plaćanje odštete agrarnom interesantu, a omogućeno je velikom posedniku da može likvidirati pitanje odštete sporazumno sa agrarnim subjektima, a uz uslove, koje mogu podneti i siromašni zemljoradnici. Ovakvim bi načinom likvidacije agrarne reforme na velikim posedima otpao dugotrajni postupak agrarnih vlasti oko donošenja ekspoprijacionih odluka, otpalo bi pitanje troškova parcelacije i konačno takođe primanje obaveza države za plaćanje odšteta. Uprostito bi se dakle postupak i smanjili bi se troškovi, ako se omogući likvidacija stvorenih agrarnih odnosa sporazumno.

Predvida se da će se veliki posednici i agrarni subjekti uveliko poslužiti ovim odredbama i tako ubrzati likvidaciju agrarne reforme.

Dalje promene tiču se načina isplate odštete za ekspoprisano zemljište i to obzirom na činjenicu, što je Privilegovana agrarna banka u nemogućnosti da provede finansijsku stranu likvidacije agrarne reforme.

Predvideno je zato u § 12 ove novele da se odšteta za zemljište ekspoprisano u korist agrarnih subjekata iz § 19 do 27 plaća vlasnicima državom garantovanim 4% obveznicama. Ove 4% obveznice za isplatu oštete bivšim vlasnicima po ovom zakonu amortizuju se u roku od 30 godina i imaju sve povlastice koje uživaju državne obveznice. Agrarni subjekti dužni su platiti zemlju ekspoprisanu u njihovu korist u roku od 30 godina sa 5% godišnjeg interesa.

Novelom se smanjuje prinos agrarnih subjekata za kolonizacioni fond od 10% na 4% i to obzirom na dosta visoku odštetu za današnje prilike koju imaju da plate agrarni subjekti, a osim toga ovih 4% ne plaća se na jednom nego u dve rate.

Po dosadašnjem zakonu od 1. X. 1931 godine agrarni interesanti prestaju plaćati zakupninu nego počinju plaćati anuitete. Stav drugi § 71 menja se tako što će agrarni interesanti mesto anuiteta plaćati dosadanjju zakupninu na račun anuiteta, a to radi toga što je tehnički nemoguće tačno izračunati već pre eksproprijacije konačnu odštetu i anuitet, što se još za sada ne zna ko će sve od agrarnih interesanata dobiti konačno zemlju i na kojem mestu, jer Zakon predvida i novu arondaciju, a osim toga predvida i to da neko može da izgubi dobijenu zemlju, ako se ustanovi da po Zakonu nije imao prava na nju. Ta je izmena potrebna pogotovo i ponajviše radi toga što još ne znamo kolika će biti ošteta za zemljište velikih posednika italijanskih državljana, a

ne znamo ni modilitete isplate, jer se sve to ima po Svetomargaritskim konvencijama utvrditi posebnim sporazumom.

Bez sumnje će izvesan broj agrarnih subjekata čim postane zemljišnoknjižni vlasnik otuditi zemlju dobivenu po agrarnoj reformi. To se ne može sprečiti a nije ni u interesu narodnog gospodarstva da se tako velika površina zemlje drži izvan prometa i tako sprečava da zemlja ne dođe u ruke onim zemljoradnicima koji je žele i koji je mogu pravilno obradivati. U sadanjim prilikama ipak je potrebno sprečavati da ova zemlja ne dođe u ruke raznih spekulanata, koji bi za kratko vreme porušili sve što je provedbom agrarne reforme dobroga stvoreno.

Radi toga osigurano je pravo prvokupa na agrarnom zemljištu na korist Privilegovane agrarne banke, t. j. na zemljištu koje će steći agrarni subjekti eksproprijacijom kod velikih poseda, a time je bar donekle omogućeno sprečavanje spekulacija sa agrarnom zemljom.

Gospodo narodni poslanici, potrebno je da se agrarni odnosi u svima našim bivšim pokrajinama definitivno likvidiraju, da se ta likvidacija provede što brže, što jeftinije i što uspešnije. Treba da se pitanje agrarne reforme već jednom skine sa dnevnog reda i da zemlju dobije onaj koji je obrađuje. To traže razlozi ne samo socijalni i ekonomski nego i nacionalni. Konačno ispravno rešenje agrarnog pitanja zahtev je i naše časti.

Odbor za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama pojedinih zakonskih propisa o agrarnoj reformi na svojim sednicama uzeo je predloženu osnovu u proučavanje, te je stručnim i savesnim radom trudio se da novi zakon bude što bolji. Za to je u predloženoj osnovi učinio izvesne izmene koje su navedene u izveštaju.

Mi ćemo se našem narodu odužiti kada agrarnu reformu definitivno likvidiramo a to ćemo postići ovim zakonom. Narod bez zemlje je narod bez slobode. Političko oslobođenje dobiva tek punu vrednost ekonomskim i socijalnim oslobodenjem. Molim Narodnu skupštinu da izvoli ovaj zakon primiti. (Odobranje i pljeskanje).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč narodni poslanik g. Vasilije Trbić.

Vasilije Trbić: Gospodo narodni poslanici, molim vas da izvolite čuti odvojeno mišljenje članova odbora za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama Zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima.

Odvojeno mišljenje glasi ovako:

Gospodinu

Pretsedniku Narodne skupštine
Beograd!

Čast nam je podneti odvojeno mišljenje članova Odbora za proučavanje zakonskog predloga o izmenama i dopunama Zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima od 19. juna 1931. godine sa izmenama i dopunama toga Zakona od 5. decembra 1931. godine, da ga izvolite dostaviti Narodnoj skupštini.

12. juna 1933. godine
u Beogradu.

ODVOJENO MIŠLJENJE

članova odbora za proučavanje zakonskog predloga

o izmenama i dopunama Zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima.

Predložena zakonska novela o likvidaciji agrarne reforme u Severnim krajevima nije onakva, kakva se je morala očekivati. Ona ne ubrzava likvidaciju agrarne reforme i ne uvodi napokon jedno stalno zakonito stanje, koje bi bilo stvoreno agrarnom reformom. Mešto toga smo dobili zakonski projekat, koji je odbornička većina usvojila, a koji ne samo što ne znači likvidaciju agrarne reforme, nego naprotiv stvara novu agrarnu reformu, čiji se kraj za sada ne može sagledati.

Po ovom projektu izmenjena je i sama suština agrarne reforme. Po zakonskom tekstu i po smislu značila je agrarna reforma: zemlju treba dati zemljoradniku, koji je obrađuje.

Sada se međutim ide i dalje. Po ovom se sada zakonskom projektu i šume uzimaju za objekt agrarne reforme. Ne samo šume, koje bi trebalo iskrčiti i zemljište uzirati, ako takovih šuma uopšte ima, nego su objekt agrarne reforme postale i šume sa industrijskim drvetom, koje se neće kao oranice obradivati. Na taj smo način ostavili princip, po kome se zemlja ima dati onome, koji je radi. Zakonski predlog stao je tako na princip oduzimanja privatne svojine, što je protivno zemaljskom Ustavu od 3. septembra 1931. godine.

Šume, koje su po ovom zakonskom predlogu potpale pod agrarnu reformu, vlasništvo su naših crkava i manastira priznatih veroispovesti, vlasništvo privatnih lica, naših državljana, t. j. crkava srpsko-pravoslavne i katoličke, koje se izdržavaju iz prihoda ovih šuma. Tako su teško pogođene Srpska patrijaršija, Rimo-katoličke nadbiskupije u Zagrebu i Ljubljani te Dakovačka biskupija, a i velike drvarske industrije, u kojima su zaposleni mnogobrojni radnici. Ako se ovaj zakonski predlog usvoji, onda će Narodna skupština povrediti član 22. Zemaljskog Ustava, i otvoriti širom vrata oduzimanju i rušenju privatne svojine. Nikakvo čudo neće onda biti, ako rudarski radnici na pr. zatraže, da im se predadu rudnici, kirajdžije, da im se ustupe stanovi u vlasništvo, i napokon blagajnici, koji tuđ novac broje, da taj ostane njihov vlasništvo.

Ovaj zakonski predlog, trebao bi prema namisli predlagača doneti blagodat samo vrlo malom broju pučanstva i samo u nekoliko srezova dok se ostali narod u zemlji lišava ove blagodati. Uzimaju se naime šume zapravo samo u Dravskoj, Savskoj i jednom delu Dunavske banovine, jer u drugim nema ni crkvenih ni privatnih šuma, nego su sve šume državne, koje se ne oduzimaju. Ako su šume potrebne seljacima, koji su nastanjeni u blizini crkvenih i privatnih šuma, one su potrebne i onima, koji su nastanjeni u okolini državnih šuma. Svuda narod imade preku potrebu ispaše i drvarenja.

Na ovaj čudni način zakonski predlog deli narod na one kojima država daje sve, i na one kojima država ništa ne daje, ali im nameće zato velike poreske terete, kako bi oni prvi mogli uživati blagodati ovog Zakona.

Postoji i druga još anormalnija nejednakost pred zakonom. Po § 7. Zakona o likvidaciji agrarne reforme izuzeti su naime iz nje svi strani podanici, kojima se po Pariskom sporazumu i Neptunskim konvencijama ne može ništa više oduzeti. Zakonski predlog dakle našim crkvama i građanima, oduzima privatno

vlasništvo, a tudincima ga ne uzima. S pravom se pitamo, kako to da naši građani i naše ustanove u svojoj vlastitoj zemlji imaju manje prava nego tudinci?!

Na ovaj način stavljamo svoju zemlju u red zemalja, u kojima još vladaju režimi »kapitulacija«, a naše crkve guramo u takovu situaciju, da svoje zadatke u narodu neće moći vršiti, nego će pasti narodu i državi na teret.

Skupština mora napokon biti tačno obavještena, koliki je finansijski efekat ovog zakonskog predloga, § 13 jučer predloženog zakonskog projekta ne govori o tom finansijskom efektu. Međutim, je ovo najvažnija stvar i to se mora prije svega znati. Zna se tačno koliko stoji agrar u Bosni, a koliko u Južnoj Srbiji i Dalmaciji, ali se ne zna koliko stoji u severnim krajevima. Da bi se ovo moglo izračunati, bilo bi potrebno znati, koliko je zemlje razdeljeno dobrovoljcima, koliko je za njih još rezervisano, te koliko se ima ta zemlja platiti i na koji način.

Zakonski projekt predviđa isplatu oduzete zemlje i šume, obveznicama državom garantovanim. Ali sam broj obveznica, njihovu službu i sve ostalo zakonski projekt ne određuje, nego mimo Narodne skupštine ostavlja sve to volji Ministra finansija i Ministra poljoprivrede.

Takovu ovlast i pravo u ovakvom važnom finansijskom pitanju ne može Narodna skupština nikome da dade. To nam jamči da će obveznice imati dobar efekat na vrednost dinara i na ostale papire od vrednosti kojima je već odavna zasićeno naše novčano tržište. Prema zakonu o izmenama i dopunama pojedinih zakonskih propisa o agrarnoj reformi (§ 13) finansijski efekat dostiže visinu od 900.000.000 dinara.

Prema ekspozetu samog Ministra poljoprivrede razdeljeno je na 213.293 zemljoradničkih porodica do sada 541.794 jutara zemlje u Sloveniji, Hrvatskoj, Slavoniji i Vojvodini. Prema novom zakonu ima se od 293.909 jutara obradive zemlje i 282.844 jutara pašnjaka, koja su ostavljena veleposednicima uzeti za svrhe agrarne reforme još 100.000 jutara.

Tako će ukupna površina zemlje koja se ima eksproprisati i platiti obveznicama iznašati 641.794 jutara. Prema ceni određenom po ovom zakonu platiće se za svako jutro prosečno 2.500 dinara.

Pomnoži li se broj jutara 641.794 koje se imaju eksproprisati sa 2.500 dobiva se suma 1.640.488.000 (jedna milijarda šest stotina četrdeset miliona četiri stotine osamdeset i osam hiljada) dakle, suma malo ne dva puta veća od one predviđene u novom zakonu.

Pa ako se uzme i cena od 2.000 dinara po jutru, dakle cena ispod prosečne cene, finansijski efekat bio bi 1.283.588.000 dakle, opet blizu 400.000.000 dinara veći od predviđenog u zakonu efekta.

Ovoliko bi imala država da plati za ziratno zemljište i za jedan deo malih pašnjaka. U ovaj račun nisu uzete šume.

Prema ekspozetu Ministra poljoprivrede u obrazloženju novog zakona stavljeno je pod zabranu 903.295 jutara šume. Od toga je već eksproprisano u Dravskoj i Savskoj banovini 628.295 jutara, te se još imade eksproprisati oko 50.000 jutara, tako da bi se ukupno eksproprisalo 678.295 jutara šume.

Uzme li se minimalna cena od 1.000 dinara po jutru finansijski bi efekat iznosio sumu od 678.295.000.

Imajući u vidu da se ova suma ima da isplati u 30 godina sa 4½ interesa, jasno je, kako ogromni

finansijski teret imaju da preuzmu zemljoradničke organizacije i opštine u čiju bi se korist imala eksproprijacija šuma da provede.

Same kamate iznašle bi godišnje oko 30 miliona dinara. Ako se tome doda anuitet otplate morale bi ove organizacije i opštine da plaćaju svake godine 50.000.000 što prelazi finansijsku i ekonomsku snagu njihovu. Konačni rezultat ovog finansijskog tereta bi bio da bi država morala da preuzme obavezu prema vlasnicima šuma sa čime ona već sada računa.

Tako bi ukupno efekat finansijski agrarne reforme za državu bio 1.640.488.000 više 678.295.000 ili ukupno 2.318.783.000 dinara.

Kad se tome doda 5% kamate na 30 godina izlazi konačno da državi imade platiti blizu 6.000.000.000 dinara za ovakvu provedbu agrarne reforme.

Da li narodni pretstavnici mogu u ovo i ovako teško vreme ovakav veliki teret navaliti na prezaduzeni narod?

Na osnovu svega toga molim Narodnu skupštinu, da ovaj zakonski predlog kao štetan po narodne i državne interese izvoli odbaciti.

Za izvestioca odborske manjine određen je g. Vasilije Trbić, narodni poslanik.

Članovi odbora:

Vasilije Trbić s. r., Mirko Najdorfer s. r., dr. Ivan Lončarević s. r., dr. Nikola Nikić s. r., dr. Franjo Gruber s. r., Vitomir Vidaković s. r., Stjepan Valjavec s. r., Milan Topalović s. r.,

Vasilije Trbić (nastavlja): Gospodo narodni poslanici, g. Ministar poljoprivrede tražio je hitnost za ovaj zakonski predlog. Smatram za dužnost da podvučeni da ovakav predlog nije bio na svom mestu, jer se u ovako važnom trenutku, pri rešavanju najkrupnijeg pitanja, zatvaraju usta narodnim predstavnicima i oduzima im se mogućnost da kažu na ovom mestu svoju reč ne samo o ovom zakonskom predlogu, nego o celoj agrarnoj politici, kako dosadanjoj tako isto i o budućoj, pa bi bilo u opštem interesu korisnije čuti šta o tome misle i sude predstavnici naroda nego što su im zatvorena usta.

Gospodo narodni poslanici! Agrarna reforma, koja je redovno plod revolucionarnog odnosno posleratnog stanja, u suštini svojoj je zahtev socijalne pravde i nužde.

Kao takova bila je agrarna reforma potrebna i opravdana i kod nas. Svaki pametan čovek, naročito političar, znao je i znade da su kod provadanja agrarne reforme sva zemljišta stavljena izvan prometa i da je to teško uticalo i utiče i na ekonomska i finansijska pitanja zemlje; u kojoj se agrarna reforma sprovada. I zato je dužnost, gospodo narodni poslanici, svih političara i nacionalnih ekonomista bila, da se agrarna reforma što pre i što brže i bez većih perturbacija sprovede i do kraja završi.

Posle oslobodenja, gospodo narodni poslanici, prošlo je već 14 godina i sva su ta pitanja za to vreme u bezbroj stručnih i ministarskih sednica rešavana i konačno je 9 juna 1931 godine donesen Zakon o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima kao definitivni zakon.

Načela toga zakona su, da se što pre i sa što manje teškoća likvidira agrarna reforma na velikim posedima.

§ 1 Zakona od 9 juna 1931 godine kaže: »da

se ovim zakonom konačno likvidira agrarna reforma na velikim posedima, i to s razloga, da se ovom privremenom stanju na posedima uzetim u svrhe agrarne reforme učini kraj na taj način, što se određuje eksproprijacija većeg dela poseda u korist agrarnih subjekata, a ostatak vraća vlasnicima na slobodno raspolaganje.

§ 24 toga zakona, gospodo narodni poslanici, u tač. 6, zadnja stavka, govori da je pitanje eksproprijacije šuma konačno zatvoreno, a sa svih ostalih šuma briše se zbrana otuđivanja i »opterećivanja«.

Gospodo narodni poslanici, i Prestona beseda kao i Adresa Narodnog predstavništva na Prestonu besedu govore, da je agrarna reforma definitivno dovršena u našoj zemlji. Kako vidite, gospodo narodni poslanici, ova novela stoji u suprotnosti sa Prestonom besedom i Adresom Narodnoga predstavništva, ta je novela dakle, kako vidite, suprotna i autoritativnoj izjavi Vlade.

Posle donošenja toga zakona, čiji sam § 24 citirao, stupa, gospodo narodni poslanici, na snagu novi Ustav Kraljevine Jugoslavije od 3 septembra 1931 god., koji u čl. 22 izričito određuje da je privatna svojina osigurana, da se eksproprijacije ne mogu vršiti sem na osnovu zakona i to samo uz pravičnu naknadu.

Prema tome, gospodo narodni poslanici, eksproprijacija posle donošenja Ustava ne može se vršiti na osnovu donošenih zakona ad hoc, već samo u okviru Ustavne odredbe i Zakona o eksproprijaciji, koja se vrši za opšta i javna dobra.

Kako je, gospodo narodni poslanici, Ustav temeljni državni zakon, a šume i zemljište već ranijim zakonom izuzete ispod svijih stega, to Ustav garantira privatnu svojinu i omogućuje eksproprijaciju samo uz pravičnu naknadu, koja nije vidljiva iz ove novele Agrarnog zakona.

Ta novela, gospodo narodni poslanici, nije samo u suprotnosti sa Prestonom besedom i Adresom Narodnoga predstavništva, te sa Ustavom od 3 septembra 1931 god., nego stoji u suprotnosti i sa tekstom Pariskih Konvencija, kojima se naša država obvezala prema inostranstvu da će agrarnu reformu do određenog roka konačno likvidirati, a koje tekstuelno glasi: odazivajući se pozivu sila prijateljskih a nezainteresovanih u ovim raspravama, sve tri Vlade: jugoslovenska, češka i rumunska htele su dati izraza svojoj dobroj volji za izmirenje u želji za mirom, a na koje je pristala i Madarska sa svoje strane; prema tome izraden je sporazumno i ugovoreno čl. 1 tač. 2 od III., »da će Jugoslavija obnarodovati pre 20 jula 1931 godine definitivni zakon o agrarnoj reformi i preduzeti potrebne mere, da se primeni novih zakonskih odredaba pristupi što brže, s tim, da se ta primena neće moći odlagati dalje od 31 decembra 1933 god. u koliko se tiče gore pomenutih dobara«. Taj ugovor potpisan je u Parizu 28 aprila 1930 god. između Jugoslavije, Francuske, Velike Britanije, Italije, Rumunije, Čehoslovačke i Madarske.

Gospodo narodni poslanici, gospodin Ministar poljoprivrede izjavio je pred Odborom, i u »Politici«, u polemici samnom, da će ta njegova novela zahvatiti i strane državljane. Ali, gospodo narodni poslanici, kada vidimo i kada pročitamo tekst toga Pariskoga Ugovora, vidimo da je izjava g. Ministra poljoprivrede u najmanju ruku deplasirana i da je išla za tim da mistificira i narodne poslanike, Narodnu skupštinu i naše javno mnjenje, jer ako bi g. Ministar ostao

pri svome tvrdenju, da će eksproprijisati, kako je obećao, zemljišta i šume stranih podanika, ta bi nas njegova novela dovela pred Haški sud radi kršenja jedne međunarodne obaveze, koju je naša država na sebe svojevremeno primila.

Gospodin Ministar poljoprivrede i u toj svojoj noveli § 7 kaže izričito da se od eksproprijacije izuzimaju oni iz stava 3 § 11 Zakona od 20 juna 1931 godine i to se, gospodo narodni poslanici, odnosi na madarske državljane i to za ona zemljišta koja nisu eksproprijisana do onoga dana kako je to predviđeno Pariskim sporazumom.

Što se, gospodo narodni poslanici, pak tiče talijanskih državljana, oni su zaštićeni § 11 stav 2 na osnovu čl. 56 i 57 Santa-Margaretskih konvencija, od 23 oktobra 1922 godine i po privremenom sporazumu za eksproprijaciju radenim u Neptunu 20 jula 1925 godine, te prema tome italijanski državljani uopšte ne dolaze u obzir za eksproprijaciju bez njihovoga pristanka.

Kome će, gospodo narodni poslanici, g. Ministar poljoprivrede epksproprijisati šume i zemljišta? — Samo našim građanima, koji u ovom slučaju dolaze u jedan podređen položaj u svojoj rodnoj zemlji i mi imamo tu anomaliju, da se strani državljani favoriziraju pred našim građanima.

Prema ovome zakonu o izmenama i dopunama pojedinih zakonskih predloga o agrarnoj reformi (§ 13) finansijski efekat dostiže visinu od 900.000.000 dinara. To je sasvim svojevremeno izračunato i ne odgovara istini.

Prema ekspozeu samog Ministra poljoprivrede razdeljeno je na 213.293 zemljoradničkih porodica do sada 541.794 jutara zemlje u Sloveniji, Hrvatskoj, Slavoniji i Vojvodini. Prema novom zakonu ima se od 293.909 jutara obradive zemlje i 282.844 jutara pašnjaka, koja su ostavljena veleposednicima, uzeti za svrhe agrarne reforme još najmanje 100.000 jutara. Tako će ukupna površina zemlje, koja se ima eksproprijisati i platiti obveznicama, iznašati 641.794 jutara.

Prema ceni određenoj po ovom zakonu platiti će se za svako jutro poprečno 2500 dinara.

Pomnoži li se broj jutara 641.794, koje se imaju eksproprijisati sa 2500.— dobiva se suma od 1 milijarda 640 miliona, 488 hiljada (1.640.488.000), dakle suma mal ne dva puta veća od one predviđene u novome zakonu. Pa ako se uzme i cena od 2000 dinara po jutru, dakle cena ispod prosečne cene, finansijski bi efekat bio 1.283.588.000, dakle opet za blizu 400 miliona veći od predviđenog u zakonu efekta.

Ovoliko bi država imala da plati za ziratno zemljište i za jedan mali deo pašnjaka. U ovaj račun nisu unete šume i 100.000 jutara koje se ne mogu ni po kakvom zakonu ad hoc, nego po čl. 22 Ustava uzeti.

Prema ekspozeu Ministra poljoprivrede i obrazloženju novog zakona stavljeno je pod zabranu 903.295 jutara šume. Od toga je već eksproprijisano u Dravskoj i Savskoj banovini oko 140.000 jutara; te se još ima eksproprijisati oko 50.000 jutara, tako da bi se ukupno eksproprijisalo oko 190.000 jutara. Uzme li se minimalna cena od 1000 dinara po jutru, finansijski bi efekat iznosio sumu od 190.000.000 dinara.

Imajući u vidu da se ova suma ima da isplati u 30 godina sa 5% interesa, jasno je kako ogromni finansijski teret imaju da preuzmu zemljoradničke organizacije i opštine, u čiju je korist eksproprijacija šuma provedena. Same kamate iznašaju 34 miliona dinara godišnje. Ako se tome priklópi anuitet otpla-

te, morale bi ove organizacije plaćati svake godine oko 100 miliona, što prevazilazi finansijsku i ekonomsku snagu njihovu, tako da bi se one pod tim teretom slomile i upropastile i svoju sopstvenu imovinu.

Konačni bi rezultat ovog finansijskog tereta bio, da bi država morala preduzeti obavezu prema vlasnicima šuma, sa čime se već sada računa, čak se puštaju u svet ovakve vesti, da se nateraju ove organizacije da prime šumu.

Tako bi ukupni finansijski efekat agrarne reforme za državu bio 1.640.488.000 dinara.

Prema §§ 44 i 47 Zakona dosadašnji vlasnici plaćaju za svrhe kolonizacije u Kolonizacioni fond od odštete koju imaju da prime za eksproprisano zemljište doprinos od 10—20% prema veličini veleposeda. Ova se naplata vrši na taj način, što se bivšem vlasniku pri isplati odštete usteže ovaj prinos u obveznicama po nominali.

Po istom zakonskom propisu plaćaju agrar interesenti, koji dobivaju u sopstvenost zemljište bivših vlasnika, također u Kolonizacioni fond, doprinos od 5% od utvrdene odštete u gotovom novcu u roku od 30 dana računajući od dana prijema ekspropriacione odluke.

Predlog agrarnog zakona vešto je uneo u § 11 odredbu, koja će biti katastrofalna po uspeh agrarnih interesenata. Ta odredba glasi: »Ako likvidaciju velikog poseda provada zadržna organizacija agrarnih interesenata ili Savez zemljoradničkih zadruga doprinos za Kolonizacioni fond neće se uopšte plaćati.« (§ 11 stav 4).

Tim je stvoren jedan forum u državnoj administraciji, da likvidaciju velikih poseda može da sprovede ne Ministarstvo poljoprivrede i područne mu vlasti već i privatno-pravne organizacije, što se izričito protivi zakonu o banskoj upravi (§ 38) i zakonu o uređenju Min. poljoprivrede, koji određuju, da isključivo u nadležnost državnih vlasti (Min. poljoprivrede) spada sprovođenje agrarne reforme, da se dakle ovi poslovi ne mogu preneti ni na koga drugog.

A sada da se vidi finansijski efekat ove odredbe. Ovom zakonskom odredbom veleposednici prištete prosečno 15% od otštete, a agrarni interesenti 5%, odnosno koliko državna kasa gubi.

Taj procenat izračunat od cifre daje ovaj rezultat: Otšteta koju oni veleposednici imaju da prime iznosi 1.640.480.000 dinara. Od ovog država ima da primi 20%: 15% poprečno od veleposednika i 5% od agrarnih interesenata. Ukupno dakle 20%. Od ukupne otštete u visini od 1.640.488.000 dinara država bi dakle imala da primi 328 milijona, ili uzevši da ukupna otšteta iznosi 900 miliona, kako pogrešno predviđa novi zakon, to bi 20% doprinos iznosio 180 miliona u korist državne kase. Usled pomenute zakonske odredbe tu korist država bi izgubila a za toliko bi se koristili veleposednici i agrarni interesenti. Da uzmognu zainteresovane stranke obezbediti sebi ovu uštedu razumljivo je da bi morale savezima ponuditi jedan deo koristi. Oni bi se jednostavno uortačili i podelili korist. Tako bi savezi zaradili najmanje treći deo kolonizacionog doprinosa, t.j. 109 miliona ili u najgorem slučaju 60 miliona na račun državne kase.

Tako je veoma lepo spremljen jedan veliki plan za kolosalnu zaradu. Razumljivo je da će Ministar koji je doneo ovaj zakonski propis, izlaziti u susret savezima, odnosno svom intimusu Stojanoviću i da će im prepuštiti da oni likvidiraju što veći broj veleposeda u sjevernim krajevima.

Ovim putem bilo bi likvidirano i samo Ministarstvo agrarne reforme, jer čim bi savezi preuzeli likvidaciju Ministarstvo ne bi imalo šta da radi. U tome se smislu imaju razumeti reči Ministra kada je rekao u svome ekspozeti, da će koncep ove godine biti dve trećine posla izvršeno. Na ovaj način može da bude i pre izvršeno, pošto se ova likvidacija prebaci sa državnih vlasti na saveze, ali na štetu države i državne kase.

Sem ove koristi, savezi, odnosno oni prijatelji Ministri koji stoje u savezima, imali bi i druge koristi.

Ovde, gospodo, kad su u pitanju novi kompleksi, koji imaju da se eksproprišu, nije u pitanju cela država već samo nekoliko srezova. U tih nekoliko srezova, u kojima treba šuma da se dodeli, postoji zemljište koje je već dodeljeno mesnim interesentima, kojima treba sad da se da i šuma.

Ja vas pitam, gospodo, šta da se radi u onim srezovima gde šume nema, šta da se da onima u Sremu, onima u Srbiji, koji nemaju šumu? Po čemu može privatna svojina da se narušava samo u nekom srezu da bi se zadovoljila potreba nekoliko ljudi — nekoliko sela? Ja mislim da ne smemo na ovaj način da narušavamo pravo privatne svojine u interesu nekoliko ljudi ili nekoliko sela.

Ali ima još jedna stvar, gospodo narodni poslanici. Ima ovde jedan broj gospode narodnih poslanika, koji mogu da se održe i da budu poslanici samo tako ako se donese ovaj zakon i privatna šuma podeli, (*Graja i protesti*) i zato ja smatram da ova Narodna skupština ne bi trebala da ovaj zakon izglasa samo zato da bi se omogućilo nekolicini gospode da dođu u ovu kuću. Molim Narodnu skupštinu da glasa protiv ovog zakonskog predloga (*Prigovori i graja*).

Potpredsednik dr. Avdo Hasaubegović: Reč ima g. Ministar poljoprivrede g. dr. Tomašić.

Ministar poljoprivrede dr. Ljubomir Tomašić: Gospodo narodni poslanici, agrarne reforme spadaju u red onih socijalnih procesa koji se tokom čovečanstva ponavljaju od vremena na vreme. Njihova rešenja uvek su dvojaka: ili državna vlast oseti da je takav jedan proces zreo da ga kanališe svojom vlašću ili to propusti i onda se reforme provode odozdo nasilnim putem mimo državne a više puta i protiv državne vlasti. (*Uzvici: Tako je!*)

Kad je završen svetski rat i kad se osetilo da je takav jedan proces opet dozreo, naša državna uprava nije zanemarila to i nije čekala da se taj proces rešava odozdo i mimo i protiv državne vlasti, nego je odmah februara meseca 1919 godine Kraljevskim Manifestom uzela u svoje ruke rešavanje ove agrarne reforme. I od onoga vremena do danas traje rešavanje ovoga problema a da nije moglo biti sasvim zadovoljeno i zaključeno jer su se pokazali nekoji nedostaci koji se žele i hoće ovim zakonskim predlogom, koji je pred vama, da odstrane i na taj način da se završi ovo pitanje.

Ovo je pitanje, gospodo, i do sada predugo trajalo. I vi svi vrlo dobro znate da u ovakvim socijalnim pitanjima vredi ono načelo: ko brzo daje, duplo daje. Svrha je ovoga zakonskog predloga da to stanje okonča i što nije do sada učinjeno to ovo Narodno predstavništvo treba da učini, i da dovrši ovaj časnii zadatak. (*Usklici: Živeo! Tako je!*)

Dozvolite mi, gospodo narodni poslanici, da vam nabrojim glavna načela ove predložene zakonske osnove, a vama su svima detalji vrlo dobro poznati. Ta

načela su sledeća.

Kod agrarnih subjekata zadržava se stvoreno faktičko stanje da se izbegnu revizije sa svim nemilim i nezgodnim efektima, koje smo do sada imali.

Kod agrarnih objekata ostaju gotovo ista načela koja su prihvaćena u zakonu od 19 juna 1931 godine, osim u pogledu supermaksimuma, kod kojega su naslovi za njihovo ostavljanje restringirani od 12 na 4, dakle pooštreni. Sad po ovoj osnovi vrede ovi naslovi: za ugledna gajiništa stoke, za ergele, za selekci-vne stanice i za naročito organizovana ugledna gospodarstva, koja su potrebna da se održe u narodno gospodarskom interesu. Kao što vidite, suženje je izvršeno na te preduslove, na ova četiri od onih 12, koliko je bilo predviđeno zakonom od 1931 godine.

Osim toga, a u cilju olakšanja agrarnim interesentima, snižen je količnik od 160 na 120, odnosno za zemljišta u vodnim zadržanima na 100, a u Hrvatskom Zagorju, gde je bio količnik 200, snižava se on na istu meru kao i u ostalim krajevima zemlje.

Dalje je unesena nova odredba, po kojoj se Privilegovanoj agrarnoj banci daje pravo prvokupa onih agrarnih zemalja i površina, koje bi, posle brisanja klauzule zabrane otuđenja, agrarni interesenti prodavali. To pravo može Privilegovana agrarna banka prenositi na sve Zadrugne saveze i zadrugne ustanove.

Isto tako osigurano je obezbeđenje državnih pozajmica datih agrarnim interesentima preko Saveza agrarnih zajednica.

Gospodo narodni poslanici, nebrojene pretstavke i molbe agrarnih interesenata i drugih sela traže šume i popašu. Teško se oseća u ovo doba nepravda koja je učinjena kod nekih segretacija. To se pitanje povlači još od oslobođenja, jer su nebrojena sela i kolonije stešnjeni od velikih šumskih posednika tako da nemaju uslova za opstanak. a i sam šumski zakon u § 186 predviđa reviziju ovih odnošaja. Po zakonu od 1931 godine ekspropisane su šume u korist zemljoradnika u Dravskoj banovini koje premašaju 1.000 hektara, a u Gorskom Kotaru, Savske banovine, koje premašaju 1000 jutara. Da bi se ovo načelo provelo i u ostalim krajevima, gde postoje šume i za njima potreba zemljoradnika, unesena je nova odredba, kojom se oduzimaju šumske površine u korist sela i naselja i to najviše do 25%, ali samo od onih površina koje premašaju 1000 jutara.

Ovom zakonskom osnovom uređeni su i neki specijalni odnosi iz gornjeg i činženog prava u bivšem provincijalu u Savskoj banovini.

U tehničkom pogledu, gospodo, uprošćeni su radovi da bi se likvidacija brže i jeftinije provela. Gospodo, po ovoj noveli uređeni su i odnošaji za ona zemljišta koja su zemljoradnici stekli uzarpacijom ili zamenom pre 27 februara 1919 godine, a koji posedovni odnosi nisu bili provedeni u zemljišnim knjigama. Osim toga zemljišta građevinskih zona, relativno šumska tla kao i gospodarske žerade regulisani su ovom novelom tako da se je vodilo računa o interesima i gradova i agrarnih subjekata. Praznina dosadnjeg zakona u pogledu zemljišta dobrovoljaca koji nisu naseljeni, — a nisu još dobili dobrovoljačka uverenja, pa se zato ne mogu kao takvi ubaštiniti, — ispunjena je ovom novelom na taj način, što se njihove dobrovoljačke kompetencije privremeno prenose na kolonizacioni fond za vreme dok se njihovo dobrovoljačko svojstvo definitivno ne utvrdi u Ministarstvu vojske, prema postojećim propisima. Osim toga,

gospodo, radi olakšanja samim agrarnim interesentima, smanjen je doprinos za kolonizacioni fond, koji je do sada iznosio 10% a sada je smanjen na 4%. Da bi se na novim naseljima izašlo u susret željama i potrebama naseljenika u pogledu crkve i škole unesena je i odredba kojom se crkvi i školi ima dodati po 6 jutara za njihovo izdržavanje. Da se velikom posedniku nadoknadi najuži maksimum koji mora po zakonu da mu se ostavi, a međutim je podeljen agrarnim interesentima koji se ne mogu nigde premestiti, predviđeno je da mu se da ekvivalent na drugom mestu od raspoloživog agrarnog ili državnog zemljišta. A da bi se likvidacija ove agrarne reforme mogla što brže sprovesti ovlašćen je g. Ministar poljoprivrede, da može za merničke troškove predujmiti stanovite iznose iz Kolonizacionog fonda uz prethodno osiguranje za naplatu tih predujmova. Osim ovih principa i načela, gospodo, glavno pitanje je ono o kome želim sada da govorim, a to je finansijski efekat. Prema zakonu od 19 juna 1931 godine u ovome zakonu dolazi u obzir eksproprijacija ukupno od 550.000 katastarskih jutara zemljišta i 180.000 katastarskih jutara šumske površine. Dozvolite mi da govorim najpre o zemljištu a kasnije o šumskoj površini. Od ovih 550.000 katastarskih jutara spada na dobrovoljce 180.000 katastarskih jutara, a na druge agrarne interesente 870 kat. jutara. Po principu zakona od 1931 godine i ovog sadašnjeg, ovi drugi interesenti, kojima pripada ovih 370.000 katstarskih jutara, oni sami isplaćuju celo ovo zemljište, država daje samo zemljište besplatno dobrovoljcima t. j. onih 180.000 kat. jutara, ali ovu površinu zemlje država ispunjuje na taj način što daje ovu zemlju kojom sama raspolaže, a to je 16.000 kat. jutara državnog zemljišta, 7.000 kat. jutara zemljišta koje pripada Kolonizacionom fondu i 130.000 kat. jutara zemljišta bivših mađarskih državnih optanata, koje zemljište pripada danas državi jer je obračunato u tako zvanom »Fondu Pariskog sporazuma«.

Kad zbrojimo sve ovo zemljište kojima država raspolaže, dolazimo do cifre od 153.000 katastarskih jutara, tako da ostaje za zbrinjavanje dobrovoljaca jedan manjak od okruglo 27.000 katastarskih jutara, koje država ima da plati i to u obveznicama. Prema ovome zakonskom predlogu za cenu toga zemljišta, količnik iznosi 120, odnosno 100. To u dinarima ziraženo iznosi 1.800 odnosno 1.500 po katastarskom jutru. Dakle srednja cena po katastarskom jutru iznosi 1.650 dinara. Ovaj manjak za dobrovoljce od 27.000, uračunat po 1.650 dinara po katastarskom jutru, daje finansijski efekat od dinara 44.500.000 ukupno. Prema tome, gospodo, država ima iz ovoga računa obavezu jedino za ovih 44.500.000 dinara koji su potrebni za ispunjenje kvote koja pripada dobrovoljcima u zemljištu. Ovaj iznos, gospodo, država ima dakle da naplati, a da ne uzima nikakve nove terete, i to iz doprinosa u Kolonizacionom fondu. Jer, kako znate, gospodo, za onih 130.000 katastarskih jutara, koji se daju drugima interesentima i za koje dobijaju današnji vlasnici obveznice, moraju ti vlasnici da plate doprinos u Kolonizacioni fond koji se računa prosečno sa 14%. Prema tome oni u istim obveznicama plaćaju jednu sumu koja je dovoljna da se manjak za dobrovoljce pokrije, a kolika je ta suma, odmah ću vam reći. Ovih 370.000 katastarskih jutara dele se na 230.000 katastarskih jutara onoga zemljišta koje se obračunava sa 1.800 dinara i 140.000 katastarskih

jutara onoga zemljišta koje se obračunava za 1.500 dinara. Ukupno to sačinjava 624 miliona dinara. Kada se uzme u obzir da 14% ide Kolonizacionom fondu, onda znači da u Kolonizacioni fond ide 87 miliona dinara, t.j. obveznice u dvostruko većoj vrednosti nego što je potrebno da se isplati ono zemljište, koje je potrebno za nad-punu kvoti koja pripada dobrovoljcima.

Gospodo, kod finansiskog efekta da predemo sada najpre na šume. Prema zakonu od 1931 godine spada pod eksproprijaciju 140.000 katastarskih jutara šume, od kojih je 30.000 onih mađarskih optanata, što spada u fond A, tako da ostaje 110.000 katastarskih jutara i po ovoj noveli po § 7 maksimum od 25% o kome govori zakon, iznosi najviše 40.000 katastralnih jutara. Dakle, efekat ovoga zakona je stvarno samo 150.000 katastralnih jutara šumske površine. Onako kako je ustanovljena cena za onu površinu iz zakona od 1931 godine po 300 dinara katastralno jutro, to za 110.000 katastralnih jutara iznosi 33 miliona, a ovaj zakon u § 7 sa onih 40.000 katastralnih jutara po ceni od 600 dinara zahteva ravno 24 miliona. Dakle celo pitanje šuma po već postojećim zakonima iznosi u finansiskom efektu 33 miliona, a ovaj novi § 7 iznosi u finansiskom efektu samo 24 miliona. Ali kod šuma, gospodo, nisu ni dobrovoljci oslobođeni, ni oni ne dobijaju šume besplatno na teret države, nego i oni plaćaju današnjim vlasnicima, tako da za državu tu nema za ove šume koje zahteva zakon iz 1931 i § 7 ovog novog zakona nikakvog novčanog efekta.

Gospodo, sad nastaje pitanje drugo, naime kakve terete preuzima agrarni interesent, da li ga finansiski tereti neće tako potišti da bude nesposobna ekonomska jedinica. Prema ovom zakonu, gospodo, pre svega je ustanovljeno da on plaća anuitet za 30 godina i 5% kamate. To znači, gospodo, kako smo pre rekli, da dobijaju zemlju po prosečnoj srednjoj ceni od 1.650 dinara po katastralnom jutru, da anuitet iznosi samo 107,50 dinara na godinu. Gospodo narodni poslanici, i Agrarni odbor i područno mi Ministarstvo su mišljenja da 107,50 dinara godišnje po katastralnom jutru nije nepodnošljivo opterećenje za agrarnog interesenta, nego da je to jedno tako umereno opterećenje da samo onaj koji je nemaran i nevaljao neće biti u stanju da to podnese.

Gospodo, obveznice kojima će se isplaćivati vrednost zemljišta današnjim vlasnicima izdaće zavod uz državnu garanciju ali, kako vam je poznato iz zakonske stilizacije, radi te subsidiarne državne garancije država se uknjižuje na prvom mestu.

Gospodo, dozvolite mi da se osvrnem još i na odvojeno mišljenje g.g. Vasilija Trbića, dr. Nikole Nikića, dr. Ivana Lončarevića, Mirka Najdorfera i dr. Đure Leušića. Gospoda narodni poslanici, koji su potpisali ovo odvojeno mišljenje očito su u jednoj zabuni, jer su ga potpisali i sastavili pre no što su videli naš zakonski projekt, pa ću biti slobodan da se osvrnem na njihove glavne tačke.

U prvom redu oni zameraju što se u ovaj projekat uvodi eksproprijacija šuma, a zaboravljaju da je eksproprijacija već proglašena kao dozvoljiva prethodnom odredbom od 27 februara 1920 godine i da je sankcionisana sa zakonom od 19. VI. 1931 godine, koji je izdala vlada u kojoj je bio član potpisnik odvojenog mišljenja g. Najdorfer (Veselost u dvorani i odobravanje.) Prema tome ovaj zakonski projekat, koji imam čast zastupati pred vama, u

tome pogledu ne unosi nikakvu novinu. Gospoda naglašuju ovde na strani 3, da se stranim podanicima ne oduzimaju šume. Gospodo, sam je g. narodni poslanik Trbić govorio o »fondu A«, o šumama eksproprijisanim stranim podanicima. Ali to je svakako jedna omaška, koja im je u hitnji izbegla, inače ne bi mogli to potpisati.

O finansiskom efektu koji iznosi ovo odvojeno mišljenje i u stilizaciji koju su gospoda dala, govore da bi to imalo da košta državu ukupnu cifru oko 6 milijardi dinara. Ja mislim da ne treba o tome da govorimo, jer treba mnogo fantazije, a i mnogo veselog raspoloženja da se dode do ovakve cifre i ovakvih postava, koje su u očitoj protuslovlju sa zakonom koji pred nama stoji. Ja sam vam o finansiskom efektu govorio i ja mislim da ne treba da se dalje na to vraćamo.

Gospodo narodni poslanici, ja sam spomenuo da od 1919 godine traje provadanje agrarne reforme. Agrarna reforma ima da leči jedno socijalno zlo i zakonodavac mora imati savest jednog hirurga, koja mu kaže da se bolesnik što manje maltretira i da se operacija dobro promisli i da se brzo svrši. Gospodo, ja sam uveren da je Narodno predstavništvo obuzeto istim željama i istim ciljevima i da će ono prihvatiti ovaj zakonski inact (Burno odobravanje, pljeskanje i uzvici: Živeo!)

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Reč ima narodni poslanik g. dr. Slavko Šećerov.

Dr. Slavko Šećerov: Gospodo narodni poslanici, mi imamo pred sobom jedan od najkrupnijih socijalnih i ekonomskih zakona koje je Narodna skupština imala prilike da rešava. On je krupan i značajan zato, što sprovođenje agrarne reforme u severnim krajevima, kao i u ostalim, ima svoj naročiti nacionalni, socijalni i privredni značaj. Ovaj zakon ima značaj taj jer ima za cilj, da jednom za svagda likvidira i da učvrsti one tekovine agrarne reforme koje su počete našom narodnom revolucijom od 1919 i 1920 godine. Mi želimo agrarnom reformom da učvrstimo naš narodni, nacionalni element svuda i na svakom mestu. (Čuje se: Živeo! i buran aplauz) Mi želimo, da pravedno raspodelimo zemlju i da stvorimo socijalni mir i da se držimo zdravog državnog i društvenog života, a to je solidarnosti klasa. (Tako je!) Mi želimo da damo privredni značaj sprovođenjem agrarne reforme. Sprovođenjem agrarne reforme došlo je do toga da u našoj zemlji, sad kad je svugde privredna depresija i bezposlica, da mi imamo relativni mali broj bezposlenih, a samim sprovođenjem agrarne reforme mi ćemo stvoriti jedan zdrav seljački element koji će biti odan našoj državi i Nj. Vel. Kralju. (Čuje se: Živeo!)

Gospodo, Narodne skupštine i pre ove, bile su svesne toga velikog značaja agrarne reforme, jer su i one težile da je reše. Ali Zakon od 1931 godine koji mi ovim menjamo a koji tragom predašnjeg zakonskog predloga od 1928 godine, imao je za cilj da stvori stabilne privredne odnose i da reši pitanje otkupa, a to je prema tadašnjim prilikama dobro rešeno. Ali su se vremena promenila od 1929, 1930 i 1931 pa do 1933 i to ne samo kod nas, nego privredne prilike u celom svetu iz osnova su promenjene. Pojavila se agrarna depresija nečuvenih razmera. Cene agrarnim proizvodima pale su na polovinu, a cene nepokretnosti na jednu trećinu i jednu četvrtinu, i otkupne cene koje su bile fiksirane u tom vremenu 1931 god. nisu mogle da se održe. Zato je bilo potrebno menjati ga, te je Agrarni od-

bor koji se bavio tim pitanjem imao težnju da to pitanje dovede u sklad sa stvarnim privrednim odnosima. Jesmo li mi tu stvar dobro rešili i po interese državnine i po narodne? Ja ću gledati da vam to pokazem sa nekoliko cifara. Po zakonu od 1931. godine, otkupna cena za agrarnu zemlju treba da bude 160 puta čisto katastarski prihod, zabeležen u katastarskim listovima. Najveća cena po ovom zakonu, po jutru bila bi 4.320 dinara, a najniža cena je dinara 819. Dakle prema tome, srednja otkupna cena iznosila bi 2.500 dinara po jutru. Pošto u našoj državi ima 550 hiljada katastarskih jutara pod agrarnom reformom, to treba oko 1 milijarde 375 milijona dinara za isplatu tih 550 hiljada jutara. Od toga, otpalo bi na agrarne interesente koji sami plaćaju oko 925 miliona za 370.000 kat. jutara a na državu za dobrovoljačku zemlju za 180.000 kat. jutara otpalo bi 450 milijona dinara po ovoj ceni.

Istina da se taj udeo državni u obeštećenju zemlje dobrovoljačke smanjuje, jer država ima nekih svojih 16.000 jutara državne zemlje i sem toga, ima 7.000 jutara kolonizacionog fonda te tako se za 23.000 jutara zemlje smanjuje i državni udeo, a to znači za nekih 57.500.000 dinara.

Ali po zakonu od 1931. godine, država bi u stvari bila opterećena za nekih 400 miliona dinara a agrarni interesenti sa sumom od 925 miliona dinara. Kad vi te sume promotrite, i kad se ispituju sadašnje privredne i prometne prilike, onda sa pravom pitamo — i to je pitanje bilo postavljeno u Agrarnom odboru, da li takva cena nije suviše visoka? Da li količnik od 160 nije suviše visok? Agrarni odbor i u prvom i u drugom izveštaju saglasio se da je ta cena suviše visoka. Ja sam i prvi i drugi put bio predložio da se količnik smanji i to prvi put na 100 i to je odbor jednoglasno primio. Ja sam smatrao da je potrebno da se obori otkupna cena, jer znači rasterećenje državnih obaveza i smanjenje tereta agrarnih interesenata.

Zašto je bilo potrebno smanjiti otkupnu cenu? Bilo je prigovora kao da bi ona mogla i ostati. Ali ona za državu u prvom redu predstavlja velike terete. A ekonomske prilike su se stvarno izmenile, cena zemlji je pala u prometu, te bi ta cena od 3—4.000 bila suviše visoka tako, da bi po toj ceni seljak mogao da kupi zemlju i u slobodnoj prodaji i onda ne bi imalo smisla da se seljak obraća državnoj intervenciji i da plaća ovako visoku cenu. Time se ne bi njenim pomoglo i to ne bi odgovaralo zahtevima socijalne pravde.

Zato je agrarni odbor smanjio taj količnik u prvom svom izveštaju od 160: na 120 za vodoplavna zemljišta, a na 140 za gornja zemljišta koja nisu vodoplavna. Po drugi put odbor je u svom izveštaju smanjio u saglasnosti sa g. Ministrom poljoprivrede na moj predlog ovaj količnik na 100 za vodoplavna, i na 120 za gornja zemljišta. Nemojte misliti da je to nešto naročito jeftino. G. Ministar poljoprivrede spomenuo je opterećenja i način kako se ona raspoređuju, ali ću ja biti slobodan da ga dopunim sa nekoliko podataka.

Ako uzmemo u obzir ovaj sadašnji zakon od 1931. godine i ako po njemu sračunamo terete koje seljak treba da plaća za ovu zemlju u prvoj i drugoj godini onda se stvar pokazuje ovako. Po zakonu od 1931. godine jedan agrarac imao je da plati 162,5 dinara godišnjeg anuiteta po jednom jutru pri amortizaciji od 30 godina; zatim 125 dinara na ime 5% za Kolonizacioni fond; zatim, 60 dinara za premer zem-

lje, te samo ovo iznosi 347,5 dinara. A sem toga treba dodati i porez oko 60 dinara, banovinske i opštinske prireze oko 60 dinara i tako su se celokupni tereti za prvu godinu kretali oko 467 dinara godišnje po jutru. Ovo je u istini veliki teret, te smo bili zbog toga dužni da te terete smanjujemo. To smo mi i učinili, terete smo smanjili tako da opterećenje po sadašnjem zakonu kreće se ovako. Godišnji anuitet, kao što je kazao g. Ministar poljoprivrede, iznosio bi 107 dinara po kat. jutru; sem toga doprinos za Kolonizacioni fond, koji iznosi 2%, iznosio bi 33 dinara; za premer bi morali računati sumu od 60 dinara po jutru; za porezu treba računati 60 dinara po jutru; i za banovinske prireze treba računati 30 din. po jutru. Dakle, gospodo, na jednom jutru treba računati 320 dinara godišnje. To dolazi za prvu i drugu godinu a u trećoj godini otpada taksa za premer i doprinos za Kolonizacioni fond. Od te godine bi imalo da se računaju samo anuiteti, porez i prirez a to je oko 287 din. po jutru. Zato, gospodo, ovakva otkupna cena kako predlaže agrarni odbor, nije ni suviše mala, a nije ni velika, i ja smatram da, s obzirom na ovu današnju situaciju, treba da je primite. (Živo odobravanje).

Gospodo, potpuno je netačno ono, što je kazano u izveštaju odborske manjine kao da se otkupna cena za agrarne zemlje penje preko jedne milijarde, pa čak i na dve milijarde dinara. Mi, gospodo, imamo prema faktičnom stanju 550.000 jutara pod agrarom. A od tih kao što je kazano za 370.000 plaćaju seljaci. Po novom ključu, prosečna cena za zemlje po količniku 120 po jednom jutru iznosi 1800 dinara, a po količniku 100 iznosi 1500 dinara, odnosno prosečna cena za sve zemlje iznosi 1650 dinara. Prema ovome, gospodo, agrarni interesenti imali bi da plate za svih 370.000 jutara zemlje 610 miliona, a država za 180.000 k. jutara imala bi da plati 287 miliona din. Međutim, gospodo, država stvarno neće ni toliko plaćati, jer kao što sam kazao ima oko 23.000 jutara državnog zemljišta, i zemljišta Kolonizacionog fonda, ovu količinu treba odbiti 550.000 jutara, a sem toga treba odbiti i 130.000 k. jutara koje pripadaju madarskim opštinitima, jer se za ta zemljišta plaća po Pariskim aranžmanima. Ono, što ja želim da podvučem pred celom Narodnom skupštinom, to je, da ovaj predlog agrarnog Zakona, ovakav kakav je, nesumnjivo smanjuje terete za agrarne interesente od sume od 925 miliona na sumu od 610 miliona din., a tako isto i državne obaveze smanjuju se od 400 miliona dinara, na 250 miliona dinara.

Ja vas sad pitam, gospodo, koji svestan narodni poslanik ne bi primio u današnjim privrednim prilikama ovo smanjenje?! Ko bi bio toga mišljenja da ovako krupan Zakon, kojim se toliki tereti smanjuju i za državu, i za agrarne interesente, i ne bi htelo da primi, nego da i dalje ostane onaj Zakon od 1931. sa ovolikim teretima? (Pljeskanje i živo odobravanje).

Gospodo jedno je od najtugoljubivijih pitanja u ovom agrarnom Zakonu pitanje o eksproprijaciji šuma. Ima izvesne gospode poslanika, koji smatraju, da se ovom eksproprijacijom, odnosno § 7. zadire u pravo privatne svojine, zato što se oduzima, tobož nepravdno, od vlasnika velikih kompleksnih šuma izvestan deo šume. Međutim, ja, gospodo, moram novo da napomenem, da za te šumske komplekse, vlasnici dobijaju zemlju kao oštetu i da će im se platiti po Zakonu pravedna ošteta. A drugo, gospodo, ako se zagledamo malo u istoriju: pitamo se, kako su postali veliki šumski kompleksi u Austrougarskoj?

Je su li znojem i trudom stečeni? Ne! To su, većinom, zemlje darovane onima, koji su imali zasluge za Habsburšku dinastiju. To su bili povlastičari ili pitomci povlastičara predašnje tudinske dinastije. (Pljeskanje i glasovi: Tako je!) I kao što se, gospodo, onda, kad su davane te šume, nije gledalo, da li su to bile šume opština i u čijem ataru leže ili pokrajina u čijem ataru leže, nego se ozgo davalo silom suverene vlasti, tako dozvolite, gospodo, da mi, u sadašnjem vremenu, možemo da tražimo od tih povlastičara tudinskih dinastija izvesne žrtve za naše seljake u Dravskoj i Savskoj banovini. (Glasovi: Živeo! Tako je!) To dodeljivanje ne ide samo na mešne interese nego se tiče onih kolonista, koje je država dovela u te krajeve i smestila iz viših nacionalnih obzira i prema kojima država ima obzira i obaveza. (Uzvici: Tako je!) Gospodo, vi ne možete naseliti koloniste a da im ne date dovoljno popaše ili prava na drvarenje. Vi, valjda, nećete da stvarate tamo familije gladnih seljaka, koji će gledati u bogate šume nego morate stvarati zdrave seljačke porodice, koje će imati zdrave potomke, koji će se boriti za ovu zemlju, za Jugoslaviju i njenoga Kralja. (Pljeskanje).

Potpuno su proizvoljne one cifre, o kojima se govori u izveštaju manjine. U Dravskoj banovini i u Gorskom Kotaru stvarno je eksproprisano oko 136.000 jutara šume, a još ima da se ekspropriše oko 4.000 jutara. (Pavlič: Biskupske zemlje! Glasovi: Svejedno, svejedno i u toliko bolje). Dakle po § 24 Zakona od 1931 godine treba da se ekspropriše svega oko 140.000 katastarskih jutara šume a po § 7 ovog Zakona 40.000 jutara šume. Međutim, od 140.000 katastarskih jutara, 30.000 jutara ne dolazi uopšte u obzir, jer se imaju obešteti po Pariskim konvencijama, te, stvarno, ostaje da se reguliše otkupljivanje 110.000 katastarskih jutara šume i 40.000 katastarskih jutara po § 7 ovog zakona. To ukupno iznosi za prvu grupu, računajući po 300 dinara jutro, 33 miliona a za drugu, računajući katastarsko jutro po 600 dinara, 24 miliona. Dakle svega oko 57 miliona dinara. One basnoslovne cifre o milijardama potpuno su proizvoljne i one su samo zato bačene da zavedu one ljude, koji nisu upućeni. (Pljeskanje).

Celokupna otkupna cena za agrarne zemlje i za šume koje su eksproprisane ili će biti eksproprisane, prema našem predlogu o otkupnoj ceni, treba da bude oko 675 miliona dinara.

Gospodo, ja sa ovoga mesta izjavljujem, da je to ceo iznos i da suma obveznica, koje će se izdati, neće preći ovu sumu od 675 miliona. (Jovan Misirić: Možete li da potvrdite to sa garancijom?) U svakom slučaju! Zvanični podaci su važniji nego podaci koji su pisani napamet.

Otkupna cena se računa prema čistom katastralnom prihodu a ne prema proizvoljnim pretpostavkama. Uzmite tablice čisto katastralnog prihoda, pomnožite ih, pa ćete dobiti otkupnu cenu. Mi smo baš zato i insistirali da otkupna cena bude postavljena na objektivnu osnovu koju čak — nije utvrdila naša vlast, nego su je utvrdile komisije iz Austro-Ugarske kada su utvrđivale čisti katastarski prihod. I verovatno, — istorijska je pravda — ako su ti čisti katastarski prihodi utvrđeni malo niže nego što možda odgovaraju stvarnom prihodu, da im se sada plaća i manja ošteta nego, što stvarni prihodi iznose. (Odobranje).

Gospodo, mi smo želeli i ovim zakonskim pred-

logom da zaokruglimo seljačke posede agrarnih interesenata. Zato smo i dali mogućnost da se kompetencije agrarnih interesenata mogu i povećati. I ako smo mi želeli da povećamo kompetencije, ipak, gospodo, naša je težnja bila da mi taj seljački posed zadržimo za seljaka i da ne damo da se on sada u vreme teške krize baci na pijacu i prodaje u besce-nje i da se, pojedini spekulanti obogaćuju na teret agrarnih interesenata. I zato smo uneli da se na ove kompetencije zabeleži pravo prvokupa, koje će verovatno vršiti Agrarna privilegovana banka i da na taj način kočimo prodaju zemlje u sadašnje vreme najveće nužde seljakove. Mi nećemo da se seljak vraća u proleterske redove! Ja smatram, gospodo, da je odredba o pravu prvokupa vrlo važna odredba i da će ona da sačuva nacionalni karakter agrarne reforme i da ono što je 10 godina radeno ne bude poništeno za dve-tri godine agrarne krize. (Tako je).

Gospodo narodni poslanici, smatram da svi mi, — bez razlike kome klubu pripadali, — bez razlike kojoj stranci pripadali, — moramo biti u sadašnje vreme svesni teškoća u kojima se nalazi naša seljačka privreda. Mi moramo biti svesni da treba učiniti odlučan korak da se pitanje agrarne reforme jedanput zatvori, da se likvidira, da se stvore stabilni privredni odnosi i da se seljaku da zemlja u svojini. Bio bi neoprostiv greh, gospodo, kada bi ova Jugoslavenska Narodna skupština bila na takvoj visini pa ne bi htela da primi jedan zakonski predlog, koji hoće da ustali te privredne odnose i koji hoće seljacima da dade zemlju usvojenu.

Gospodo, kao što je u Kraljevini Srbiji zdrav seljak i nezavisan seljak bio nosilac državne ideje i onaj koji se do kraja borio za Ujedinjenje i Oslobođenje svoje braće, tako, gospodo, izdrav jugoslovenski seljak biće onaj koji će biti temelj ovog državnog života i koji će biti nosilac narodnog i državnog jedinstva. (Dugotrajno pljeskanje u celoj sali).

I, gospodo, ja smatram da ni jedan od vas koga su seljaci birali neće biti taj koji će glasati protiv ovog seljačkog zakona. (Tako je! Dugotrajno odobranje).

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Gospodo narodni poslanici, pre nego što sa vašim dopuštenjem prekinem današnju sednicu, imam da vam učinim jedan predlog. Pošto je predlog zakona narodnih poslanika g. Huseina Kadića i drugova o izmenama i dopunama Zakona o beglučkim zemljama u Bosni i Hercegovini, koji je oglašen za hitan, svršen u odboru, to na osnovu § 64 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini predlažem: da se izveštaj odbora o ovom zakonskom predlogu uzme u pretres još na ovoj sednici.

Prima li skupština ovaj predlog? (Prima!) Pošto je ovaj predlog primljen to se današnjem dnevnom redu kao treća tačka dodaje: Pretres izveštaja odbora za proučavanje zakonskog predloga narodnih poslanika g.g. Huseina Kadića i drugova o izmenama i dopunama Zakona o beglučkim zemljama u Bosni i Hercegovini. Prema tome je dnevni red utvrđen sa ovom nadopunom.

Ovu sednicu prekidam i nastavićemo je posle podne u 4 časa sa utvrđenim dnevnim redom.

Sednica je prekinuta u 13.30 časova.

— Nastavak sednice u 16 časova —

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Nastavljamo da-

našnju sednicu. Ima reč u ime grupe narodni poslanik g. dr. Đuro Leušić.

Dr. Đuro Leušić: Gospodo narodni poslanici, Gospodin Ministar poljoprivrede, podnoseći svoj zakonski predlog o izmenama i dopunama pojedinih zakonskih propisa o agrarnoj reformi, veli, da je predložena novela potrebna, da se »izvjesne odredbe navedenoga zakona uproste, nekoji nedostaci odstrane, izvjesne praznine popune, sve sa namjerom, da se ubrza i pojedini likvidacija agrarne reforme na velikim posjedima«.

Mislim, gospodo, da je ovo tek izlika, jer uistinu radi se o tome, da se pozitivni zakonski propisi o agrarnoj reformi u svojim bitnim i temeljnim ustanovama izmjene. Evo zašto:

»Zakon o uvodu o sporazumima, odnosno obaveze koje potječu iz Trianonskog ugovora itd.« od 27. maja 1930. godine, otisnut u »Službenim novinama« od 30. aprila 1931. godine Br. 36. odnosno sporazum II, koji se odnosi na agrarnu reformu, i mješovite izabrane sudove u čl. 1, III al., st. 2. stoji:

»Ugovoreno je u tom pogledu, da će Jugoslavija obnarodovati prije 20. jula 1931. godine definitivni zakon o agrarnoj reformi«.

Naša je država toj svojoj međunarodnoj obvezi udovoljila donesavši Zakon o likvidaciji agrarne reforme na velikim posjedima od 19. jula 1931. godine i to prilično forsiranim tempom, pa prema tome, dok ta međunarodna obveza postoji i Zakon od 27. maja 1930. kojim se ta međunarodna obveza ratificira, ne može se jedan definitivni zakon o agrarnoj reformi u njegovim bitnim ustanovama mijenjati sve dotle, dok se ne sklopi novi međunarodni sporazum. Naravno, to se taj zakon ne može mijenjati na korist zainteresovanih stranaka, a kamo li na njihovu štetu.

Prema tome je uproštenje odnosno pojednostavljenje postupka samo jedna izlika, kojom bi se u agrarne propise neupućeni imali zavesti i to sve u cilju promjena agrarnih zakona u njihovim bitnim i materijalnim ustanovama.

Zakonom od 19. juna 1931. godine, odnosno 5. decembra 1931. ublaženi su radikalni propisi nekih ranijih agrarnih zakona.

Novela želi opet pod vidom uprošćenja postupka otvoriti vrata daljnjem rušenju svega onoga što je do sada spašeno.

Sve ono što se u noveli navodi glede revizije objekata, može da stoji, ali tome nijesu krivi postojeći Zakon od 19. VI. i 5. XII. 1931. godine, nego Pravilnik zakona od 19. VI. 1931. godine, i to opšti pravilnik i tehnički pravilnik, koji onemogućuju likvidaciju agrarnih odnosa, pa stoga treba po saslušanju agrarnih činovnika i u agraru upućenih osoba, kojima je stalo da se agrar brzo likvidira, izmeniti taj pravilnik, a eliminirati upliv svih onih, kojima je u prošlosti kao i u sadašnjosti agrar bio vrlo prihoda, te prema tome nisu imali nikakova interesa na njegovoj likvidaciji.

Što pak novela veli glede utvrđenja agrarnih subjekata, to ne stoji u njezino obrazloženje, da se svi agrarni interesenti dobili zakonitim putem agrarnu zemlju, pa da bi revizija subjekata bila suvišna.

Šta više opšte je poznato, da se je zemlja mnogim interesentima dijelila čisto iz partijsko-političkih azloga.

Potrebno bi bilo stoga da se u tom pogledu sve učinjene nepravde isprave, a ne da se revizija isključuje, kako bi se stare nepravilnosti sankcionisale.

Novela predviđa izmenu točke 6 § 10. Zakona od 19. VI. 1931. godine.

Ovde se više ne radi o uprošćenju postupka, nego esencijalnim izmjenama zakona, koja bi izmjena imala naneti ogromne štete vlasnicima zemljišta u gradovima, specijalno u gradu Zagrebu: Nadbiskupu, Prvostolnom kaptolu i nekim drugim vlasnicima.

U prošlosti su naime na teret grada Zagreba nadjeljeni ne zemljoradnici, već razni gradski elementi iz spomenutih partijsko-političkih razloga i to sa zemljišta, koja danas reprezentuju vrednost od oko 300.000 dinara po rali.

Ovo je imao ispraviti Zakon od 19. VI. 1931. godine, jer zemljišta građevinskih zona, sa velikom prometnom vrijednosti ne mogu biti predmet agrarne reforme, a s druge strane takovim se agrarnim interesima daje ogromna vrijednost u relaciji prema agrarnim interesentima u seoskim opštinama.

Nije svrha agrarne reforme stvaranje gradskih bogataša.

S toga se po Zakonu od 19. VI. 1931. godine imadu takova zemljišta oduzeti gradskim agrarnim interesentima i vratiti vlasnicima.

Predložena novela ovo mijenja, jer točku 6 § 10. Zakona od 19. VI. 1931. godine mijenja tako, da se zemljišta građevinskih zona u gradovima izuzimaju iz eksproprijacije u koliko nijesu po dosadanjim zakonima upotrebljena u svrhu agrarne reforme.

To drugim riječima znači, da će se sva ona zemljišta u građevinskim zonama, specijalno grada Zagreba eksproprijirati, jer su baš sva ta zemljišta nepromišljenim provadanjem agrarne reforme upotrebljena u svrhu nadelivanja agrarnih interesenata.

To je potpun dokaz za tvrdnju, da novela pod izlikom uprošćenja postupka za likvidaciju agrarnih odnosa, mijenja pozitivne zakonske ustanove u njihovoj bitnosti.

Time se otvara jedno pitanje, koje su resorni ministri t.j. Ministar poljoprivrede i građevina po ustanovama zakona sporazumno riješili Pravilnikom od 15. VII. 1931. godine, utvrdivši tako da nije svrha agrarne reforme davati pojedincima srazmjerno skupa zemljišta na gradskoj teritoriji, nego siromašnim zemljoradnicima i to obradiva zemljišta.

Kako je rečeno, na gradskim teritorijama dobivali su pogrešnim načinom iz partijsko-političkih razloga zemljišta većinom ne zemljoradnici, nego razni gradski elementi, koji subjektivno nijesu imali nikakove legitimacije.

Sad bi se ta nepravda imala uzakoniti.

Po predloženoj noveli se ukida toč. 7 § 10. Zakona od 19. VI. 1931. godine.

Time se u temelju preinačuju načela prihvaćena dosadanjim zakonima.

Intencija zakona bijaše naime, da se šume crkvenih posjeda posle oslobode od eksproprijacije, dok se sada crkva izjednačuje sa ostalim posjednicima.

Dosadanji je zakon naime ispravno ocijenio, da crkvena dobra služe za izdržavanje vjeroispovednih ustanova, humanih, kulturnih i socijalnih institucija, koje će sada biti u svojoj egzistenciji posve ugrožene ako se usvoji ukinuće točke 7 § 10. Zakona od 19. VI. 1931. godine. Tako u Đakovu: Ordinarijatski uređ biskupa Đakovačkog, Duhovni sud, Administrativno vijeće, Penzionski fond Svećenički, Penzionski fond činovnika biskupije, Bogoslovno sjemenište u Đakovu, gimnazija sa internatom, stolna crkva u Đakovu, djelo neumrlag Štrosmajera koji da nije imao toga dobra, ne bi mogao izvršiti tolika patriotska

narodna djela, a da i ne spominjem silne crkvene i duhovne institucije Nadbiskupije zagrebačke.

Paragrafom 20 toč. 10 Zakona od 19. VI. 1931 (dotično §-om 1 zakona od 5-XII-1931) oslobadaju se od eksproprijacije zemljišta sa podzemnom drenažom i podvodna zemljišta, koja su privedena kulturi putem samostalnih odvodnih naprava.

To je posve razumljivo kad se uzme u obzir, da tačka 9 § 10 istoga Zakona oslobada od eksproprijacije močvare i neplodne ritove (dakle podvodno zemljište) pod uvjetom da ih vlasnik u roku od 15 godina privede kulturi.

Kada dakle zakon močvare i ritove, koji će se se tek vodogradnjama imati da privedu kulturi, oslobada od eksproprijacije, to tim više mora da oslobodi i ono zemljište koje je vlasnik sa velikim materijalnim žrtvama već priveo kulturi i koje sa znatnim režijama uzdržava.

Stavi li se dakle van snage točka 10 § 10 Zakona od 19-VI-1931 te izuzmi li se ispod zaštite od eksproprijacije zemljišta sa podzemnom drenažom i podvodna zemljišta privedena kulturi, to bi se izložio pogibelji uništenja ogromni investirani kapital u svrhu privadanja kulturi znatnih ploha bivših močvara i neplodnih ritova, te se tako nanosi goleme nepravda onima, koji su taj kulturni rad izveli.

Novela predviđa jednu novost t.j., da će se po potrebi i sporazumu sa Ministrom šuma i ruda protegnuti eksproprijacija na relativna šumska tla, koja se na dan stupanja novele na snagu nalaze preko 5 godina pod poljoprivrednom kulturom.

Ova bi ustanova najvećma pogodila posjednike iz zapadnih krajeva sa maksimumom od 130 rali plohe, prema maksimum od 520 rali u istočnim krajevima, jer su baš posjednici u zapadnim krajevima bili prisiljeni, da posve ne propadnu, izvjesne površine svojih šuma, koje nijesu podpadale pod agrarnu reformu, privedi kulturi i načiniti ih obradivima.

Mnogi su od tih posjednika baš takova, relativno obradiva šumska zemljišta prodali, te radi očekivanja brisanja zabilježbe agrarne reforme kupci još i danas čekaju na gruntovni prenos.

Kako to brisanje zabilježbe sa veleposjeda usljed odugovlačenja oko utvrđivanja objekata još nije provedeno, to će, prihvatiti li se predložena ustanova novele, nastupiti slučaj, da će posjednici svojim i onako malenim maksimumom od 130 rali morati namiriti sve prodane površine, koje su kupci pretvorili u obradiva zemljišta.

Nepravedna je i točka 3 § 3 novele, prema kojoj se mogu za državu, samoupravna tijela i pravna lica sa opštim korisnim svrhama eksproprijirati zemljišta i zgrade u koliko se po § 14 ovoga zakona ne ostave velikom posjedniku u okviru šireg maksimuma, jer, gospodo, troškove za nabavu zgrada državnih, samoupravnih i onih pravnih lica neka nose svi građani zemlje podjednako, a ne samo jedan stalež, koji je i onako agrarnom reformom prestao bitisati kao stalež.

§ 34 Zakona od 19-VI-1931 predviđa implisiter eksproprijaciju samo takovih zgrada, koje su u bitnoj i privrednoj vezi sa zemljištem eksproprijiranim u korist agrarnih interesenata, faktičnih zemljoradnika.

Uvaži li se točka 3 § 3 novele može se veleposjedniku eksproprijirati svaka zgrada u sklopu eksproprijiranog zemljišta n. pr. i drugi dvorac, lovačke zgrade, zgrade za stanovanje itd., bez obzira na vrijednost njihovu i bez obzira u koju svrhu služe sadašnjem vlasniku.

Tako bi država odnosno samoupravna tijela posve uz bezcijenje postali vlasnicima najskupocijenih zgrada.

Ovo nije u skladu ni sa ustavnim propisima § 22 Ustava, koji predviđa eksproprijaciju za javne svrhe samo uz pravičnu naknadu.

Obrazloženje novele navodi, da su u pogledu supermaksimuma recipirana u glavnom načela dosadanjih agrarnih zakona.

To nikako ne stoji, jer su baš u glavnom sva ta načela odbačena time, što su naslovi supermaksimuma upravo, fatalno skučeni.

Sa supermaksimuma dogadale su se doista velike zloupotrebe, što i obrazloženje novele priznaje, usled čega su i usledile stroge zakonske mjere Zakona od 19-VI-1931, koje bi ovakve zloupotrebe isključile.

Poznato je, da su komisije za ustanovljenje supermaksimuma od godine 1920 radile po tako različitim kriterijima, da su n.pr. u istočnim krajevima zemlje u najviše slučajeva predlagale ostavljanje supermaksimuma, dok su one, koje su uređivale u zapadnim krajevima, predlagale ukinuće supermaksimuma, prema čemu rad komisija obrazovanih riješenjem Ministarstva poljoprivrede od 13-XII-1920 Br. 377 ne može da bude podloga za jednolično prosudivanje potreba supermaksimuma, a još manje podloga za donošenje novih zakonskih ustanova glede supermaksimuma.

Zadnje komisije, koje je g. Ministar poljoprivrede izaslao na lice mjesta radi ustanovljenja supermaksimuma radile su tako: da su predložene ukinuće supermaksimuma kod jednog veleposjeda s razloga, jer je taj posjed previše industrijaliziran; kod jednog veleposjeda negirale da postoji opšte poznata sjemenarska postaja, a isti je veleposjed 3 mjeseca nakon toga prodao Savskoj banovini 2 vagona prvo razredne pšenice za sjeme, dok je na jednom veleposjedu uređivala komisija jedva 10 časaka i predložila ukinuće supermaksimuma.

Stručna mišljenja takovih komisija ne mogu služiti kao podloga za donošenje novih zakona glede supermaksimuma.

Nema dvojbe, dobrovoljci imaju da dobiju zemljište koje im je zakon obećao, te se topoglednim zakonskim odredbama imade najvećom rigoroznošću udovoljiti, ali nije prijeka potreba, da se dobrovoljcima dodijeljuju zemljišta isključivo u sjevernim krajevima, nego to može biti i u južnim krajevima, što bi bilo oportuno već iz državno-političkih razloga.

U Hrvatskom Zagorju je takova prenapučenost, da se taj narod treba u tim krajevima sjemestiti i olakšati mu život.

U dokaz, da ne postoji tvrdnja obrazloženja novele, da su dosadanja načela o supermaksimumu recipirana i u noveli, navesti mi je da je Zakon od 19-VI-1931 godine ostavio supermaksimum veleposjedniku za: pepinjerska gajilišta stoke i ergele, gajilišta sjemena, proizvodnju pirinča, rasadnike voća i loze, te za koncesionirane ribnjake.

Već taj Zakon od 19-VI-1931 g. suzio je supermaksimume, koje su predviđale predašnje agrarne odredbe tako, da je nakon kratkog vremena nastala potreba, da se iste prošire što je Zakonom od 5-XII-1931 godine i učinjeno, te po § 2 određeno, da se imade ostaviti supermaksimum za: proizvodnju kopriva, šećerne repe i drugog industrijskog bilja, za agrarnu i mljekarsku industriju, za poljoprivredne tvornice žeste, za tvornice ljekovitih proizvoda, i konačno za snabdevanje ljekovitih kupališta.

Svakako je čudno da je Kraljevska vlada u decembru 1931 godine iz narodno-ekonomskih, socijalnih i opće-privrednih razloga smatra potrebnim proširenje supermaksimuma, da nakon Zakona od 5-XII-1931 godine uslijedi novela, koja naslove za supermaksimum suizuje samo na »ugledna gajilišta stoke, za ergele, za sjemenarske stanice i za naročito uzorno organizovana gospodarstva«, tvrdeći kraj svega toga, da je novela recipirala dosadanja načela o supermaksimumu.

Potrebno je dakle da iz nacionalno-ekonomskih, a i socijalnih razloga ostanu na snazi dosadanje zakonske ustanove glede supermaksimuma tim više, jer iste veleposjednike svom strogošću vežu na ispunjavanje uvjeta pod kojima su im supermaksimumi dodijeljeni.

Točka 8 § 2 novele bitno mijenja § 24 Zakona od 19. juna 1931 godine koji točno označuje krajeve u kojima se dozvoljava eksproprijacija šuma, a to je cijela Dravska banovina te srezovi Delnice, Sušak i Vrbovsko Savske banovine.

Ovo je sasvim ispravno, jer se ovde radi o srezovima gde doista postoji oskudica na obradivoj zemlji, pa je narod upućen na zaradu u tuđini.

Novela pruža mogućnost eksproprijacije na teritoriji cijele države i to do najviše 25% onih zemljišta, koja na pojedinom posjedu premašuju 1.000 kat. jutara, odnosno u Dravskoj banovini 1.000 hektara. Ne znam kako je uzeta mjera baš do 25%? Zašto ne i više ako je potreba nedjeljiva sa višim procentualnim iznosom? Zašto se ne djele i državne šume u onim krajevima gde nema privatnih?

Ovo vrijedi za sve veleposjede osim onih iz stava 3 § 11 Zakona od 19-VI-1931, dakle vrijedi za sve veleposede osim onih koji su vlasnost mađarskih državljana. Mađarskim se državljanima zajemčuju veća prava nego našim državljanima, ma da je princip, da strani državljanin može eventualno maksimalno imati toliko prava koliko i vlastiti državljanin.

U smislu § 11 novele imao bi se izmijeniti § 37 Zakona od 19-VI-1931, koji dozvoljava, da se agrarni interesi mogu nagoditi sa veleposjednicima i izvan ustanova toga zakona i to gljude cijena, načina otplate i ostalih modaliteta, sve to uz odobrenje Banske uprave.

Novela to mijenja i traži odobrenje za takve nagode koje se sklapaju u formi kupoprodajnih ugovora samoga Ministra poljoprivrede, čime se postupak ni malo ne ubrzava i ne ujednostavljuje, kako to obrazloženje novele želi da prikaže.

Baš radi ubrzanja postupka već je prije prenesena nadležnost odobrenja takovih ugovora od Ministarstva na Banske uprave, dok se sada protivno čini i postizava.

Dolazimo na § 28 novele. Ovim se paragrafom ukidaju vrlo važne točke 1, 2 i 3, § 68 Zakona od 19-VI-1931. Ovo je jedan napad na rimo-katoličku i na srpsko-pravoslavnu crkvu. Treba biti upućen u način i okolnosti provadanja agrarne reforme u prošlosti obzirom na posjed čkava, a i znati sve one nepravilnosti, koje su nanošene crkvenim dobrima, da se shvati za čim ide novela. Prema ranijoj agrarnoj praksi i propisima smatrao se je posjed Prvostolnog kaptola u Zagrebu i pojedinih predija jednim posjedom, koji posjed imao je prema tome sveukupno određeni maksimum od 130 dotično 174 katastarskih jutara.

Ovo i ovakvo stanje želi novela ponovo da uspostavi, što je jedna velika nepravda, jer se crkveni

zvaničnici (kanonici zagrebačkog kaptola) tako lišavaju svoga posjeda, što im je ne samo vrela prihoda, nego koji prihodi jesu zapravo njihova beriva za njihov zvanični rad.

Isto tako vrijedi i za Jerarhijski fond mitropolije karlovačke »Sirig« u opštini Tomerin i za svako episkopsko ovlaštenje — kao i za sve srpsko-pravoslavne manastire, crkvene opštine i druge vjerske institucije.

I sve te bitne izmijene pozitivnih agrarnih zakona nalaze opravdanje u narodnom uproštenju i pojeftinjenju likvidacije agrarne reforme.

Napokon § 36 novele. Ovim se §-om novele želi izmijeniti § 80 zakona prema kojemu se podvodnost zemljišta velikog poseda ustanovljava po banskoj upravi s pravom utoka na Ministarstvo građevina. —

I time se želi imati slobodne ruke, pa se odbija stručno mišljenje kulturno-tehničkih vještaka.

Iz svega ovoga slijedi, da se doista pod vidom donošenja zakona o uproštenju i pojeftinjenju postupka želi temeljito izmijeniti bitne i materijalne zakonske ustanove, što pak obzirom na činjenicu, da su se po donošenju Zakona od 19-VI-1931 i 5-XII-1931 strasti donekle bile već i smirile, neće ostati bez trzavica i izazivanja naroda, te ponovnog narušavanja pravne sigurnosti.

Zadnji zakoni doneli su ipak konačno jednu definitivnost, da ista bude opet zamijenjena nesigurnosti i ponovnom nervozom.

S toga je razloga i novela osuđena u začetku na neuspjeh u ekonomsko-socijalnom i opće-privrednom pogledu i bez obzira na međunarodne obaveze, koje bi novela ugrozila, što bi samo mnogo štetovalo u gledu naše države.

Želim reći koju o jednom predmetu, koji se do danas uopće nije tretirao niti u Kr. vladi, a niti u ovome Domu.

Ustanova § 19 »Prethodnih odredaba za pripremu agrarne reforme« od 25-II-1919 koje danas ovdje pred nama g. Ministar poljoprivrede sa ushitom spominje, glasi: »U krajevima, gdje su bivši kmetovi (podanici) segregacijom oštećeni u korist vlastelina (spahije), ima se na zahtjev oštećenika provesti revizija«. —

Mnoge naše zemljišne zajednice kao pravne slijednice bivših urbarskih i plemićkih općina podnosile su još od godine 1919 molbe za tu reviziju segregacije.

Pod segregacijom se razumijeva svojedobno vođeni postupak pred urbarskim sudovima, kojim se je imala razriješiti urbarsko-pravna veza između vlastelinstva i bivših podanika, te kojom su imali biti definitivno uređeni vlasnički i posjedovni odnošaji.

Sve te molbe za reviziju segregacije mogle bi se po svojem sadržaju i obzirom na pravnu narav njihovu razdijeliti u dvije grupe.

Prva je grupa ona u koju spadaju molbe ovlaštenika zemljišnih zajednica, koji su zbog povrede urbarskih propisa oštećeni bili, pa bi temeljem tih istih propisa valjalo provesti ispravke odnosno nadopunu segregacionalnog postupka.

Druga je grupa ona, kamo spadaju molbe onih ovlaštenika, koji pripisuju svoju štetu samim urbarskim zakonima iz apsolutističkog doba, a prema kojima im ni sudovi nijesu mogli dosuditi dovoljno paške ni šume, koliko bi za njihovu trajnu potrebu dostajalo prema urbaru Marije Terezije i zakonskom članku VI iz 1836 god. i 1840, jer se zemaljski gospo-

din t. j. vlastelin, prema tada važećim propisima imao nadijeliti skupnim pašnjacima, pa makar isti i ne bili dostatni, da se bivši podložnici nadijele sa minimumom propisanim Urbarskim zakonima.

Dok je za prve molbe oštećenih ovlaštenika mogućnost reparacija bila u samima Urbarskim zakonima, dotle je za druge oštećenike, ovlaštenike, nastojanjem ministara bivše Hrvatske seljačke stranke, pošlo se ta revizija tiče poglavito seljaka u Hrvatskoj i Slavoniji, imenovano koncem 1925 povjerenstvo, koje je na brzu ruku izradilo zakonski predlog o reviziji segregacije, kako bi se i za spomenutu drugu grupu oštećenika, a takih je jako mnogo, stvorila prava mogućnost reparacije onoga manjka paševinskih i šumskih površina, koje su nepravredno ostale u ruci vlastelina, a koje isti djelomično i danas posjeduju.

Izlaskom rečenih g. g. ministara iz vlade raspala je i ta zakonska osnova sve do danas.

Ja sam tu osnovu onakovu kakova je sačinjena svojedobno podnosio Ministarstvu šuma i rudnika, koje se je već od god. 1925 nosilo tom istom osnovom, tim više, jer sam uvidio, da su se od 26-II-1919, čakle od onih »Prethodnih odredaba« agrarni zakoni mijenjali, ispravljali, dopunjavali, a evo se sada na izvjestan način i noveliraju, pak sam držao da bi i rečena osnova revizije segregacije mogla bar u kakvoj formi, ako i nešto kasno ugledati svjetlo dana.

U pitanju je na hiljade i hiljade bivših t. zv. podanika sadašnjih ovlaštenika zemljišnih zajednica, koji su, teško oštećeni zastarjelim tudinskim zakonima, jedva dočekali u svojoj slobodnoj državi »Manifest svojega Princa Regenta, kojim se najavljuje revizija segregacije«.

Mnoge zemljišne zajednice, odnosno njihovi ovlaštenici, oštećeni na takav način, kao što je i zemljišna zajednica Domaslovec u Samoborskom srezu, kojoj pripadaju sela: Domaslovec, Hraština, Farkaševca, Sv. Nedelja, sa stotinama seljačkih domova vjerovala su, da će bar koja vlada postupiti u smislu rečenog manifesta, nu nažalost sve bješe uzalud.

U pogledu revizije segregacija učinjeno nije ništa.

Uzmemo li u obzir, da su skoro cijela plemićka dobra, dijelom usljed agrarne reforme, dijelom usljed parcelacije, razdijeljena i raspomadana u male parcele, koje se nalaze u rukama zemljoradnika, a koje se sada ne mogu oduzeti novim posjednicima i sa istima oštetiti bivše podložnike, to je uopće problematično, da li će se bar i u najmanjoj mjeri moći pomoći oštećenim ovlaštenicima zemljišnih zajednica, pravnim slijednicima bivših urbarskih i plemićkih općina.

Baš s toga razloga, u koliko bi perdložena novela mogla i imati koju dobru stranu i koju dobru ustanovu, jer smo za jedno pravedno provedenje agrarne reforme u principu svi složni, pošto su krajevi Hrvatske i Slavonije, odnosno tamošnji oštećeni ovlaštenici zemljišnih zajednica još uvijek zanemareni, i ne vide niti malo dobre volje, da se nanesene im nepravde prigodom segregacionih parnica repariraju, ne može niti Narodni klub, u čije ime govorim, a ne mogu ni sam za predloženi zakonski predlog glasati. (Odobranje na levice).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Reč ima narodni poslanik g. Alojzij Pavlič.

Alojzij Pavlič: Prišiel je danas dan, imeniten dan, da se vendar enkrat likvidira z agrarno reformo.

Skoraj 15 let smo čakali na likvidaciju agrarne reforme, katero so pri nas vodili učeni in pošteni ministri, nekateri so bili tudi manj učeni, saj niso imeli niti univerze, nekateri so bili tudi nepošteni, saj imamo v zgodovini našega parlamenta velike korupcijske afere. (Hrup, glasovi: Koji su bili to ministri?) In končno danes naj se izvrši likvidacija agrarne reforme. Naši bratje v Čehoslovaški republikli in v Poljski so takoj po osvobojenju izvršili sporazumno in dobro agrarno reformo, etično pošteno in juridično dobro osnovano. Tisočletni san slovenske duše bi bil z agrarno reformo doslej uresničil hrepenenje po zemlji, vsi Slovani, Rusi in mali Slovenci, Srbi in tudi Lužički Srbi smo hrepeneli po zemlji, zato smo tudi Slovani najbolj razširjeni: od Vladivostoka do Triglava. Vsi smo hrepeneli po zemlji ali kot pravijo Rusi »po miru«.

Gospodje narodni poslanci!

Vse naše velike vojne od nesmrtnega vodje Srbov Karadjordja do zmagoslavne bitke na Kumanevem polju, 1912 in končno od leta 1918, od osvobojenja, so imele končni namen dati srbskemu seljaku zemljo in dati tudi hrvatskemu in slovenskemu seljaku zemljo, katero so jim oropali germanski in tatarski vladarji in nekateri kruti baroni in grofje. Zato so tudi Slovenci poleg Srbov in iz bivše Austro-Ogrske, šli v dobrovoljske čete, zato so skupno s Srbi in junaškimi Črnogorci, da bi dobili svojo zemljo, umirali. Dejstvo je, da je pri vseh narodih vprašanje agrarne reforme najbolj važno in da je celo usodno za kulturo, za napredek, pa tudi za propast posameznih narodov. To opažamo v zgodovini pri Egipčanih in Izraelcih, kjer so proroki žigosali veleposestnike in bičali njihovo slabo življenje. To opažamo tudi pri Grkih, kjer je veliki državnik Solon sprovedel agrarno reformo, s katere pomočjo je ustvaril slavno atensko kulturo, ki je podlaga vsej evropski kulturi in civilizaciji. Kdo izmed nas ne pozna za ves svet dobre in bistre zakonodaje Likurgove, kmetske zakonodaje, katera je omogočila, da je mali in hrabri in inteligentni grški narod izvojeval nad Perziji in njihovimi satrapi junaško bitko pri Salaminu in s tem odločil evropsko kulturo. Kdo se ne spominja lepili dni, kateri smo preživeli v gimnaziji, ko smo čitali Livija (Smeh), rimsko zgodovino, Malvija, Licinija in Tiberija in Gaja Graha, ki sta zahtevala da se naj sprovede agrarna reforma, pa sta padla kot žrtvi veleposestnih optimatov. Iz zgodovine vidimo, da so najbolj pametni in pošteni patriotje in najboljši državniki bili pristaši agrarne reforme. Zato sem tudi jaz kot zastopnik malega človeka odkrit in načelen pristaš vsake poštene in juridično dobro osnovane agrarne reforme. (Glasovi: Tako je!) Gospodje poslanci! Poglejmo torej ta le naš agrarni zakon, kateri nam je predložil naš velespoštovani gospod minister dr. Tomašič. Ali je ta zakon v resnici likvidacija, ali ustvarja novo agrarno reformo, ali je ta novela, če hočemo čuvati ugled naše države, osnovana na mednarodnih sporazumih, s katerimi se je kraljevina Jugoslavija 20. januarja 1930. pod vlado velikega državnika Pere Živkovića obvezala, da bo 20. julija 1931. uzakonjen definitven zakon o likvidaciji agrarne reforme. Ta sporazum je bil od strani naše države ratificiran z zakonom od 27. maja 1930. »Službene novine« 30. aprila 1931 br. 96 (glej sporazum II čl. 1 al. 2 st. 3 cit. zakona). V zmislu teh obvez je proglašen zakon o likvidaciji agrarne reforme v »Službenih novinah« 26. junija 1931 pod številko

142. Zakon je definitiven, tako smo se obvezali in ne more se več menjati, in po pravilniku, ki je izšel (Smeh) 1. 1931, številka 161, bi morala biti agrarna reforma 18. februarja lanskega leta končno sprovedena. (*Gliša Tadić*: Ništa nije definitivno! Pa i ti si se promenio posle izbora!) Videli smo, da ni sprovedena. Vemo, da so v ministerstvu poljoprivrede celo noč delali. Spominjam se namreč tega, ko sem šel enkrat, 14 ali 15. februarja mimo kmetijskega ministerstva in posledica tega dela je bila, da so potem za Dravsko in Savsko banovino prinesli rešenje tako, da nobeden poslanec ni vedel, zakaj je v finančnem zakonu za §75 glasoval. Tam so bile naznačene nekatere ministrske številke in zato so vsi poslanci glasovali. Eksproprijacija v Dravski banovini naj bi sprovedla začasna šumska uprava, katera je v Dravski banovini v bivši mariborski oblasti postopala protizakonito, v bivši ljubljanski oblasti pa proti volji agrarnih interesentov in pa tudi — jaz imam za to dokumente na razpolago proti volji pristašev JRS. (*Milan Mravlje*: Proti volji škofa!) Jaz lahko dokažem, da so občine in pristaši vladine stranke prosili in protestirali, da se to ne zgodi. (*Dušan Živojinović*: E da je Rista Đokić tu, ti ne bi tako govorio!) V ostalem sprovedba agrarne reforme je povzročila tudi med nekaterimi poslanci veliko polemiko. Slišali smo o milijonski podkupnini. Jaz vem, da Slovenci niso bili nikdar korupcionisti. Zahteval in prosil sem poslance in senatorje iz Dravske banovine, naj pojasnijo, kaj je s to rečjo, kaj je z milijonsko podkupnino. Jaz se ne bojim ničesar, ne bojim se očitkov in ne mislim ničesar očitati, toda radi časti Slovencev, ki niso bili nikdar korupcionisti, naj se to razjasni. Ali je bila stvar z milijonsko podkupnino resnična, ne vem! Videl sem samo pismo, katero mi je pokazal gospod Mravlje, pa ne vem, ali je to pismo bilo resnično, ali falsifikat. Želim pa, da se to pojasni.

Profesorji univerze v naši državi, geometri, posamezne zbornice in tudi šumarsko združenje so menja — in to so odločujoči faktorji, da ne smejo gozdovi pasti pod agrarno reformo. Jaz za to nisem kompetent, ker nisem strokovnjak, ampak če oni to trdijo, bo gotovo res in prav. Gospod minister Demetrović, kakor tudi njegov predhodnik g. minister Krizman in drugi pristaši bivšega Svetozara Pribićevića so hoteli proti volji celokupne javnosti izvršiti pri nas agrarno reformo. Jaz sem pristaš agrarne reforme, ampak na tak način, kot so ti gospodje mislili, ne. Prav je, da je Nj. Vel. Kralj. kot regent 1919. leta februarja meseca dejal, da je zemlja seljakova in božja in nobenega drugega. (Veliki hrup. Predsednik zvonil.) Prav je, da dobi zemljo tisti, ki jo obdeluje, da dobi on njive, pašnike, in livade. Nimam ničesar proti temu, ako se veleposestnikom, madžarskim baronom in propadlim avstrijskim grofom odvzame s pravilno izvedeno agrarno reformo zemlja in da se na naših mejah v Banatu, na Slovenskem in Hrvaškem postavijo graničarji, pošeni Hrvatje, Slovenci in Srbi. Pa naj ne dobijo samo po 5 oralov zemlje, jaz bi jim dal po 15 oralov zemlje, da morejo vsaj živeti, ker s petimi orali se ne more živeti. Drugačnega mnenja sem jaz in z mano vsa poštena javnost in poslanci, ki se ne boje za svoje mandate. (Smeh, hrup), da ne smejo pasti gozdovi pod agrarno reformo kakor jo predlaga g. Minister poljedelstva. (Ploskanje. Glasovi: Kateri, sedanjí ali prejšnji?)

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Molim vas gospodo da čujemo govornika!

Alojzije Pavlič (nastavlja): To je tudi proti ustavi od 5. septembra, ker se vrši eksproprijacija privatne svojine. Saj vendar nismo komunisti in tudi nočemo biti. (Ploskanje.) Pri nas ne potrebujemo nobenega jugoslovenskega Trockija ali Staljina. (*Gliša Tadić*: Nego Korošca. Smeh, ploskanje.) Žalostno bi bilo, ako bi jaz kot zastopnik malega človeka branil veleposestnike, ki so stoletja mučili jugoslovenskega seljaka in bajtarja, vendar sem mnenja, da se agrarna reforma ne izvede tako, da se ruši gozdno industrijo, ampak da se izvede tako, da se naši lepi gozdovi in hiri obvarjejo, da ne postanejo goli kot v Dalmaciji, Bosni in Liki, kjer so naši neprijatelji Benečani uničili naše gozdove. Nisem prorok ali vendar lahko trdim, da bo po tem zakonu osnovana agrarna reforma uničila našo gozdno industrijo (Smeh.) in da bo tisoče delavcev brez posla, brez kruha in da bodo profit od te agrarne reforme nazadnje imeli samo geometri in pa mogoče nekateri gospodje advokati, kmet pa od tega ne bo imel ničesar. (*Makar*: Saj si rekel, da boš minister, boš že ti naredil!). Zlasti sem proti temu zakonskemu predlogu, čeprav sem pristaš agrarne reforme, in govorim za to, da se ne izvrši eksproprijacija cerkvenega imetja. (Veliki hrup). To je moja dolžnost, gospodje narodni poslanci, dolžnost kot duhovnika. (*Mravlje*: Ali zastopaš Ti narod, ali cerkev? Hrup!). Dejstvo je, da se je eksproprijacija izvršila samo v Dravski in Savski in tudi deloma v Dunavski banovini, torej v prečanskih krajih, ne pa tudi v južnih krajih naše države (Glasovi: Ali si zastopnik škofa, ali naroda?) Po pariškem sporazumu in neptunskih konvencijah so od agrarne reforme izvzeti italijanski, avstrijski in madžarski baroni. (*Mravlje*: To si slabo bral!); medtem ko se uničuje nacionalno in kulturno in religiozno vzgojno delo pravoslavne in katoliške cerkve. Ali naj imajo tuji državljani večje pravice nego mi duhovniki katoliške in pravoslavne cerkve? Zakonodavec je z zakonom od 16-VI. odredil, da cerkvena posestva služijo le za vzdrževanje verskih, kulturnih in socialnih institucij (*Mravlje*: Najprej je narod!), zato ako se izvede eksproprijacija cerkvenega imetja, se s tem žali verski čut. (Hrup in ploskanje), s tem se žali Hrvate in Slovence, žali se tudi poštene pravoslavne in religiozne Srbe, ne framazone. (*Dr. Rape*: Ali ga vidiš jezuita!) Vprašam Vas, gospodje poslanci, ali je, ako se izvede eksproprijacija cerkvenega premoženja, to nagrada za nacionalno delo srbskih velikanov Brankovića in germana Andjelića (Hrup, smeh, glasovi: Dosta je!) in vseh znanih in nepoznatih rodoljubnih pravoslavnih duhovnikov in patriotov, ali je to nagrada za nacionalno (Hrup) nesmrtno delo velikega Strossmajera, (Hrup) ali je to nagrada za velikega rodoljuba nadškofa Jegliča in za njegovo delo? (Prerekanje, hrup). Zato bom kot duhovnik najprej branil cerkveno premoženje srbske patrijaršije (Hrup) in navedem, kaj je patrijaršija storila s svojimi cerkvenimi fondi za časa tuje oblasti in sužnosti za srbsko kulturo. Vzdrževala je bogoslovje v Sremskih Karlovcih, preparandijo v Somboru in Pakracu, Štefanem v Sremskih Karlovcih, višjo dekliško šolo v Gornjem Karlovcu, seminar in bogoslovje, dotirala je srbske narodne šole in podpirala srbsko kulturo. Kako naj potem Srbi bodo za takšen zakonski predlog, če se s tem uničuje delo pravoslavnih srbskih duhovnikov in onemogočuje kulturno de-

lo srbske patrijaršije? Ali naj jaz kot duhovnik molčim, ko framazoni pravijo, vzemimo cerkveno imetje, da bodo duhovniki nekulturni, da bodo brez obleke, brez knjig, potem bomo lahko vodili boj proti katoliški cerkvi. Če bodo cerkvi vzeli cerkvena imetja, bo cerkev vstala pomlajena, še več bo cerkvenega naraščaja. Cerkev bo potem pomlajena in religiozno prenovljena, tako pravoslavna kot katoliška, medtem ko bo framazonsko delo izginilo (Hrup, prerekanje). Kdo pa vzdržuje monumentalno katedralo v Zagrebu in v Djakovem! (*Mravlje*: Narod! Popovi še ficka niso dali, za to samo narod plača!) Sedaj pa pogledjmo, kaj je veliki Strossmajer vse dal narodu za cerkvene ustanove! (Hrup). Za verske svrhe daroval je 1.012.795 forintov. On je bil najbolj navdušen Jugoslovan, pristne jugoslovenske ideologije, ki bazira ne na pesti, ne na »šaki«, ampak na srcu. (Hrup, predsednik zvoni). Pogledjmo, kaj je Strossmajer dal domovini iz cerkvenega imetja. Leta 1860. je položil jugoslovanski akademiji temelj z glavnico 50.000 forintov. Leta 1866. je dal 20.000 forintov, za palače je dal leta 1875. in 1880 60.000 forintov. Za čudovito galerijo slik je izdal 350.000 forintov. (Glas: Kaj pa je Jeglič dal?) Za rečnik je izdal 20.000 forintov. Akademiji je torej dal vsega skupaj 547.500 forintov. (Glas: Kakve veze ima to sa agrarni reformom?) Ima veze! Za jugoslovansko vseučilišče v Zagrebu je dal 88.000 forintov. Za srednje šole v Osijeku, Vinkovcih, na Reki, v Požegi, v Bjelovaru, Gospiću, Pazinu je dal 27.500 forintov. Za društvo Sv. Hieronima je dal 11.240 forintov, Matici srbski in dalmatinski 3.000 forintov, narodnim čitalnicam, pevskim društvom, dijaškim, akademskim društvom je dal 18.555 forintov. Umetnikom, pesnikom, kiparjem je dal 20.201 forintov. Tak je bil jugoslovanski biskup, katoliški biskup Strossmajer. (Hrup, prerekanje!) Za kulturne in nacionalne ustanove in pa frančiškanom v Bošni, ki so bili pod turškim jarmom, je dal 50.980 forintov. Ni podpiral samo Hrvatov, ker ni bil plemensko opredeljen, dajal je tudi Matici srbski v Novem Sadu in sicer leta 1861. — 500 forintov, Črnogorcem 1.200 forintov, za tiskarno v Cetinju je dal 3.000 forintov, za spomenik Vuka Karadžića 1.000 forintov, srbskemu učenemu društvu v Beogradu 500 forintov, siromakom v Beogradu 500 forintov, beograjski bolnici 500 forintov, (Glas: Kaži, šta je Jeglič dao? Hrup. Predsednik zvoni) Srbom je dal 7.631 forintov, Bulgarom je dal 5.300 forintov. Da bodo tudi gospodje poslanci iz Dravske banovine zadovoljni, povem še kaj je dal Slovincem (Glas: Kaj je dal Jeglič?) Čitalnici v Mariboru v Celju, Škofjiloki, Kranju, Sevnici na Vranskem v Zavrču, Metliki, Ljutomeru, Laškem, v Gornjem Gradu po 100 in 1.000 forintov, narodnemu domu v Ljubljani leta 1894 200 forintov, Glazbeni matici v Ljubljani 100 forintov, za ljubljansko mestno posvetovalnico je dal 2.000 forintov, za Prešernov spomenik 100 forintov, vsega skupaj je dal 6.770 forintov. Čehom je daroval 1.650 forintov, Slovakom 2.000 forintov, siromakom in za humana društva je daroval 41.170 forintov, za nadškofijo v Djakovem je daroval 473 forintov. Tako je veliki Strossmajer skupno daroval domovini 2.318.242 forintov. To je bila za tisto dobo velikanska svota. Skupaj je dal jugoslovanskemu narodu ta veliki mecen, ki je bil dober gospodar, iz cerkvenega katoliškega premoženja 10.682.881 kron kar bi predstavljalo v današnji valuti, jaz sicer nisem noben finančnik, približno okrog 150.000.000 dinarjev (Glas: A šta je Jeglič dao?). Tako je živel in delal ta veliki Jugo-

slovan Strossmajer za vse slovanstvo. (Hrup. Predsednik zvoni.) Tako je pokazal da cerkveno premoženje ni mrtva črna roka ampak živa roka, in če imajo bratje Hrvati kaj velikega se imajo zahvaliti velikemu cerkvenemu knezu Strossmajeru. Tako sem sedaj navedel nacionalno delo srbske patrijaršije in pa nacionalno delo velikega Strossmajera. Omenim samo še, kaj je dal naš veliki patriot in Jugoslovan, dr. Bauer že leta 1918 zagrebčanom za agrarno reformo. Dal je Maksimir, dal je zemljišče za medicinsko fakulteto in istotako nadškof Aksimović. Tako sem dovolj omenil in branil Srbe in Hrvate, dovolite da omenim še, kaj so storili naši cerkveni knezi za slovensko kulturo. Komu izmed Vas ni znano, da imamo v Sloveniji eden izmed najboljših srednješolskih zavodov v Št. Vidu, katerega je sezidal veliki patriot Jeglič (Hrup), kjer se šolajo in pripravljajo za duhovni poklic in za bodočnost slovenski mladeniči, ki bodo zvesto slušili kralju in državi. Kdo ne ve, da je Jeglič dal tiskati prvo slovensko knjigo, slovensko-latinski slovar. Kdo ne ve, da je škof Wolf dal več tisoč dinarjev za nemško-slovenski slovar. Tako so cerkveni knezi od Brankovića do Strossmajera, od Slomškega preko Jegliča in Mahniča podpirali nacionalno kulturo in vse svoje premoženje darovali za kulturne in nacionalne namene. Gospodje narodni poslanci, kaj so storili člani framazonske lože v Beogradu in v Zagrebu? Naj pokažejo! Kaj imajo? Ali se ne zavedajo, da je cerkveno premoženje amanet. Nj. Vel. Kralj je obljubil, da se eksproprijacija cerkvenega premoženja ne bo izvršila in jaz sem vesel, da je Kr. vlada in predsednik Kr. vlade sprejel amandman, da se cerkvena premoženja ne bodo ekpropriirala (Ploskanje). Varajo se vsi tisti, ki mislijo da se jim bo posrečilo razdvojiti srbske, hrvatske in slovenske duhovnike. Varajo se ako mislijo, da bodo dosegli ekproprijacijo cerkvenega premoženja (Hrup). Srbski biskupi tako kakor tudi hrvatski in slovenski škofje in duhovniki bomo skupno branili cerkveno premoženje proti vsem framazonom ki so nesreča za našo državo (Hrup). Zato prosim vse poštene Srbe, Hrvate in Slovence... (*Mravlje*: Brani svoje!) Jaz nimam ničesar! Tole suknjo imam in nič drugega... da skupno z mano zahtevajo, da se § 7 tega zakona briše ker bo sicer taka sprovedba agrarne reforme provzročila nove nemire in nezadovoljstvo (Hrup) in zahtevam, da se z obzirom na srbsko patrijaršijo briše § 28 in da se agrarna reforma tako sprovede, da bo zemljo dobil res srbski slovenski in hrvatski seljak ne pa gospodje geometri, bankari in oni gospodje z milijonsko podkupnino, ne juristi ampak oni, ki umirajo na bojnem polju za domovino. Zato sem jaz v principu za agrarno reformo, ker pa ne vem kako se bo to izvedlo, branim katoliško cerkev in srbsko patrijaršijo četudi pri tem izdahnem. In s tem končam. (Odobranje na levici.)

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Reč ima narodni poslanik g. Jovan Misirlić.

Jovan Misirlić: Gospodo narodni poslanci, po sle budžetske debate odložena je Narodna skupština da se posle više meseci pozove ponovo u redovan saziv radi donošenja zakona o agraru. Kad smo se prikupili ovamo, rekoše nam, da se zakon ponovo vraća u odbor na proučavanje. Prešli smo na druge zakone kao što je to ranije bivalo i praktikovano od strane Kraljevske vlade i od strane kluba J.R.S.D. Doneli smo vrlo »važne« zakone: zakon o vatrogascima i zakon o nekim konvencijama.

Zakazana je redovna sednica danas u 9 časova.

Poslanici su revnosni bili, jer nema toga poslanika koga ne interesuje agrarni zakon. U mesto da otpočne sednica Narodne skupštine bila je klupska sednica kluba J. R. S. D. Upao sam u salu, koja se dimila od duvana i tada kad sam ušao, video sam da nije redovna sednica Narodne skupštine nego da je sednica kluba J.R.S.D., koja je trajala od 9 do 12 časova, što znači da se i Vlada i klub J.R.S.D. poradaju oko toga zakona! To se, gospodo, poslanici, videlo i danas prema g.g. predgovornicima kako je Vlada izašla pred Narodno predstavništvo sa »jednoglasnom« odlukom Kluba! Desilo se, gospodo, i to, da je jedan član većine i predsednik banovinskog odbora odvojio mišljenje i otišao u opoziciju i Narodno predstavništvo slušalo ga je u ogromnoj galami, te mi se čini da sam ga ja sam slušao.

Došao je na red g. Ministar poljoprivrede da nam objasni zakon, da nas obavesti o njemu. Koliko je meni, gospodo, poznato, g. Ministar nam je izneo zakon koga je njegov prethodnik radio i koji je, kako zli jezici govore, pao na tome predmetu o agraru. To znači da nije bilo lako doneti taj agrarni zakon. Vi ste imali prilike od predgovornika da čujete da taj zakon nije novina, da se Kraljevska vlada postarala u svoje vreme 19 juna 1931 godine da donese kakav-takav agrarni zakon. Taj je Zakon, kako stručnjaci kažu, veoma težak i pogada teško državne finansije. On pogada i veleposednike, a pogada kako mi se čini ponajviše interesente, a to su naši agrarci — zemljoradnici.

Gospodo narodni poslanici, pitam se je li ovo pravna država, kad nam se podnese izmene jednog zakona po partijama, u četiri dela; a ne ceo? Prvi deo zadovoljiće severni deo naše države. (Zagor). Zatim dolazi, kako nam danas saopštiše, Zakon za Bosnu i Hercegovinu, pa onda će doći Južna Srbija, pa onda istočna Srbija i valjda će nam doći i Dalmacija. Kako i sami znate četiri su zakonska predloga, Vi me, uveravate da svaka pokrajina ima svoje naročite, specijalne prilike, u kojima se živi i da ti odnosi nisu svuda jednaki. Mene kao inženjera ne treba da razuveravate, jer gdegod postoji katastarski premer zemljišta tu se može donekle i proceniti ošteta za onoga, od koga se zemljište i šuma oduzima. Ali vas ja, gospodo, pitam kako ćemo mi rešiti to pitanje u Južnoj Srbiji gde katastarski premer ne postoji? On ne postoji ni u Šumadiji, on se tek izraduje, a ukoliko je meni poznato i u Bosni i u Hercegovini i ako postoji, on nije tačan, jer to je tamo nekad na brzu ruku radeno. (Cuje se: Nije baš tako. — Zagor.) Jeste, jeste.

Mi smo, gospodo, čuli iz usta g. Ministra koliko će tereta pasti na državu prilikom sprovođenja ovoga Zakona, a koliko će pasti na druge. Tu ima malo neslaganja. Kako gospoda iz manjine tvrde uredenje agrarnih odnosa u severnim krajevima koštaće 6 milijardi i dok oni tako tvrde, dotle se g. Ministar tome smeje i kaže da neće više koštati od 455 miliona. Koliko sam ja obavešten taj će agrar izneti oko 600 miliona dinara. Da se poslužim ciframa, koje je izneo g. Slavko Sećerov, kako se to računava. Ako se pomnoži 370.000 jutara sa 1650 dinara po jutru prosečne vrednosti, onda to iznosi sumu od 610 miliona. Tu ima da se odbije oko nekih 50 miliona dinara što, gospodo, ne verujem, jer ova cifra nije nikad tačna, niti možemo znati šta će u stvari biti tačno. Ako zato uzmemo sredinu, to onda iznosi 600 miliona dinara a ne 6 milijardi!

Ja jako žalim što nisam saradivao na ovim izmenama zakona o agraru kao tehničar. Ali, gospodo, moji drugovi iz moga Kluba saradivali su i nisu se složili sa mišljenjem manjine nego sa mišljenjem većine. Ja se pridružujem onima koji su dali svoje potpise za ovaj zakon (Bravo... Pljeskanje) Ne pridružujem se ni za volju Kraljevske vlade, a najmanje zbog Kluba Jugoslovensko seljačke radikalne demokratije (Živojinović: Kome si ti pripadao, i izabran si iz te sredine) da, ja se ne stidim, ti se kao radikal stidiš, a ja ne, nego gospodo, za volju onoga sirotoga zemljoradnika!... (Burno odobravanje i povici: Živeo), koji 12 godina čeka na ovaj zakon da se donese. Mi smo svesni toga. Ali, gospodo, ono što se vama neće dopasti, i gde mi nećete aplaudirati jeste izjava u ime moga Kluba poslanika Jugoslovenske Narodne stranke da neće glasati za ovaj predlog zakona, jer ne veruje Vladi da će sprovesti ovaj Zakon onako, kako u njemu piše. Može li naš Klub, gospodo, da glasa i da pomaže vladu u donošenju zakona koje ona neće da sprovodi, nego koje grubo gazi?! Mi imamo invalidski zakon, pitam vas kako on izgleda; imamo zakon o osiguranju radnika, pitajte kako se on sprovodi; mi imamo zakon o zborovima i dogovorima pitajte narod kako se on sprovodi i kako to izgleda u narodu; mi imamo zakon o porezima, pitajte narod kako se on sprovodi i kako to izgleda u narodu! I t. d. Baš kad se tiče ovog agrara, gospodo, došla mi je danas do ruku preko našeg Kluba izjava jednog prosvetnog radnika preko Save i Dunava u kojoj nas poziva da dodemo da ih zaštitimo od pljačkaša koji se obogatiše na račun agrara (Miloš Dragović: Nema ovde ušiju da čuju to) evo, gospodo, toga pisma svakome na raspoloženju. Pitam vas, onda, kako mi možemo pokloniti veru u rad i sprovođenje ovakog zakona ovoj Kraljevskoj vladi. Ne možemo ni principijelno, jer ne pripadamo više stranci J.R.S.D. nego pripadamo Jugoslovenskoj narodnoj stranci (Miloš Dragović: Hvala Bogu očistili smo se od greha. Tadić: budite narodni, ne budite veleposednički. Dragović: Znaš ti ko je veleposednički, ti si advokat). Ne možemo, gospodo narodni poslanici, da verujemo drugovima iz klupa ministarskih koji batinaju naše pristaše, koji hapse one naše pristaše, koji skupljaju potpise za Jugoslovensku narodnu stranku! Ne možemo, gospodo narodni poslanici, da glasamo i da damo poverenje Kraljevskoj vladi i iz tih razloga što ugušuje slobodu štampe. Sa ovoga mesta predsednik Kraljevske vlade kazao je da se dragovoljno uredništva povinuju cenzuri, a nikako da je Kraljevska vlada ta koja to nareduje ili traži. (Živojinović: To je laž!... Tadić: To je namešteno ogorčenje). Čitaj, Dušane, stenografske beleške ako ne veruješ.

Pod takvim okolnostima, gospodo, donosi se zakon o izmenama i dopunama Zakona o agrarnoj reformi. Pitam vas da li ima jednog brata Srbina, Hrvata ili Slovenca koji će da veruje da će se ovaj zakon poštovati i da neće biti izigravanje ovoga zakona? Nije li on samo etiketa na onome monstrumu od J.R.S.D. da bi se samo kazalo: evo narode, brinemo brigu za tebe! A ko brine brigu o seljaku? Oni seljaci sa Terazijama, sa Ilice i t. d. (Dušan Živojinović upada govorniku u reč).

Gospodo, ja nisam nikome upadao u reč, a najmanje Dušanu Živojinoviću, koga svi znaju kakav je i koga on pretstavlja ovde, u ovome Domu, a ka-

kav sam ja to zna i Dušan, a to znate i vi svi. I ne dozvoljavam da me niko vredi. Molim g. Predsednika da me zaštiti od ovakvih upadica. (Dušan Živojinović prigovara. — Predsedavajući zvoni).

Gospodo narodni poslanici, naš Klub, moji drugovi i ja nećemo dopustiti prigovore da smo u vezi sa velikoposednicima, da sa njima šurujemo i da ćemo biti nemi pri donošenju ovoga zakona. Imajte u vidu, gospodo, da se nisam spremao za ovaj govor kao što je g. pop Pavlič i drugi radio da čitam, a ne da govorim o agrarnom zakonu, jer naš drug, koji je za to određen, otišao je u Poljsku kao skupštinski delegat. Ali zato, gospodo, delegiran sam ja da u ime Kluba poslanika Jugoslovenske narodne stranke osudim politiku Vlade, iznesem pravu istinu i naše osećaje prema agrarnom zakonu i da izjavim da mi nećemo da glasamo i to ne iz ne znam kakvih drugih razloga, već iz principa naše opozicije prema Vladi, i zbog nerada i nesposobnosti Vlade.

Ne mogu ni ja, ni moji drugovi obradovati narod naše lepe domovine Jugoslavije kad mi, pored ovakvih zakona, koji su i pametni i donekle skromni i puni naših dobrih želja i zahteva, ne dajemo im od tih zakona ništa, nego oduzimamo narodu pravo slobode, pravo svega, pa i čovečnosti.

Ja sam u slobodi narodnoj rođen i braniću njegovu slobodu do god je ove glave na ramenu. Gospodo, što puta sam ponovio sa ovoga mesta da pripadam onoj mladoj generaciji koja traži da povрати izgubljenu slobodu narodnu. Zašto je narod slobodu izgubio, to najbolje znaju ovi naši stariji drugovi koji se sećamo, kao i oni koji ne sede. Ja sam, gospodo narodni poslanici, bio sretan kada sam doživeo 8 novembar da se pojavim u narodu, da mu pomognem, osobito onome jadnom seljaku. Došao sam u ovaj Dom sa puno ideala, da iskreno radim i saradujem sa vama, nosiocem zemaljske liste i sa kraljevskom vladom. Počelo se da radi, vi vrlo dobro znate kako. Kad smo mi prvi razvili barjak da uđemo u narod sa političkim tendencijama, onda mnoga gospoda, koja se sada busaju u prsa, nisu htela da sa nama iskreno saraduju, jer su sprovodili samo svoju politiku — bogom danu, jer imaju i vlast da je sprovede, te se moji drugovi i ja sa time nismo mogli i hteli da složimo, osnovavši novu Jugoslovensku narodnu stranku.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Gospodine poslanice, govorite o predmetu:

Jovan Misirlić (nastavlja): Ovo je u vezi sa predmetom. — Gospoda ministri priznaju svoje greške i to javno na svima zborovima, tražeći vlast da bi te greške popravili. Gospodo moja, ko greši u politici, njemu oprostaja nema; postoje zakoni za to. (Odobranje). A dobiti vlast da se svoje greške isprave, to ne postoji u istoriji parlamentarizma i u istoriji naroda! Zato, gospodo, moji su drugovi svi složni i jednodušni u tome da se odmiče od vaših starih metoda, naročito političkih ne radeći ni kao radikali, ni kao demokraci, ne radeći po «ključevima», već samo po pravdi i pravici i zakonima ove zemlje. Gospodin potpredsednik kaže da ovo nema veze sa predmetom, ali kao što vidite ima, jer mi u našem programu govorimo i o agrarnim odnosima u zemlji.

Ja neću, gospodo, da vas zamaram, jer znam da ste svi »dobronamerni«, da vi saradujete »iskreno« i »odano« sa Vladom, da se sa Vladom »bratski« složete i da »bratski« donosite »jednoglasne« odluke

pred Narodnu skupštinu, i ja vam u ime našega kluba želim srećan rad i napredak, ali završetak vaš videćete kad uđete u narod i kad budete tražili poverenje.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč u ime grupe g. dr. Lončarević.

Dr. Ivan Lončarević: Gospodo narodni poslanici, agrarna reforma, koja je redovno plod revolucionarnog raspoloženja, počiva ipak u svojoj najdubljoj suštini na zahtevu socijalne pravde i nužde.

Zbog ovog zahteva socijalne pravde i nužde bila je agrarna reforma i kod nas potrebna i opravdana.

Samo svaki razborit čovek, pogotovo razborit političar morao je da zna, da izvođenje agrarne reforme imade i svojih teških reperkusija, da teško utiče na sva ekonomska i finansijska pitanja zemlje, i da je zbog toga treba iz nacionalnih, ekonomskih pa i političkih razloga što brže i što bolje do kraja provesti.

Kod nas, gospodo, nije ovaj jedini mogući i razboriti put prosleden.

14 godina se kod nas agrarna reforma provodila i konačno je tek zakonom od 20 jula 1931 godine agrarna reforma na velikim posedima zakonom likvidovana.

Paragraf 1 toga Zakona podvlači, da se ovim zakonom likvidira agrarna reforma na velikim posedima.

O šumama, o kojima naročito radi ova zakonska osnova, o kojoj se ovde raspravlja, govori nam § 24 zakona od 20 VII 1931 i za šume kaže, da je pitanje njihove eksproprijacije konačno dovršeno, a sa svih ostalih šuma, da se ima zabrana otuđivanja i opterećivanja zbrisati.

Završnu reč u pitanju agrarne reforme kod nas dala je Prestolna Beseda i odgovor Narodnog Predstavništva na nju, koji kažu, da je agrarna reforma u našoj želji definitivno završena.

Pa ipak na suprot Prestone Besede i Adrese Narodnog predstavništva, mi evo pred Narodnim predstavništvom imamo opet novu reformu agrarnog pitanja.

One, koji ovu i ovaku novu reformu agrarnog pitanja kod nas pokreću ništa ne smetaju ni međunarodne obaveze, koje je naša država prema inostranstvu preuzela.

To su, gospodo, Neptunske i Pariske konvencije, po kojima je naša država preuzela spram inostranstva obaveze, a naročito Pariske konvencije, po kojima je Jugoslavija obavezana definitivni zakon o agrarnoj reformi obnarodovati pre 20 jula 1931 godine.

Mi smo u svoje vreme ovoj našoj međunarodnoj obvezi udovoljili, da je sada pogazimo.

Kad već, gospodo, gazimo najsvčanija obećanja i enuncijacije spram zemlje i inostranstva, da bar ova zakonska osnova donosi nešto, što bi bilo bolje, i od veće koristi zemlji i narodu.

Izvestilac većine g. Šećerov vrlo je vehementno i sa naročitom emfazom govorio o tome, kako je ovaj zakon od koristi seljaku, i kako protiv njega ne sme biti niko, tko je seljačkim glasovima biran.

Kad se u tačine razmotri sve ono, što nam ova Zakonska novela donosi, onda se vidi, da je ovaj zakon daleko od toga, da bude koristan po seljački narod.

Mi smo tačno u našem odvojenom mišljenju

proračunali, što će stojati narod ova nova agrarna reforma.

Stojace ga blizu 6 milijardi dinara, i to sve građane bez razlike, da li se oni koriste ovom agrarnom reformom, ili ne.

Neće proći bolje ni oni, koji se njome koriste, jer iz ekspozee gospodina Ministra poljoprivrede znamo, da ovakvog interesenta na kraju jedno katastarsko jutro zemlje ima da košta dinara 3.300, dok danas širom cele zemlje od Severa pa do Juga svaki agrarni inferent može mnogo jeftinije zemlju da dobije.

Tako naprimer po slobodnoj pogodbi može agrarni interesent dobiti u Južnoj Srbiji jedno katastarsko jutro za dinara 350 i to na teritoriji, gde inamo prvoklasno industrijsko bilje, pamuk, opium, a i pirinač.

Pa i u severnim našim krajevima za mnogo jeftiniji cenu mogu interesenti dobiti prvoklasno zemljište.

Tako se u tim krajevima mogu dobiti šumski kompleksi sa raščem za dinara 1.500 po katastarskom jutru, pa kakva onda korist narodu od ove zakonske osnove, koja mu obvezno nameće duplo veću cenu.

Predlagači ovog zakonskog projekta operišu naročito time, kako će za budućnost jedanput za uvek opskrbiti naš seljački narod šumama.

To bi, gospodo, bila istina, kad bi se naš narod nalazio samo u 5—6 srezova, za koje je zapravo ova zakonska osnova donešena.

Ona naimé radi samo o privatnim i crkvenim šumama, a o državnim šumama ne govori.

Mi koji smo za to, da se čitav narod u svim krajevima bez obzira na to, da li inade privatnih ili crkvenih šuma, snabde drvetom i popašom, tražimo, da se i državne šume povuku onda pod agrarnu reformu.

Oni koji se tobože brinu za seljački narod, zaboravili su one seljake, koji nastavaju u okolici, gde su samo državne šume.

Po toj zakonskoj osnovi ovi seljaci neće doći do svoje popaše i svoga drveta, ali će morati da snose poreske terete, da se njima podmire plaćanja i državna garancija za one druge seljake, koji će se koristiti crkvenim i privatnim šumama.

Zapravo se neće niti ovi seljaci koristiti, nego će se koristiti razni partiski prijatelji i kortěši sabijeni u kakvu »privremenu državnu upravu«, to će vući, kako je to slučaj u Sloveniji, mesečnu platu po dinara 5.000.

Ovo su samo sumarni razlozi, zbog kojih narodni prestavnici ovakovu zakonsku osnovu ne mogu primiti.

Pa oni su, koliko je nama poznato, svi bili protiv ove zakonske osnove.

Nastala je takva situacija, da se Kraljevska vlada danas izjutra s pravom pobojala da ova nevaljala zakonska osnova neće u Narodnoj skupštini prodreti.

Medutim se danas nešto dogodilo, što nas je sve začudilo.

Gospodin Pretsednik Kraljevske vlade nakon što je čuo u svom Klubu sve govornike, koji su redom protiv govorili, izjavio je, da pravi pitanje poverenja od ove zakonske osnove i njezinog prilivata, takvo pitanje poverenja, po kome će on konzekvence povući, ako vladina većina ovaj zakonski predlog ne bi primila.

Da neki Pretsednik vlade pravi pitanje poverenja od izvesne zakonske osnove, nije ništa novo.

Držimo, da je to čak najdemokratskiji i najparlamentarniji način, kako Vlade treba da dolaze i odlaze.

Nas, dakle nije začudilo, što je Gospodin Pretsednik vlade pravio pitanje poverenja, ali nas je začudilo što je to pitanje poverenja pravio na ovom, a ne na kakvom drugom zakonu.

Zašto nas to čudi, evo odmah odgovor.

Gospodin Pretsednik vlade, koji sad pravi pitanje poverenja od ovog zakona, nije od njega pitanje poverenja uvek pravio.

Naročito to nije onda, kad je Ministrom poljoprivrede bio g. Juraj Demetrović, koji je taj zakon i podneo, i od njega opet pravio svoje pitanje poverenja. Gospodin Pretsednik vlade mesto da je onda sa g. Jurjem Demetrovićem isto pravio pitanje poverenja na ovom zakonu, on je naprotiv iza kulisa na tome svojski radio, da se donošenje ovog zakona pošto potó omete.

Gospodin Pretsednik vlade u toj je svojoj akciji protiv ovog zakona pozivao sebi pojedine istaknute članove Odbora i odborske većine, te im govorio, da g. Demetroviću taj zakon ne treba dati, govoreći: Samo mu zakon do budžeta ne dajte, ja ću mu obećati posle budžeta, kad on više neće biti ministar, pa će onda pasti i njegova zakonska osnova, koja je protivna Prestonoj Besedi.

Gospodin Pretsednik Kraljevske vlade se ovde nalazi, ali ja sumnjam, da će on pokušati da to demantuje.

Ako bi on to ipak pokušao, što ja nikako ne verujem, onda ćemo mu imenovati one narodne poslanike, koje je sebi pozivao i ovako im govorio.

Ovi kao poznato časni ljudi neće moći to sa ovoga mesta poreći.

Ako je, dakle, ova zakonska osnova bila rdava, bila protiv Prestone Besede, kad je bio g. Juraj Demetrović ministar, kako to da je sad najedanput postala dobra i u duhu Prestone Besede, kad g. Juraj Demetrović više nije ministar, nego je ministar g. dr. Tomašić, koji je odbio i one amandmane, koje je i g. Demetrović prihvatio?!

Kako to, da se sad Gospodin Pretsednik vlade za ovu zakonsku osnovu toliko angažuje, koliko se onda angažovao protiv?!

Ima još jedna opravdana i velika zamerka ovoj zakonskoj osnovi.

Ona predvida mogućnost, da se velikim posedi- ma oduzme, kako ona kaže, do 25%.

Znači, da se nekome može uzeti 25%, nekome 15%, nekome 5%, a nekome baš ništa, kako to bude ministru i njegovim političkim prijateljima po volji.

Do sad smo mi imali imperativnu normu, po kojoj su se morale oduzimati sve površine u Zakonu navedene.

Pa ipak ni ova imperativna norma nije na primer u Sloveniji bila zapreka da jedan aktivni ministar, n.pr. dr. Kramer, preporuči svojim ličnim pismom grofa Atemsa, da mu privremena državna uprava sve po zakonu ne oduzme, nego da se s njime načini sporazum, i da mu se odstupi samo 2.269 hektara šume, što vredi ništa manje nego 10 miliona dinara, a ostatak tek od 609 hektara da mu se oduzme.

Kako u toj državnoj upravi sede prijatelji g. dr. Kramera u velikoj većini, ta je stvar morala proći,

makar da su se g.g. Mravlje i dr. Novak pozivali na zakon, i tražili da se crofu Atemsu sve oduzme po zakonu.

Kao naročiti razlog za ovaj slovenski sporazum g. dr. Kramera i grofa Atemsa bilo je u pismu g. dr. Kramera navedeno, da grof Atems »milostivo« daje svoju decu u naše škole, da je član Sokola Kraljevine Jugoslavije, i da je ovoj velike usluge učinio.

Nitko ne može u ove razloge verovati, to će nam g. dr. Kramer, Demetrović i drugovi ipak dopustiti.

Kad bi to na ime bio razlog, što g. grof svoju decu daje u naše škole, šta bi mi svi ostali jugoslovenski građani, koji više dece dajemo u naše škole morali dobiti, kad on sam za to dobija 2.300 hektara šume.

Slučaj g. Atemsa nije osamljen.

Gospoda predlagači ove zakonske osnove, koja su sa gospodinom Šečerovom toliko zabrinuta za našeg seljaka, nisu ni ostalim grofovima oduzela ono zemljište i one šume, koje su po zakonu morale oduzeti.

Samo tu s jednim izuzetkom, što ovdje ne znamo za razlog, kao što ga tobož «znamo» od g. grofa Atemsa.

Da se sve ove operacije sa gospodom prinčevima, knezovima, grofovima, markgrofovima i baronima, Vindišgrecima, Turnvincencima, Duglasima, Fergerima i t. d. mogu što bolje provesti, javili su se tu kao operatori rodaci i najintimniji prijatelji gospodina dr. Kramera, kao n.pr. njegov rođak g. dr. Pučnik, advokat iz Slovenske Bistrice, i dr. Lipold, advokat iz Maribora.

Kad sva ta imena znamo, kad znamo njihov odnošaj kao rodaka i prijatelja s jednim aktivnim ministrom, onda nam je jasno, kako se to g. dr. Kramer našao ponukan da pravnoj pomoći g. g. dr. Pučnika i dr. Lipolda za zaštitu prinčevskih, kneževskih, i grofovskih interesa pridruži i svoju političku pomoć.

Ja to, gospodo, nisam izmislio nego je to napisano za kmetijski list od 27-I- ove godine. Napisao je to naš drug narodni poslanik g. Milan Mravlje, ali je nažalost taj članak iz dr. Krameru poznatih razloga mogao izaći tek u Beogradskoj »Politici« 25 marta ove godine.

Istinitost toga članka potvrdio je g. Milan Mravlje u polemici svojoj sa g. Pustoslemšekom.

Vidi se, dakle, da gospodi predlagačima nije baš mnogo stalo do seljaka i njegovih interesa.

Tamo, dakle, gdje je vlastelinima trebalo uzeti svih 100%, oni koji se tobože za seljačke interese brinu, donose sad zakonsku osnovu kojom seljačko pravo na svih 100% prinčevske, kneževske i grofovske zemlje snizuju skromno na 25% i na ništa, odnosno na volju ministrovu.

To su, gospodo, razlozi, koji svima narodnim poslanicima nameću dužnost, da ovu zakonsku osnovu odbace.

Narodni se poslanici u ovom zakonskom pitanju mogu voditi samo principima, da se pitanje seljačke ispaše i drvarenja reši podjednako za sve krajeve, ako je to potreba.

Kad celi narod ima da snosi terete ove nove agrarne reforme, imade pravo da se služi i njezinima prednostima.

Gospodin Pretsednik Kraljevske vlade eto na takvom nevaljalom zakonu pravi pitanje svoga po-

verenja.

Mi koji poverenje u gospodina Pretsednika vlade još ni iz političkih razloga nemamo, izjavljujemo da ćemo protiv ove zakonske osnove glasati u načelu i pojedinostima. (Odobranje i pljeskanje na levice).

Potpretседnik dr. Avdo Hasanbegović: Pošto se niko od gospode narodnih poslanika nije javio za reč, ovim je načelni pretres zaključen i prelazimo na glasanje u načelu. Glasaćemo o predlogu većine na uobičajeni način. Izvolite čuti prozivku.

Sekretar Milan Mravlje: Proziva poslanike da glasaju i oni su glasali ovako:

Glasali su za: Adić Ante, Aleksić Kosta, Alilović Saćir, Antonijević Dušan, Auer Ljudevit dr., Babamović Jordan, Barać Branko dr., Benko Josip, Beširović Dimitrije R., Bogdanović Iso, Božić Milan, Borisavljević Strahinja, Bunović Milan, Varda Sever, Veličković Miladin, Vidaković Vitomir, Vidić Ješa dr., Vidović Bogdan dr., Gajšek Karlo, Grajić Pero, Grba Milovan dr., Grbić Emilijan, Grdić Vasilj, Grubanović Milaň, Danilović Živko, Demetrović Juraj, Dervišić Đulaga, Dimitrijević Mita, Dimitrijević Hadži-Todor, Dobrović Milan S., Dobrovoljac Milan J., Dovezenski Jovan S., Došen Mirko dr., Drljača Branko, Drmelj Alojzij, Đurić Mihailo, Živanović Milan, Živojinović Dušan M., Zeljković Boško, Zemljić Jakob, Ivandekić-Ivković Mirko dr., Ivančević Dušan, Ilić-Srda Milan dr., Janković Velizar dr., Jevtić Mihailo dr., Jovan Andrija, Jovanović Doka, Jovanović Jova, Jovičić Dobrosav, Kadić Husein, Kandić Joviša R., Katić Miloš, Klinc Anton, Knežević Stjepo dr., Kojić Dragutin dr., Komar Albin, Kostić Milorad J. dr., Kraljević Dragan dr., Kramer Albert dr., Krejči Anton, Krstanić Risto, Krstić Simo, Kujundžić Andrija K., Kujundžić Bogoljub K., Kumanudi Kosta dr., Kuntarić Ante dr., Kurtović Vojko, Kurtović Šukrija, Lazarević Milovan M., Lisavac Mladen dr., Lončar Ivan, Lončar Stanko, Lulić Petar, Makar Dako, Maksimović Božidar, Maksimović Stjepan, Marković Velimir Ž., Marjanac Simo, Markić Franjo, Marković Milenko dr., Marković Nikola, Matica Pavao, Matić Đoka, Maceković Matija, Mašić Marko, Mijić Milan, Miletić Vjekoslav dr., Milošević Gavro, Milutinović Milinko R., Milutinović Milorad Đ., Misirlić Jovan T., Mitrović Ljubomir M., Mihajlović Svetislav dr., Mohorić Ivan, Mravlje Milan, Nedeljković Uroš P., Nikić Fedor dr., Novaković Tode dr., Ostojić Đuro dr., Paleček Ivan dr., Parabučki Đorde, Pahernik Franjo, Perić Matej dr., Perić Ninko dr., Petković Milan, Petovar Lovro, Petrović Marko, Pištelić Slavko A. dr., Popović Milan dr., Popović Svetislav dr., Prekoršek Ivan, Pustoslemšek Rasto, Pucelj Ivan J., Radivojević Lazar Lj., Radić Ivan, Radović Savo dr., Rajić Toša dr., Rape Stane dr., Rorbaher Julijan dr., Savić Arandel P., Santo Gavro dr., Sekulić Milan dr., Selmanović Alija, Simić Milorad, Smiljanić Toma dr., Sokić Milojie M., Sokolović Nikola, Spasović Vukašin, Spindler Vjekoslav, Srškić Milan dr., Stanišić Vladimir dr., Stanojević Dragomir M., Stevanović Milan, Stepanović Milan R., Stefanović Ignjat, Stijić Milan dr., Stojadinović Miloslav dr., Stošić Stamenko, Tadić Gligorić dr., Teodorović Vojislav, Tešić Maksim, Tonić Todor R., Topalović Milan, Trifunović Ljubiša, Čirić Đorde, Čirić Stevan, Uzunović Nikola, Urek Ivan, Urošević Mirko, Hajdinjak Anton, Hanžek Lavoslav dr., Hasanbegović Avdo dr. (pretsedavao), Hribar Nikola, Cerer Anton, Čohadžić Hazim, Šarković Tihomir.

mir, Šega Ferdo, Šelmić Dragić N., Šećerov Slavko dr., Šiljegović Vladimir, Šnajdar Franjo, Šumenković Ilija dr.

Glasali su protiv: Batinić Jozo, Valjavec Stjepan, Gruber Franjo dr., Jovanović Aleksandar, Knežević Lovro, Kožul Marko dr., Leušić Đuro dr., Lončarević Ivan dr., Mihailović Ilija P., Nikić Nikola dr., Pavlič Alojzij, Petrak Nikola, Popović Dušan, Stajković Nikola, Trbić Vasilije.

Otsutni: Avramović Branko, Aksentijević Aleksandar, Arandelinović Grgur Budislav dr., Antunović Josip, Arandelinović Jovan, Baljić Salih, Banjac Ljubomir, Bačić Stjepan dr., Brkić Stjepan, Brušija Radosav, Bugarski Dragutin, Budišin Stevan, Bukvić Aleksandar, Vasiljević Stevan dr., Veljković Veljko, Bošnjak Bogumli dr., Vujić Dimitrije B., Vukićević Bogić dr., Gavrančić Oton dr., Gavrilović Oto, Glavički Božidar, Gospodnetić Franjo, Davidović Vitomir, Dodić Aleksandar-Taka, Dragović Miloš P., Džuboković Juraj, Đokić Risto, Dorđević Vladimir, Elegović Ivo dr., Živančević Mihailo, Živković Negošim dr., Zaharić Čedomir, Ivanišević Petar, Jevreimović Dragoljub dr., Jevtić Životije, Jevtić Milutin Al., Jevtić Radovan, Jelić Milutin, Jeličić Boža C., Jeremić Živojin, Kajmaković Omer, Kalamatićević Mihailo R., Kačanski Stevan, Kešeljević Nikola dr., Kovač Ante Lj., Kovačević Dragutin-Karlo, Koštić Dragutin dr., Kraft Stevan dr., Krstić Vladimir, Krstić Zarije, Krstić Milutin, Krstić Mihailo V., Kuzmanović Lazar K., Kunjašić Joahim, Lazarević Todor dr., Lazarević Teodosije K., Lazarević Filip S. dr., Lukić Živan dr., Marinković Vojislav dr., Marjan Đuro, Marković Milorad P., Mastrović Ante F., Metikoš Milan dr., Miletić Vladislav, Milošević Mladen P., Mitrović Jovan R., Mulalić Mustafa A., Najdorfer Mirko, Nikodijević Arandel D., Nikolić Branko dr., Ninković Tripko, Nuić Petar dr., Njamcul Rankó dr., Páranos Spiro F., Pahernik Franjo, Patrinoić Ljuba, Perić Milivoje Đ., Perko Dragutin V., Petričić Živko dr., Pešić Milutin, Pivko Ljudevit dr., Pogačnik Viktor, Popović Dimitrije On., Popović Dobrivoje Ger. dr., Popović Jeftimije, Popović Kosta dr., Popović Milan V., Praljak Nedeljko, Preka Nikola, Princip Jovo, Prša Sime dr., Radonjić Milan, Radonjić Miljan, Rakó Janko dr., Ružić Viktor dr., Savić Sava V., Savković Ilija, Saračević Radenko, Selić Joca M., Spahić Vlado, Stažić Josip, Stanić Andra, Stanojević Milutin, Stevanović Živojin Ar., Stojković Milan Đ. dr., Strezović Krsta, Tolić Ignjat M. dr., Tomić Jakob, Toromanović Hasan, Trbojević Uroš dr., Trkulja Stanko, Trpković Stavra K., Čuković Milan, Urukalo Sergije, Fidančević Toma dr., Fizir Viktor, Fotirić Arsa, Hođera Svetislav V., Hristić Bora, Čemović Filip, Čipušević Metodije, Čorbić Branko, Siftar Stjepan, Šurmin Đuro dr.

(Posle glasanja)

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Gospodo, izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je 177 narodnih poslanika, od kojih su glasali 162 za ovaj zakonski predlog, a 15 protiv. (Burno odobravnje i pljeskanje!) Prema tome objavljujem da je ovaj zakonski predlog primljen u načelu. Prelazimo na pretres u pojedinostima. Molim g. izvestioca da pročita § 1.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 1 po predlogu odbora.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović Prima li skupština § 1? (Prima). Objavljujem da je § 1 primljen. Izvolite čuti § 2.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 2 po predlogu odbora.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština § 2? (Prima). Objavljujem da je § 2 primljen. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 3 po predlogu odbora.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština § 3? (Prima). Objavljujem da je § 3 primljen. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 3a po predlogu odbora. Gospodo, kod ovog paragrafa 3a ima amandman g. Ministra poljoprivrede prema kome se u drugom stavu, drugom redu, brišu reči »a ne mogu se pretvoriti u bolju kulturu« i na kraju istog stava dodaju se reči: »izuzev onih ritova koji se sada melioriraju«.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština § 3a ovako kako ga je g. izvestilac pročitao? (Prima). Objavljujem da je pročitani § 3a, primljen. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 4 po predlogu odbora.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština pročitani § 4? (Prima). Objavljujem da je pročitani § 4 primljen. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita novi § 4a po predlogu g. Vidakovića, koji glasi: »Na kraju § 17 dodaje se nov stav, koji glasi: »Crkveno zemljište koje do sada nije podeljeno može se ekspropisati na predlog Ministra poljoprivrede a po odobrenju Ministarskog saveta«.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč g. Vidaković.

Vitomir Vidaković: Gospodo narodni poslanici, sa drugovima podneo sam amandman kod § 4, tražeći da kod tog §-a treba dodati nov stav: »Crkveno zemljište koje do sada nije podeljeno može se ekspropisati na predlog Minsitra poljoprivrede, a po odobrenju Ministarskog saveta«. Gospodo, potrebno je imati izvesnih obzira i zbog toga predlažem da se ovo doda ili kao nov stav ili kao potpuno nov paragraf, te molim Narodnu skupštinu da ovaj amandman primi, pošto je i g. Ministar sa njim saglasan.

Ministar poljoprivrede: dr. Ljubomir Tomasić: Ja primam ovaj amandman g. Vidakovića i drugova.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština § 4a? (Prima). Objavljujem da je § 4a primljen. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština glasajući sedenjem i ustajanjem usvojila u pojedinostima većinom glasova §§ 5, 5a i 6 po predlogu odbora. —

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 7 po predlogu odbora. Gospodo, kod ovoga paragrafa treba još dodati na kraju tačke a) reči: »bez obzira na granice bauovina«.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč g. Alojzij Pavlič.

Alojzij Pavlič: Gospodo narodni poslanici, ja molim svu gospodu narodne poslanike, da prime moj predlog, da se u ovome paragrafu izbriše stav 7, koji glasi: »Na crkvenim velikim posedima u Dravskoj banovini čije šume premašuju 1000 hektara, imaju se ekspropisati šume i šumsko zemljište po odredbama stava 1, 2, 3, 4 i 6 ovog paragrafa u roku od 6 meseci nakon stupanja na snagu ovoga Zakona o izmenama i dopunama«.

Dakle ja molim, da se taj stav izbriše i molim g. Ministra poljoprivrede i g. Predsednika Kraljevske vlade da se sa tim saglase. Ja sam zahvalio g. Predsedniku Kraljevske vlade na njegovom govoru, koji je onako lepo izgovorio na dan 17. marta o. g., kada je govorio o verskoj trpeljivosti u našoj državi. Ja ga na taj govor potsećam, a međutim ako bi se primio ovaj paragraf 7, kao što je predložen, onda znači, da se u našoj zemlji ima da vodi kulturna borba, a ja sam uopšte protivan kulturnoj borbi. (Zagor).

Ministar poljoprivrede dr. Ljubomir Tomašić: Ne mogu da primim predloženi amandman g. Pavličića.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li, gospodo, Narodna skupština pročitani § 7 onako kao što ga je g. izvestilac pročitao? (Prima). Objavljujem da je § 7 primljen po predlogu odbora. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 8a, koji glasi:

»Paragraf 28 stav 3 menja se i glasi: »(3) Cena se određuje na taj način, da se stari čisti katastarski prihod zemljišta druge klase katastarskog boniteta, izražen u krunama, pomnoži količnikom 120, a za zemljišta koja plaćaju vodni doprinos sa količnikom 100. Tako dobivena suma je dinarska cena za I razred agrarne procene.«

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština ovako pročitani § 8a? (Prima). Objavljujem da je § 8a primljen. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer: pročita § 8b, koji glasi: »U § 29 ispušta se broj 160, a mesto toga stavlja se: »120 odnosno 100.«

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština ovako pročitani § 8b? (Prima). Objavljujem da je § 8b primljen. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština glasajući sedanjem i ustajanjem usvojila u pojedinostima većinom glasova §§ 9, 10, 11 i 12 po predlogu odbora. —

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 13. Gospodo, kod ovoga paragrafa dodaje se na kraju sledeće: »i imaju sve povlastice, koje uživaju državne obveznice.«

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština ovako pročitani i dopunjeni § 13? (Prima). Objavljujem da je § 13 primljen. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer: pročita § 14. Gospodo, kod ovoga paragrafa dodaje se na kraju: »u korist države.«

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština ovako pročitani i dopunjeni § 14? (Prima). Objavljujem da je § 14 primljen. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 15. Gospodo, kod ovoga paragrafa u prvom stavu, između reči »izda Uredbu« «umeću se reči »u roku od 3 meseca od dana stupanja na snagu ovoga zakona.«

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština sa ovom nadopunom § 15? (Prima). Objavljujem da je § 15 primljen. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština glasajući sedanjem i ustajanjem usvojila u pojedinostima većinom glasova §§ 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 i 27 po predlogu Odbora. —

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 28. Gospodo, kod ovoga paragrafa dodaje se na kraju ovaj stav:

»(3) Držaoци gornih i činjenih zemalja veleposeda u bivšem Provincijalu, kao i zakupci čiji zakup proističe iz gornog i činjenog odnošaja, proglašuju se agrarnim interesentima i zemlja koju drže eksproprišaće se u njihovu korist po odredbama ovog zakona.«

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prima li Narodna skupština sa ovom nadopunom § 28? (Prima). Objavljujem da je § 28 primljen. Izvolite čuti dalje.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedanjem i ustajanjem usvojila u pojedinostima većinom glasova §§ 29, 30, 31, 32, 33, 34 i 35 po predlogu Odbora —

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Izvolite čuti § 36.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 36. Gospodo, kod ovog paragrafa, kod tačke 5 Odbor je na svojoj sednici povukao svoj amandman, koji je kod ove tačke bio podnešen. Dakle, taj se amandman povlači.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Reč ima narodni poslanik g. dr. Mihailović.

Dr. Svetislav Mihailović: Kod ovog paragrafa postoji sledeći amandman:

»Kod § 36 dodaje se nova tačka koja glasi: Ovlašćuje se Ministar poljoprivrede, da podanicima naše države, kojima je u Kraljevini Rumuniji u svrhe tamošnje agrarne reforme oduzeto zemljište, naknadi pretrpljenu štetu dodeljivanjem sličnog zemljišta iste površine, s obzirom na tačku 4 § 80 Zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima od 26. juna 1931 godine, i to bez ikakve naplate odnosno plaćanja odštete.«

Gospodo narodni poslanici, ovaj amandman ja podnosim u interesu naših državljana, koji su napustili svoja imanja u Rumuniji i kao patriote i prijatelji došli u ovu zemlju da u miloj našoj Jugoslaviji žive. Ovaj amandman, u jednoj drugoj formi, primio je i predašnji Ministar poljoprivrede g. Demetrović. Taj amandman glasi:

»5) U koliko se tim našim državljanima ne može dati naknada od zemljišta podanika stranih država, daće im se naknada od državnog zemljišta u severnim krajevima bez plaćanja oštete, srazmerna veličini i kakvoći njihovog zemljišta i to najviše do veličine maksimuma; određenog našim zakonom. Ne bude li moguće dati tu naknadu od obradivog zemljišta, daće im se od šumskog, podesnog za kulturu, jednake vrednosti. U tu će se svrhu ekspropisati potrebne površine; te dati u vlasnost našim državljanima.«

Ovi državljanin bili su do sada zaštićeni odlukama Narodne skupštine i zakonom tri puta.

Kraljevina je Rumunija svojim agrarnim zakoni nima oduzela od naših državljana celokupna njihova poljska imanja. Po § 7 slovo a) Zakona za stare rumunske krajeve i novu Dobrudžu ekspropisani su u celokupnosti posedi stranih državljana, a po § 6 slovo c) Zakona za nove rumunske krajeve ekspropisana su takođe u celokupnosti sva poljska imanja onih koje su rumunske agrarne vlasti proglasile apsentistima, t. j. da su bili odsutni u vremenu od 1. decembra 1918 godine do 1921 godine. Dok je Kraljevina S.H.S. svakome veleposedniku, pa i stranim državljanima, agrarnim zakonima priznala stanovitu površinu zemljišta t. j. maksimum od 521 k. j. obradivih i 348 k. j. neobradivih površina, dotle rumunski agrarni zakoni nisu stranim državljanima ostavili ni onoliko, — 25 h-ara zemljišta —, koliko po njihovim za-

konima pripada njihovim državljanima. Usled toga nastala je potreba, da i mi po načelu reciprociteta postupimo sa posedima rumunskih državljana na našoj državnoj teritoriji onako isto, kao što su rumunske agrarne vlasti postupile na svojoj teritoriji sa posedima naših državljana. Tu štetu, koju su naši državljanji pretrpeli u Rumuniji, ne možemo niti izdaleka nadoknaditi, jer takvih poseda rumunskih državljana, koji se mogu uzeti za ove svrhe, imade na našoj državnoj teritoriji veoma malo.

To su motivi, radi kojih je donesen bio član 150 Finansiskog zakona za budžetsku 1926/27 godinu, koji je ostao na snazi i u novoj zakonskoj odredbi iz člana 75 Zakona o produženju važenja budžetskih dvanaestina iz 1929 godine, i za koji je i u alineji 4 §-a 80 Zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima od 19 juna 1931 godine izrično rečeno da ostaje na snazi.

Taj član 150 Finansiskog zakona za 1926/27 g. glasi: »Kod posednika stranih podanika ovlašćuje se Ministar poljoprivrede da može izuzetno od postojećih propisa, koji određuju maksimum zemljišta ostavljenog vlasnicima, upotrebiti za svrhe agrarne reforme i svu površinu do iznosa maksimuma koji se od strane dotičnih stranih država ostavlja na slobodno raspoloženje podanicima i pravnim licima Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Ovako izdvojeno zemljište upotrebiće se takođe izuzetno od propisa za sprovođenje agrarne reforme, prvenstveno za naknadu od uzetog zemljišta podanicima i pravnim licima naše države najviše do iznosa maksimuma određenog našim zakonom.

Na ovaj način smo od rumunskih poseda oduzeli oko 2.500 kat. jutara i razdelili ih našim državljanima koji su oštećeni i pogodeni rumunskom agrarnom reformom. Kako je od naših državljana oduzeto u Rumuniji oko 10.000 jutara, naši državljanji dobili su samo jedan deo oštete, i to ne svi.

Više i nema tako reći rumunskih poseda na našoj teritoriji, koje bismo mogli upotrebiti za eksproprijaciju u ovoj svrsi.

Ma da je naša Vlada pre dva meseca vodila pregovore sa rumunskom vladom za sklapanje raznih konvencija, pa i za agrarnu, koje su konvencije stavljene na devni red juče radi njihovih ratifikacija, nije joj uspelo da od rumunske vlade dobije obeštećenje za ove naše građane oštećene u Rumuniji.

Ovim amandmanom ide se na to, da se tim našim nevoljnim državljanima, toliko postradalim od rumunske agrarne reforme, dade obeštećenje od državnog zemljišta u severnim krajevima. Ovo u toliko pre, što po § 150 Finansiskog zakona za 1926/27 god. odnosno čl. 75 Zakona o produženju zakona budžetskih dvanaestina kao i po alineji 4 §-a 80 Zakona o likvidaciji agrarne reforme na velikim posedima, skupštinskim votumima tri puta je do sada priznavan princip njihovog obeštećenja.

Molim Narodnu skupštinu, da primi ovaj amandman u interesu naših građana.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Ima reč g. Ministar poljoprivrede.

Ministar poljoprivrede dr. Ljubomir Tomašić: Gospodo narodni poslanici, kako sam i u Odboru izjavio, ponavljam i ovde, da ovaj amandman ne mogu primiti, jer mi nije jasan efekat. U koliko se vidi, da je opravdan naslov i mogućnost, da se tome udovolji, imamo vremena da u Finansiskom zakonu izademo tome u susret.

Izvestilac većine dr. Ljudevit Auer: Gospodo narodni poslanici, ovaj amandman bio je pred Odborom i Odbor ovaj amandman nije primio.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Pošto je gospodin Ministar odbio predloženi amandman od strane g. Mihailovića, pitam Narodnu skupštinu: Prima li ovaj član onako kako ga je Odbor predložio? (Prima!). Objavljujem da je § 36 primljen po predlogu odbora. Izvolite čuti dalje.

Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem usvojila u pojedinostima većinom glasova §§ 37, 38, 39, 40, 41 i 42 po predlogu Odbora.

Potpredsednik dr. Avdo Hasanbegović: Prema tome, gospodo, ovaj zakonski predlog primljen je i u pojedinostima.

Prelazimo na konačno glasanje o ovome zakonskom predlogu. Glasaće se na uobičajeni način. Molim g. sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Milan Mravlje proziva poslanike da glasaju i oni su glasali ovako:

Glasali su za: Adić Ante, Aleksić Kosta, Alilović Šaćir, Antonijević Dušan, Auer Ljudevit dr., Babamović Jordan, Barać Branko dr., Benko Josip, Beširović Dimitrije P., Bogdanović Iso, Božić Milan, Borisavljević Strahinja, Bunović Milan, Varda Sever, Veličković Miladin, Vidaković Vitomir, Vidić Ješa dr., Vidović Bogdan dr., Gajšek Karlo, Grajić Pero, Grba Milovan dr., Grbić Emilijan, Grdić Vasilj, Grubanović Milan, Danilović Živko, Demetrović Juraj, Dervišić Đulaga, Dimitrijević Mita, Dimitrijević Hadži-Todor, Dobrović Milan S., Dobrovoljac Milan J., Dovezenski Jovan S., Došen Mirko dr., Drljača Branko, Drmelj Alojzij, Đurić Mihailo, Živanović Milan, Živojinović Dušan M., Zeljković Boško, Zemljić Jakob, Ivandekić-Ivković Mirko dr., Ivančević Dušan, Ilić-Srda Milan dr., Jančković Velizar dr., Jevtić Mihailo dr., Jovan Andrija, Jovanović Đoka, Jovanović Jova, Jovičić Dobrosav, Kadić Husein, Kandić Joviša P., Katić Miloš, Klinc Anton, Knežević Stjepo dr., Kojić Dragutin dr., Koman Albin, Kostić Milorad J. dr., Kraljević Dragan dr., Kramer Albert dr., Krejči Anton, Krstanović Risto, Kujundžić Andrija K., Kujundžić Bogoljub K., Kumanudi Kosta dr., Kuntarić Ante dr., Kurtović Vojko, Kurtović Šukrija, Lazarević Milovan M., Lisavac Mladen dr., Lončar Ivan, Lončar Stanko, Lulić Petar, Markar Dako, Maksimović Božidar, Maksimović Stjepan, Marković Velimir Ž., Marjanac Simo, Markić Franjo, Marković Milenko dr., Marković Nikola, Matica Pavao, Matić Đoka, Maceković Matija, Mašić Marko, Mijić Milan, Miletić Vjekoslav dr., Milošević Gavro, Milutinović Milinko P., Milutinović Milorad D., Misirlić Jovan T., Mitrović Ljubomir M., Mihajlović Svetislav dr., Mravlje Milan, Nedeljković Uroš P., Nikić Fedor dr., Novaković Tode dr., Ostojić Đuro dr., Paleček Ivan dr., Parabučki Đorđe, Pahernik Franjo, Perić Matej dr., Perić Ninko dr., Petković Milan, Petrovar Lovro, Petrović Marko, Pištelić Slavko A. dr., Popović Milan dr., Popović Svetislav dr., Prekoršek Ivan, Pustoslemšek Risto, Pucelj Ivan J., Radivojević Lazar Lj., Radić Ivan, Radović Savo dr., Rape Stane dr., Rorbaher Julijan dr., Savić Arandel P., Sekulić Milan dr., Selmanović Alija, Simić Milorad, Smiljanić Toma dr., Sokić Miloje M., Sokolović Nikola, Spasović Vukašin, Spindler Vjekoslav, Srškić Milan dr., Stanišić Vladimir dr., Stanojević Dragomir M., Stevanović Milan, Stefanović Ignjat, Stijić Milan dr., Stojađinović Milosav dr., Stošić Stamenko, Tadić Gligorije

dr., Teodorović Vojislav, Tešić Maksim, Tonic Todor R., Topalović Milan, Trifunović Ljubiša, Ćirić Đorđe, Ćirić Stevan, Uzunović Nikola, Urek Ivan, Urošević Mirko, Hajdinjak Anton, Hanžek Lavoslav dr., Hasanbegović Avdo dr. (pretsedavao), Hribar Nikola, Cerer Anton, Čohadžić Hazim, Šarković Tihomir, Šega Ferdo, Šelmić Dragić N., Sećerov Slavko dr., Šiljegović Vladimir, Šnajdar Franjo, Šumenković Ilija dr.

Glasali su protiv: Batinić Jozo, Pavlič Alojzij.

Otsutni: Avramović Branko, Aksentijević Aleksandar, Anđelinović Grgur Budislav dr., Antunović Josip, Arandelović Jovan, Baljić Salih, Banac Ljubomir, Bačić Stjepan dr., Brkić Stjepan, Brušija Radosav, Bugarski Dragutin, Budišin Stevan, Bukvić Aleksandar, Valjavec Stepan, Vasiljević Stevan dr., Veljković Veljko, Bošnjak Bogumil dr., Vujić Dimitrije B., Vukićević Bogić dr., Gavrančević Oton dr., Gavrilović Oto, Glavički Božidar, Gospodnetić Franjo, Gruber Franjo dr., Davidović Vitomir, Dodić Aleksandar-Taka, Dragović Miloš P., Duboković Juraj, Dokić Rista, Dordević Vladimir, Elegović Ivo dr., Živančević Mihailo, Živković Negosim dr., Zaharić Čedomir, Ivanišević Petar, Jevremović Dragoljub dr., Jevtić Životije, Jevtić Milutin Al., Jevtić Radovan, Jelić Milutin, Jeličić Boža C., Jeremić Živojin, Jovanović Aleksandar, Kajmaković Omer, Kalamatijević Mihailo R., Kačanski Stevan, Knežević Lovro, Kešeljević Nikola dr., Kovač Ante Lj., Kovačević Dragutin-Karlo, Kostić Dragutin dr., Kožul Marko dr., Kraft Stevan dr., Krstić Vladimir, Krstić Zarije, Krstić Milutin, Krstić Mihailo V., Krstić Simo, Kuzmanović Lazar K., Kunjašić Joahim, Lazarević Todor dr., Lazarević Teodosije K., Lazarević Filip S. dr., Leušić Đuro dr., Lončarević Ivan dr., Lukić Živan dr., Marinković Vojislav dr., Marjan Đuro, Marković Milorad P., Mastrović Ante F., Metikoš Milan dr., Miletić Vladislav, Milošević Mladen P., Mitrović Jovan, Mihailović Ilija P., Mohorić Ivan, Mulalić Mustafa A., Najdorfer Mirko, Nikodijević Arandel D., Nikić Nikola dr., Nikolić Branko dr., Ninković Tripko, Nuić Petar dr., Njamčul Raško dr., Parašos Špiro F., Pahernik Franjo, Patrnogić Ljuba, Perić Milivoje Đ., Perko Dragutin V., Petričić Živko dr., Pešić Milutin, Pivko Ljudevit dr., Pogačnik Viktor, Popović Dimitrije On., Popović Dobrivoje Ger. dr., Popović Jeftimije, Popović Kosta dr., Popović Milan V., Praljak Nedeljko, Petrak Nikola, Popović Dušan, Preka Nikola, Princip Jovo, Prša Sime dr., Radonjić Milan, Radonjić Miljan, Rako Janko dr., Rajić Toša dr., Ružić Viktor dr., Savić Sava V., Savković Ilija, Saračević Radenko, Santo Gavro, Selić Joca M., Spahić Vlado, Stazić Josip, Stajković Nikola, Stanić Andra, Stanović Milutin, Stevanović Živojin dr., Stepanov Milivoj, Stepanović Milan, Stojković Milan Đ. dr., Strezović Krsta, Tolić Ignjat M. dr., Tomić Jakob, Toromanović Hasan, Trbić Vasilije, Trbojević Uroš dr., Trkulja Stanko, Trpković Stavra K., Čuković Milan, Urukalo Sergije, Fidančević Toma dr., Fizir Viktor, Fotirić Arsa, Hodera Svetislav V., Hristić Bora, Cemović Filip, Čipušević Metodije, Čorbić Branko, Šiftar Stjepan, Šurmin Đuro dr.

Potpretsednik dr. Avdo Hasanbegović: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 157 narodnih poslanika, od kojih 155 za, a 2 protiv. Prema tome ovaj zakonski predlog usvojen je i konačno i na osnovu člana 64 Ustava biće upućen Senatu na dalji rad. (Burno odobravaje i pljeskanje).

Prelazimo, gospodo, na drugu tačku dnevnoga reda: Pretres izveštaja Odbora o zakonskom predlogu o izmenama i dopunama Zakona o uredenju agrarnih odnosa u ranijim pokrajinama Južne Srbije i Crne Gore od 5 decembra 1931 god. i o izmenama i dopunama Zakona o naseljavanju južnih krajeva od 5 decembra 1931 godine. Izvolite čuti g. izvestioca.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer: Gospodo narodni poslanici, za donošenje ovoga zakona bili su od uticaja pojedini važni momenti od kojih su najglavniji: prvo, što je rok za podnošenje prijave predviđen u §§ 46 i 47 bio nedovoljan za obe partijske stranke, obradivače i bivše gospodare, te na njihovo traženje produžen finansijskim zakonom za budžetsku godinu 1932/33, a taj se rok pokazao kratak, jer prosti svet naročito čivčije i obradivači nisu umeli napisati prijave; drugo, što je odredbi stava 1 § 1 koja se odnosi na raspravu agrarnih odnosa u krajevima Crne Gore, gde agrarni odnosi do danas nisu uređeni, dato tumačenje koje ne odgovara ni duhu ni slovu zakona niti uopšte intencijama zakonodavca, pa je o tome bilo potrebno doneti novu zakonsku odredbu; i treće, što je vrednost zemljišta određena zakonom naročito u najnižim klasama suviše mala, pa su prema tome opravdane žalbe biv. gospodara o niskoj naknadi za zemljišta koja prelaze u sopstvenost njihovih obradivača.

Pored navedenih postoje i drugi razlozi podređenijeg značaja, ali ipak dovoljno važni, da se moraju uzeti u obzir i shodnim zakonskim odredbama predvideti i dopuniti, što će povoljno uticati na otklanjanje izvesnih nejasnosti i praznina u zakonu, kao i na njegovu pravilnu primenu.

Dopuna § 1 jasno ističe da se u krajevima Crne Gore mogu raspravljati samo čivčijski odnosi iz tač. 1 § 2 Zakona, ukoliko su zasnovani u tim krajevima još za vreme turske vladavine, odnosno pre njihovog prisajedinjenja ranijoj kneževini Crnoj Gori po Berlinskom ugovoru od 1878 godine, a do danas nisu uređeni, niti je prestalo njihovo trajanje.

Ovom osnovom znatno je izmenjeno opšte načelo o priznanju prava sopstvenosti čivčijama i ostalim obradivačima na kompetenciju držane zemlje, i postavljeno na jednu pravičnu osnovu, jer je čivčijama i obradivačima, umesto određene površine od 5 hektara i predviđenog viška zemlje na velike porodice ili zadruge, ostavljeno sve ono zemljište, koje su oni neprekidno držali po čivčijskom ili obradivačkom pravu i osnovu i stalno ga obrađivali sa svojim porodicama, odnosno zadrugama.

Izmenom § 15 obezbeden je biv. gospodarima potreban minimum zemlje u površini naseljeničke kompetencije iz § 11 Zakona o naseljavanju, te su tako važeći zakoni biv. gospodara, a naročito onih, koji nemaju zemlje, koja im se po zakonu može ostaviti kao njihova lična osobina. Ovom izmenom omogućeno je isto tako, da se od zemljišta preteklog po izvršenom otkupu i određivanju predviđenog minimuma za obrađivanje biv. gospodarima, podmiere zemljom i siromašni mesni agrarni interesenti, za koje nema u blizini drugog raspoloživog agrarnog zemljišta, koje bi im se moglo dodeliti po propisu § 13 Zakona o naseljavanju južnih krajeva.

Izmenama u § 20 povećana je cena u nižim i najnižim katastarskim klasama, jer su cene određene u

zakonu tako male da ih gospodari nisu imali računati ni prijavljivati, a ovog zemljišta u nižim klasama najviše ima naročito u Sandžaku.

Od osam katastralnih klasa stvorene su dve agrarne klase, gde svake četiri katastralne klase daju jednu agrarnu. Katastralni čisti prihod zemljišta po jednom hektaru II klase je cena za 1, 2, 3 i 4 katast. klasu, i odgovara prvoj klasi agrarne procene. Cena za 5, 6, 7 i 8 kat. klasu odgovara II klasi agrarne procene a manja je za 30% od prve klase agrarne procene.

Za kat. čist prihod zemljišta uzima se onaj, koji je utvrđen po jednom hektaru u lestvicama kat. čistog prihoda za srezove Srbije i Crne Gore, koje su objavljene 25 V 1929 godine a utvrđene od komisije za utvrđivanje čistog prihoda od zemljišta a na osnovu Zakona o neposrednim porezima od 8 II 1928 godine i Uredbe o delokrugu i načinu rada komisije za utvrđivanje čistog prihoda od 9 V 1928.

Na presudene sume za vrednost oduzetog zemljišta plaća država rentu od 3% počev sa 1919 pa do dana donošenja presude. Ova suma za rentu unosi se u presudu. Do sada isplaćena renta biv. gospodarima neće se obračunavati prilikom određivanja naknade.

Za sva zemljišta u § 2 ovog zakona država će biv. gospodarima isplatiti naknadu u iznosu od 100 miliona dinara u gotovom novcu. U ovu sumu ne ulazi renta. Ministar finansija dužan je za isplatu naknada biv. gospodarima u toku iduće tri budžetske godine osigurati potrebne iznose za isplatu pravosnažnih presuda agrarnih sudova i da ih unosi u fond za likvidaciju agrarnih odnosa pri Državnoj Hipotekarnoj banci. Renta se ima posebno budžetom predvideti.

Izmenom § 50 oslobođeni su obrađivači i biv. gospodari podnošenja uverenja nadležnog suda o poreskoj klasi spornih zemljišta pošto će potrebne podatke o poreskoj klasi davati nadležni opštinski sudovi po zvaničnoj dužnosti.

Novom odredbom omogućeno je obrađivačima i biv. gospodarima koji nisu podneli prijave u ostavljenom roku da to mogu i naknadno učiniti do onog vremena dok nadležni agrarni sud bude radio u opštini u čijem je ataru sporno zemljište ili u obližnjoj opštini istoga sreza, ako se u njoj do sada nije niko prijavio.

Uopšte sve predložene izmene i dopune u ovom zakonu otklanjaju izvesne nejasnosti i praznine, pravilnije rešavaju pitanje naknade biv. gospodarima za zemljišta, koja država otkupljuje za račun njihovih obrađivača, i naknadno prinose pravilnom i brzom likvidiranju zasnovanih agrarnih odnosa na zemljištima biv. gospodara te je stoga potrebno da se one prime i što pre ozakone.

I u Zakonu o naseljavanju južnih krajeva od 11 juna 1931 godine zapaženi su izvesni nedostaci pojedinih zakonskih odredaba, pa se je moralo pristupiti izradi nove osnove zakona o izmenama i dopunama zakona o naseljavanju.

Predlog novog zakona sadrži u glavnom samo one odredbe, koje imaju cilj, da omogućе uspešnije izvođenje naseljavanja i podelu zemlje zemljoradničkim porodicama u južnim krajevima i da obezbede bolji privredni opstanak naseljenika i ostalih agrarnih interesenata.

Kako je navedeno, predložene su najnužnije izmene i dopune u ovom zakonu pa će one otkloniti nedostatke, nejasnosti i praznine i omogućiti brže i uspešnije izvođenje kolonizacije i dodeljivanja zem-

lje siromašnim agrarnim interesentima u južnim krajevima. Naizad, one će povoljno uticati na privredno socijalni i zadružni život, razvitak i napredak svih agrarnih interesenata i njihovih zadružnih ustanova, te ih stoga treba što pre ozakoniti.

Molim Narodnu skupštinu da ih izvoli što pre ozakoniti. (Odobranje).

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Ministar poljoprivrede.

Ministar poljoprivrede dr. Ljubomir Tomašić: Gospodo narodni poslanici, i za ovaj zakonski predlog vredni općenito ono što sam imao čast da Vam iznesem jutros, kad smo uzeli u raspravu ovaj prvi zakonski predlog, na želim i ovde da odmah predem na glavna načela koja su unesena u ovaj zakonski predlog. Ta glavna načela bila bi ova.

Kod čivčijskih odnosa pomećen je rok s tim da to ne vredni samo za one koji su osnovani do 1902 godine nego do 1912 godine tako, da se svi čivčijski odnosi smatraju kao odnosi feudalnog karaktera i čivčijske porodice se proglašavaju vlasnicima, a nisu dužne dati nikakvu oštetu bivšim gospodarima, jer tu oštetu daje sama država.

Po zakonu od 1931 god. čivčije su bile oslobođene plaćanja samo do 5 ha, a imali su prava otkupiti izvesne potrebne površine od onih koje drže i to samo izvestan broj hektara. Dakle, u tome je velika razlika.

Osim toga, bivšim gospodarima data je mogućnost, ako preostane agrarnog zemljišta, da ga dobiju, ali samo ako ga sami zatraže i ako žele da ga sami obrađuju, t. j. to vredni samo za one, koji su sami zemljoradnici.

Što se finansijskog efekta tiče, gospodo narodni poslanici, iza podnošenja ove zakonske osnove u Agrarnom odboru i sa pristankom Vlade izmenio se način finansiranja na taj način da se za finansiranje neće izdati 400 miliona obveznica, nego se ima isplatiti za otkup prava vlasništva, za otkup zemlje, iznos od 100 miliona dinara u gotovom u roku od tri godine t. j. u onome roku, za koji se predviđa da će biti svršen posao agrarnih sudova dole na Jugu. Do te sume došlo se na način da će za raspoređbu ove sume vredeti ovo pravilo: određena je vrednost naknade po jednom hektaru na ovaj način:

Sve zemljište smo podelili na dve klase agrarne procene. U prvu klasu agrarne procene ulaze prva, druga, treća i četvrta katastralna klasa a u drugu klasu agrarne procene ulaze sve ostale katastralne klase. Vrednost prve klase agrarne procene po jednom hektaru ravna je čisto katastralnom prinosu druge katastralne klase, odnosno procenbenog sreza, a vrednost druge klase agrarne procene za 30% je manja od prve klase agrarne procene.

U krajevima u kojima se agrarni odnosi ovim zakonom raspravljaju — računati se da ima zemljišta pod agrarnim odnosom u okrugloj cifri 276.000 hektara.

U Sandžaku ima oko 203.000 hektara i od toga u prvoj klasi agrarne procene oko 81.200 hektara. Prosečna cena po jednom hektaru ove zemlje bila bi 400 dinara, što bi iznosilo 32.480.000 dinara. U drugoj klasi agrarne procene ima oko 121.800 hektara, po srednjoj ceni od 280 dinara po jednom hektaru — što iznosi 34.104.000 dinara.

Dakle, ukupno za ovaj otkup u Sandžaku efekat finansijski bio bi 66.584.000 dinara.

U ostalim krajevima ima oko 73.000 hektara ze-

mljišta, koje potpada pod ovaj zakon i od toga je u prvoj klasi agrarne procene samo 30.000 hektara po srednjoj ceni od 560 dinara po jednom hektaru, što iznosi 16,800.000 dinara.

U drugoj klasi agrarne procene ima oko 43.000 hektara po ceni od 392 dinara po jednom hektaru, što iznosi 16,856.000 dinara. Tako bi ukupni efekat finansijski ovoga zakona iznosio 100,240.000 dinara, dakle onaj iznos kako je agrarni odbor u sporazumu sa Vladom prihvatio. Po ovoj proceni, — kao što se vidi, — predviđena suma u gotovu potpuno bi se poklapala sa procenom, ali za slučaj, da se ova isplata izvrši i da još ostane preostatak, onda to ide razmerno u korist ovih bivših gospodara.

Osim toga ima se isplatiti i neisplaćena renta, koja je, kao što vam je poznato, određena u visini 3% od vrednosti zemljišta. I ta se renta isplaćuje takođe u gotovini.

Gospodo, razlog zašto se prihvatio ovaj način finansiranja leži u glavnom u tome što agrarne obveznice za Jug dolaze u ruke do današnjih gospodara, koji nisu u stanju u velikoj većini da te obveznice zadrže i da čekaju njihovu amortizaciju i na taj način da dočekaju potpunu isplatu njihove vrednosti, drugim rečima, da su prisiljeni da ih bacaju na tržište, ne dobijaju dobru cenu, već dobijaju mnogo manju gotovinu no što će dobiti na ovaj način. Time je, dakle, zaštićen interes onih koji imaju da dobiju obveznice, a s druge strane zaštićen je i interes državnih, jer u mesto da bi država platila za 50 godina preko milijardu dinara, kako je predviđeno bilo, ovaj agrar na Jugu koštaće državu 100 miliona kroz tri godine.

Osim toga ovde je predviđena jedna odredba, koja je od osobite socijalne važnosti za prilike naših ljudi na Jugu. Stvorena je kautela da ne budu ljudi izrabljivani, zbog čega su se oni do sada mnogo tužili i s druge strane omogućeno je onima, koji su dosad bili izrabljivani, da obnove postupak i da ponište sva agrarna dela, koja su u njihovo ime protiv njihovih interesa bila dosad učinjena.

Gospodo, to bi bili glavni principi ovog zakonskog predloga što se tiče agrara na Jugu.

Ministrodobno imamo ovde i izmenu Zakona o naseljavanju južnih krajeva, pa mi dozvolite da i o tome nešto kažem, u glavnim potezima i da iznesem principe, koji su nas rukovodili kod sastavljanje ove novele.

Za dobrovoljačke porodice, koje po zakonu o dobrovoljcima mogu dobiti pet odnosno zaboroni tri hektara, unesena je odredba da zemljoradničke dobrovoljačke porodice mogu dobiti zemlju kao i ostali naseljenici u Južnoj Srbiji t. j. znatno veću kompetenciju nego što je dobrovoljačka kompetencija, t. j. po dušama, a ne samo 5 odnosno 3 hektara.

Osim toga predviđen je nadzor Ministra poljoprivrede nad poslovima Saveza agrarnih zadruga u Južnoj Srbiji i pojačan nadzor o utrošku državnog kredita, koji daje Ministarstvo poljoprivrede kao beskamatne pozajmice za ekonomsko podizanje naseljenika ili za otkup privatnog zemljišta za slobodnu kolonizaciju.

Dalje, zaštićena su lica koja su podigla kuće i dućane na bezvlasničkim placevima u Južnoj Srbiji na taj način, što mogu te placeve otkupiti po proceni veštaka i novac deponovati Državnoj hipotekarnoj banci.

Na kraju zaštićena su lica, koja drže izvesno ze-

mljište u Južnoj Srbiji po osnovu kupovine ili kom drugom osnovu, ako samo imaju dokument potvrđen od strane vlasti ili opštinskog suda skupa sa celim opštinskim odborom.

To bi bile u glavnom misli koje su nas vodile kod ovoga zakonskog predloga. Ovaj zakonski predlog, gospodo narodni poslanici, bio je jednoglasno prihvaćen u Agrarnom odboru. Protiv njega nema ni jednog odvojenog mišljenja, pa onako jednodušno kako se u Agrarnome odboru išlo zatim da se reše konačno pitanja agrara na Jugu, ja se nadam, gospodo narodni poslanici, da ćete isto tako jednodušno prihvatiti i ovu zakonsku osnovu. (Pljeskanje).

Predsednik dr. Kosta Kumanudi: Ima reč g. Vojko Kurtović.

Vojko Kurtović: Gospodo narodni poslanici, u Južnoj Srbiji kao god što je bilo u predratnoj predkumanovskoj Srbiji postojao je feudalni odnos i tamošnji težaci, tamošnji zemljoradnici, odnosno zemljoradnici sa Juga, smatrali su se u pravom smislu robovima. Njihov život bio je bezciljan kako u nacionalnom tako isto i u materijalnom pogledu, i sve nade našega dragoga Juga bile su uprte na predkumanovsku Srbiju, na naš Pijemont, i očekivala se ne samo nacionalna sloboda nego i dešaržiranje ovoga feudalnog sistema koji je vladao na Jugu. I, gospodo narodni poslanici, odmah posle oslobođenja 1912 god. ondašnja Kraljevska vlada Kraljevine Srbije počela je odmah da misli, da studira o načinu kako bi bilo najzgodnije da se likvidira taj feudalni odnos i da težak postane vlasnik onoga zemljišta, one zemlje koju obrađuje. To studiranje, to razmišljanje o likvidiranju tih agrarnih odnosa na Jugu trebalo je da započne u 1915 godini, ali kao što vam je svima poznato 1914 god. došlo je do svetskoga rata i time je bila sprečena likvidacija agrarnih odnosa u Južnoj Srbiji. U svetskom ratu težaci sa Juga isto tako kao i ostali građani drugih profesija pokazali su se dostojni sinovi svojih predaka zbog čega je N. V. Kralj, kao Regent u ono vreme, našao se pobuđen i proširio Ustav Kraljevine Srbije na Južnu Srbiju i time suspendovao uredbu koja je bila odmah posle oslobođenja doneta i koja je važila za Južnu Srbiju, odnosno novo-oslobođene krajeve. Posle albanske golgote, na Krfu je dato svečano obećanje da će zemlja biti onoga koji je radi, i zato, gospodo narodni poslanici, mi imamo zaista čime da se ponosimo kada vidimo ratnike sa Juga koji su dali sve svoje najsvetije isto onoliko i u istome procentu koliko su dali i dični i ponosni Šumadinci. I zbog toga u rešenju agrarnoga pitanja ja smatram da bi bio veliki greh, ako ne veliki greh, a ono krupna kardinalna pogreška svih Kraljevskih vlada koje se nisu pobrinule da što pre likvidiraju taj agrarni odnos, to veliko zlo na Jugu. Tek 1931 godine, i to za vreme trajanja režima od 6 januara donet je Zakon. Taj zakon je donet, ali nije bio potpun i pored toga što nije bio potpun on je bio savršeno neprimenjiv, jer je imao izvesnih odredaba koje se nisu mogle primeniti i po kojima se nije moglo postupiti, upravo, jer je bio daleko od toga, kako je trebalo praktično rešiti pitanje agrarnih odnosa na Jugu.

Jedno od najtežih, jedno od najdelikatnijih pitanja agrara na Jugu jeste u tome što su na Jugu bivši vlasnici zemalja, bivši vlasnici čiflučkih zemalja kako muslimani tako i pravoslavni. I pravoslavni koji su kupovali čifluke, koji su bili posednici tih čiflučkih zemalja, oni su to radili po nalogu iz Beograda

još pre 1912 godine, još osamdesetih i devedesetih godina prošloga veka. Tada im je naređivano iz Beograda da svoje kapitale ulažu u nekretnine, t.j. u čiflučka imanja, da bi se na taj način sprečilo iseljavanje pravoslavnog življa sa Juga, koje je u ono vreme, posle Javorske bitke, krenulo da se iseljava iz staroga Rasa, t.j. iz Sandžaka. Pošto su pravoslavni po intencijama, odnosno po zahtevu naših iz Beograda, ulagali svoje zlehude uštedevine u nekretnine, otkupljujući čifluke, možete misliti u kako se delikatnom položaju morala nalaziti svaka Kraljevska vlada, svaki Parlament, da takvo jedno pitanje pravedno reši. Isti je skoro slučaj sa braćom muslimanima. Bar što se tiče Sandžaka nema, tako reći, ni jednog slučaja da neko nije uložio izvesnu sumu novca i došao do vlasništva kakvog čifluka. Oni su većinom svojim sretstvima kupovali i došli do tih imanja. Kako su privreda i celokupni ekonomski odnosi bili jedino usredsređeni na to, s obzirom na bezbednost, koja nije bila na zavidnoj visini, za vreme turske uprave, bio je jedini način da se novac plasira u nekretnine, pa su svi, kako muslimani tako i pravoslavni, svu svoju uštedevinu ulagali u zemlju.

1919 godine kada su donete prethodne odredbe za likvidaciju agrarnih odnosa na Jugu imate jedan ogroman broj bivših vlasnika kojima nije ostalo ni jedno parče zemlje, koji su imali stotine i hiljade hektara, a ostali su bez igde ničega i, tako reći, pružaju ruke da po gradskim ulicama prose parče hleba. Dakle, gospodo, hoću da kažem u koliko se delikatnom položaju nalazila svaka Kraljevska vlada, pa i ova, kako da reši pitanje agrara na Jugu. Trebalo je tražiti izlaz kako da se zadovolje oni koji rade to imanje, po onome geslu: zemlja pripada onome ko je radi. Tako isto trebalo je naći opravdanu soluciju, pa dati potrebnu naknadu, makar koliku, onima koji su bili vlasnici tih imanja. I zbog toga se otezalo, jer nije bila ni prosta ni laka stvar to, tako jedno teško i delikatno pitanje, odmah rešiti.

Kao što vam je rekao g. Ministar poljoprivrede, za likvidaciju agrarnih odnosa na Jugu predviđeno je svega 100 miliona dinara. Kada uzmemo, gospodo narodni poslanici, broj hektara koji je potpao pod agrar u Južnoj Srbiji, pa podelimo sa 100 miliona dinara, vi ćete odmah moći doći do zaključka da nema ni punih 400 dinara po jednom hektaru. Neće se, dakle, dati ni 400 dinara naima otplata za 1 hektar. Možete misliti, gospodo narodni poslanici, koliko je to beznačajna naknada kada se za 1 hektar zemlje daje bivšim vlasnicima nepunih 400 dinara. Ja sam glasao za zakon o likvidaciji agrara na Severu, gde je prosečna cena jednog jutra zemlje oko 1.700 dinara, pa mislim da je ova suma od nepunih 400 dinara sasvim beznačajna, koliko je predviđeno za likvidaciju agrara na Jugu. Ali, gospodo, mi smo oni koji smo se uvek sa najmanjim zadovoljili, mi smo iz onoga kraja naše Otadžbine koji smo uvek bili naskromniji i koji ni u kom pogledu nismo ulagali svoje proteste, niti smo dizali glas protivu svega onoga što se, može biti nepravedno, čini i postupa prema Južnoj Srbiji. I mi ovog puta svesni smo da je Kraljevska vlada, nalazeći se u vrlo mučnim i teškim materijalnim prilikama, bila u apsolutnoj nemogućnosti da da više od 100 miliona i da je ovih 100 miliona jedna ogromna žrtva koju Kraljevska vlada čini da bi skinula sa dnevnog reda jedno tako teško i delikatno pitanje koje je tištalo ceo Jug. Sa likvidacijom agrarnih odnosa na Jugu, gospodo narodni

poslanici, vi ćete debarasirati, vi ćete rasteretiti i težaka i vlasnika od jedne ogromne neizvesnosti koja je do sada bila, a ta neizvesnost je bila radi toga što su agrarne vlasti rešavale sve agrarne sporove koji su bili od vitalnog značaja bez zakona, tako reći preko kolena. Sa ovim zakonom apsolutno je u detalje predviđeno kako materijalno tako i procesualno pravno regulisanje i nema niko nikakvog razloga da posumnja da neće biti zadovoljan ako samo bude u pravu.

Gospodo narodni poslanici, ja smatram i verujem da pogadam želju svih poslanika sa Juga kad izražavam zahvalnost Kraljevskoj vladi, a ponaosob g. Ministru poljoprivrede koji je bio toliko uvidavan, toliko naklonjen, toliko širokogrud da je sve one izmene i dopune prvobitnog zakonskog projekta i sve one opaske koje smo mu mi servirali i iznosili prihvatilo bez ikakve rezerve, izneo Kraljevskoj vladi na saglasnost i time u potpunosti izišao u susret zahtevima poslanika sa Juga. Kažem da osobitu zahvalnost dugujemo Kraljevskoj vladi a naročito g. Ministru poljoprivrede i s obzirom da je ovaj zakonski projekt prošao kroz odbor jednoglasno, ja vas molim, gospodo narodni poslanici, da ga akklamacijom primite. (Odobranje i pljeskanje).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Reč ima g. Alojzije Pavlič.

Alojzije Pavlič: Gospodo narodni poslanici, iako sam izneo svoje stanovište i svoje načelo u pogledu likvidacije agrarne reforme već ranije, ja ću biti veoma kratak i reći samo kao Slovenac, kao Jugosloven sa severa da dokumentujem da smo svi za jugoslovensku nacionalnu misao, da smo svi zajedno, što je dobro, da je likvidacija agrarne reforme osobito korisna za naše junačke Crnogorce i za našu braću u Južnoj Srbiji. U koliko su meni prilike poznate — a svaki poslanik treba da poznaje ne samo prilike svoga sreza, već i prilike čitave svoje domovine, — prilike u Crnoj Gori su vrlo teške, narod je siromašan i teško živi. Meni su poznate prilike u Crnoj Gori, a i prilike na Kosovu i u Sandžaku i ja znam kako tamo teško žive naša braća muslimani i pravoslavni, ja znam koliko su uštedevina oni ulagali u čifluke, pa pošto je ovaj zakon jasan, pošto je pravedan, tehnički doteran i nikome ne čini nepravdu, to ću glasati za ovaj zakon. (Odobranje).

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Pošto se niko više nije javio za reč, prelazimo na glasanje u načelu. Glasajte se »za« i »protiv«. (Glasovi: Primamo akklamacijom! — Pljeskanje). Molim g. sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Milan Mravlje proziva poslanike da glasaju i oni su glasali ovako:

Glasali su za: Adić Ante, Aleksić Kosta, Alilović Šaćir, Antonijević Dušan, Auer Ljudevit dr., Babamović Jordan, Barać Branko dr., Batinić Jozo, Benko Josip, Beširović Dimitrije R., Bogdanović Iso, Božić Milan, Borisavljević Strahinja, Bunović Milan, Valjavec Stjepan, Varda Sever, Veličković Miladin, Vidaković Vitomir, Vidić Ješa dr., Vidović Bogdan dr., Gajšek Karlo, Grajić Pero, Grba Milovan dr., Grbić Emilijan, Grdić Vasilj, Grubanović Milan, Gruber Franjo dr., Danilović Živko, Demetrović Juraj, Dervišić Dulaga, Dimitrijević Mita, Dimitrijević Hadži-Todor, Dobrović Milan S., Dobrovoljac Milan J., Dovezenski Jovan S., Došen Mirko, dr., Drljača Branko, Drmelj Alojzije, Đurić Mihajlo, Živanović Milan, Živojinović

Dušan M., Zeljković Boško, Zemljić Jakob, Ivandekić-Ivković Mirko dr., Ivančević Dušan, Ilić Srđa Milan dr. Isaković Mito, Janković Velizar dr., Jevtić Mihailo R., Jovan Andrija, Jovanović Aleksandar, Jovanović Doka, Jovanović Jova, Jovičić Dobrosav, Kadić Husein, Kandić Joviša R., Katić Miloš, Klinc Anton, Knežević Lovro, Knežević Stjepo dr., Kožul Marko dr., Kojić Dragutin dr., Koman Albin, Kostić Milorad J. dr., Kraljević Dragan dr., Kramer Albert dr., Krejči Anton, Krstanović Risto, Krstić Simo, Kujundžić Andrija K., Kujundžić Bogoljub K., Kumanudi Kosta dr. (predsedava), Kuntarić Ante dr., Kurtović Vojko, Kurtović Sukrija, Lazarević Milovan M., Leušić Đuro dr., Lisavac Mladen dr., Lončarević Ivan dr., Lončar Ivan, Lončar Stanko, Lulić Petar, Makar Dako, Maksimović Božidar, Maksimović Stjepan, Marković Velimir Ž., Marjanac Simo, Markić Franjo, Marković Milenko dr., Marković Nikola, Matica Pavao, Matić Doka N., Mačeković Matija, Mašić Marko, Mijić Milan Đ., Miletić Vjekoslav dr., Milošević Gavro, Milutinović Milinko R., Milutinović Milorad Đ., Misirlić Jovan T., Mitrović Ljubomir M., Mihailović Ilija P., Mihajlović Svetislav dr., Mohorić Ivan, Mravlje Milan, Nedeljković Uroš P., Nikić Nikola dr., Nikić Fedor dr., Novaković Tode dr., Ostojić Đuro dr., Pavlič Alojziji, Paleček Ivan dr., Parabučki Đorđe, Pahernik Franjo, Perić Matej dr., Perić Ninko dr., Petković Milan, Petovar Lovro, Petrak Nikola, Petrović Marko, Pištelić Slavko A. dr., Popović Dušan, Popović Milan dr., Popović Svetislav dr., Prekoršek Ivan, Pustoslemšek Rasto, Pucelj Ivan J., Radivojević Lazar Lj., Radić Ivan, Radović Savo dr., Rajić Toša dr., Rape Stane dr., Rorbaher Julijan dr., Savić Arandel P., Sekulić Milan dr., Selmanović Alija, Simić Milorad, Smiljanić Toma dr., Sokić Miloje M., Sokolović Nikola, Spasović Vukašin, Spindler Vjekoslav, Srškić Milan dr., Stajković Nikola, Stanišić Vladimir dr., Stanojević Dragomir M., Stevanović Milan, Stepanović Milan R., Stefanović Ignjat, Stijić Milan dr., Stojadinović Miloslav dr., Stošić Stamenko, Tadić Gligorije dr., Teodorović Vojislav, Tešić Maksim, Tonić Todor R., Topalović Milan, Trbić Vasilije, Trifunović Ljubiša, Čirić Đorđe, Čirić Stevan, Uzunović Nikola, Urek Ivan, Urošević Mirko P., Hajdinjak Anton, Hanžek Lavoslav dr., Hasanbegović Avdo dr., Hribar Nikola, Cerer Anton, Čohadžić Hazim, Šarković Tihomir, Šega Ferdo, Šelmić Dragić N., Sećerov Slavko dr., Šiljegović Vladimir, Snajdar Franjo, Šumenković Ilija dr.

Ostutni: Avramović Branko, Aksentijević Aleksandar, Andelinović Grgur Budislav dr., Antunović Josip, Arandelović Jovan, Baljić Salih, Banjac Ljubomir, Bačić Stjepan dr., Brkić Stjepan, Brušija Radosav, Bugarski Dragutin, Budišin Stevan, Bukvić Aleksandar, Vasiljević Stevan dr., Veljković Veljko, Vošnjak Bogumil dr., Vujić Dimitrije V., Vukićević Bogić dr., Gavrančić Oton dr., Gavrilović Oto, Glavički Božidar, Gospodnetić Franjo, Davidović Vitomir, Dodić Aleksandar-Taka, Dragović Miloš P., Duboković Juraj, Đokić Risto, Đorđević Vladimir, Elegović Ivo dr., Živančević Mihailo, Živković Negosim dr., Zaharić Čedomir, Ivanišević Petar, Jevremović Dragoljub dr., Jevtić Životije, Jevtić Milutin Al., Jevtić Radovan, Jelić Milutin, Jeličić Boža C., Jeremić Živojin, Kajmaković Omer, Kalamatijević Mihailo R., Kačanski Stevan, Kešeljević Nikola dr., Kovač Ante Lj., Kovačević Dragutin-Karlo, Kostić Dragutin dr., Kraft Stevan dr., Krstić Vladimir, Krstić Zarije, Krstić Milutin, Krstić Mihailo V., Kuzmanović Lazar K., Kunjašić Joa-

him, Lazarević Todor dr., Lazarević Teodosije K., Lazarević Filip S. dr., Lukić Živan dr., Marinković Vojislav dr., Marjan Đuro, Marković Milorad P., Mastrović Ante F., Metikoš Milan dr., Miletić Vladislav, Milošević Mladen P., Mitrović Jovan R., Mulalić Mustafa A., Najdorfer Mirko, Nikodijević Arandel D., Nikolić Branko dr., Ninković Tripko, Nuić Petar dr., Njamcul Ranko dr., Paranos Špiro F., Patrnogić Ljuba, Perić Milivoje Đ., Perko Dragutin V., Petričić Živko dr., Pešić Milutin, Pivko Ljudevit dr., Pogačnik Viktor, Popović Dimitrije On., Popović Dobrivoje Ger. dr., Popović Jeftimije, Popović Kosta dr., Popović Milan V., Praljak Nedeljko, Preka Nikola, Princip Jovo, Prša Sime dr., Radonjić Milan, Radonjić Miljan, Rako Janko dr., Ružić Viktor dr., Savić Sava V., Savković Ilija, Saračević Radenko, Selić Joca M., Spahić Vlado, Stazić Josip, Stanić Andra, Stanojević Milutin, Stevanović Živojin Ar., Stojković Milan Đ. dr., Strezović Krsta, Tolić Ignjat M. dr., Tomić Jakob, Toromanović Hasan, Trbojević Uroš dr., Trkulja Stanko, Trpković Stavra K., Čuković Milan, Urukalo Sergije, Fidančević Toma dr., Fizir Viktor, Fotirić Arsa, Hodera Svetislav V., Hristić Bora, Čemović Filip, Čipušević Metodije, Čorbić Branko, Šiftar Stjepan, Šurmin Đuro dr.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 177 narodnih poslanika i svi su glasila za. Prema tome je ovaj zakonski predlog usvojen u načelu. Prelazimo na pretres u pojedinostima. Pošto se niko nije javio za reč, molim g. izvestioca da pročita § 1.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 1 po predlogu Odbora.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština pročitati § 1? (Prima) Objavljujem da je § 1 primljen po predlogu Odbora.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem, primila jednoglasno u pojedinostima § 1, 1a, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43 i 44 po predlogu Odbora. —

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Molim g. izvestioca da pročita § 45.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 45, koji glasi:

§ 45

Paragraf 80 koji dobija novi broj 76 menja se i glasi:

1. — »Biv. gospodari mogu samo za prijem dosudene naknade izdati i drugim licima punomoćija, ali će ona važiti samo onda, ako su izdata i potvrđena posle poziva, koji je upućen biv. gospodaru radi prijema naknade po ovom Zakonu. Sva do sada izdana punomoćija, koja se odnose na uređenje ovih odnosa, prestaju važiti stupanjem na snagu ovoga Zakona.«

2. — Agrarni sudovi su ovlašćeni da na zahtev stranke (odnosno njenih naslednika) revidiraju ove ugovore i iz njih proistekle pravne poslove, kao i sve pravne poslove bilo u kojoj formi izvršene do stupanja na snagu ovog Zakona.

3. — Ako sud utvrdi, da je stranka tim poslovima nepravilno oštećena, ima po službenoj dužnosti ove ugovore, kao i sve pravne poslove poništiti.

4. — Dosudena naknada po ovom Zakonu ne podleži zabrani ni popisu.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narod-

na skupština § 45 ovako kako je pročitana? (Prima) Objavljujem da je § 45 primljen.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem, primila jednoglasno u pojedinostima §§ 46, 47, 48 i 49 po predlogu Odbora.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Molim g. izvestioca da pročita § 49a.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 49a, koji glasi:

«Suma od 100 miliona dinara predviđena za isplatu naknade bivšim gospodarima ima se u celom iznosu isplatiti. U slučaju da posle isplate svih pravosnažnih presuda izvesna suma pretekne, ima se ista srazmerno isplatiti bivšim vlasnicima prema iznosu dosuđenih suma.»

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština § 49a ovako kako je pročitana? (Prima) Objavljujem da je § 49a primljen. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 50 po predlogu Odbora.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština § 50 ovako kako je pročitana? (Prima) Objavljujem da je § 50 primljen. Izvolite čuti § 51.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 51 po predlogu Odbora.

Gospodo, kod ovoga paragrafa u stavu prvom posle reči »njihovih porodica« umeću se reči »ako su zemljoradnici«, a u poslednjem stavu brišu se reči »i stalno naseljenje«.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština sa ovim izmenama pročitana § 51? (Prima.) Objavljujem da je § 51 primljen. Izvolite čuti § 52.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 52 po predlogu Odbora.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština § 52 ovako kako je pročitana? (Prima.) Objavljujem da je § 52 primljen. Izvolite čuti dalje.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 53.

Gospodo, kod ovoga paragrafa u prvom stavu reči »dodeliti do 1 hektar« zamenjuju se rečima »dodeliti do 2 hektara«.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština sa ovom izmenom pročitana § 53? (Prima.) Objavljujem da je § 53 primljen.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem, primila jednoglasno u pojedinostima §§ 54, 55 i 56 po predlogu Odbora.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Izvolite čuti § 57.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 57 po predlogu Odbora.

Gospodo, kod ovoga paragrafa u stavu prvom brišu se reči »ispunio sve uslove predviđene u ovom Zakonu za sticanje prava sopstvenosti na dodeljeno zemljište i zamenjuju se rečima »iskoristio zemljište u svrhe radi kojih mu je i dodeljeno.«

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština sa ovom izmenom pročitana § 57? (Prima.) Objavljujem da je § 57 primljen. Izvolite čuti § 58.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 58 po predlogu Odbora.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština ovako pročitana § 58? (Prima.) Objavljujem da je § 58 primljen. Izvolite čuti § 59.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 59 po predlogu Odbora.

Gospodo, kod ovoga paragrafa na kraju trećeg stava pose reči »od 30 marta 1928 godine br. 11.600,« dodaju se reči »a stručni pregled bar jedanput godišnje.«

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština sa ovom dopunom pročitana § 59? (Prima.) Objavljujem da je § 59 primljen.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem, primila jednoglasno u pojedinostima primila §§ 60, 61, 62, 63, 64 i 65 po predlogu Odbora.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Izvolite čuti § 66.

Izvestilac dr. Ljudevit Auer pročita § 66 po predlogu Odbora.

Gospodo, kod ovoga paragrafa dodaju se na kraju reči »ili uverenjem nadležnog opštinskog suda i odbora.«

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Prima li Narodna skupština sa ovom dopunom pročitana § 66? (Prima.) Objavljujem da je § 66 primljen.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem, primila jednoglasno u pojedinostima primila §§ 67 i 86 po predlogu Odbora.

Pretsednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodo narodni poslanici, pristupamo konačnom glasanju. Glasace se »za« i »protiv«. Molim g. sekretara da izvrši prozivku.

Sekretar Milan Mravlje proziva poslanike da glasaju i oni su glasali ovako:

Glasali su za: Adić Ante, Aleksić Kosta, Alilović Šaćir, Antonijević Dušan, Auer Ljudevit dr., Babamović Jordan, Barić Branko dr., Batinić Jozo, Benko Josip, Beširović Dimitrije R., Bogdanović Iso, Božić Milan, Borisavljević Strahinja, Bunović Milan, Valjavec Stjepan, Varda Sever, Veličković Miladin, Vidaković Vitomir, Vidić Ješa dr., Vidović Bogdan dr., Gajšek Karlo, Grajić Pero, Grba Milovan dr., Grbić Emilijan, Grdić Vasilj, Grubanović Milan, Gruber Franjo dr., Danilović Živko, Demetrović Juraj, Dervišić Đulaga, Dimitrijević Mita, Dimitrijević Hadži-Todor, Dobrović Milan S., Doborvoljac Milan J., Dovezenski Jovan S., Došen Mirko dr., Drljača Branko, Drmelj Alojzij, Đurić Mihajlo, Živanović Milan, Živojinović Dušan M., Zeljković Boško, Zemljić Jakob, Ivandekić-Ivković Mirko dr., Ivančević Dušan, Ilić Srđa Milan dr., Isaković Mito, Janković Velizar dr., Jevtić Mihailo R., Jovan Andrija, Jovanović Aleksandar, Jovanović Đoka, Jovanović Jova, Jovičić Dobrosav, Kadić Husein, Kandić Joviša P., Katić Miloš, Klinec Anton, Knežević Lovro, Knežević Stjepo dr., Kožul Marko dr., Kojić Dragutin dr., Koman Albin, Kostić Milorad J. dr., Kraljević Dragan dr., Kramer Albert dr., Krejči Anton, Krstanović Risto, Krstić Simo, Kujundžić Andrija K., Kujundžić Bogoljub K., Kumanudi Kosta dr. (pretsedava), Kuntarić Ante dr., Kurtović Vojko, Kurtović Šukrija, Lazarević Milovan M., Leušić Đuro dr., Lisavac Mladen dr., Lončarević Ivan dr., Lončar Ivan, Lončar Stanko, Lulić Petar, Makar Đako, Maksimović Božidar, Maksimović Stjepan, Marković Velimir Ž., Marjanac Simo, Markić Franjo, Marković Milenko dr., Marković Nikola, Matica Pavao, Matić Đoka N., Maccković Matija, Mašić Marko, Mijić Milan Đ., Miletić Vjekoslav dr., Milošević Gavro, Milutinović Milinko R., Milutinović Milorad D., Misirlić Jovan T., Mitrović Ljubomir M., Mihailović Ilja P., Mihajlović Svetislav dr., Mohorić Ivan, Mravlje Milan, Nedeljković Uroš P., Nikić Nikola dr., Nikić Fedor dr., Novaković Tode dr., Ostojić Đuro dr.,

Pavlič Alojzij, Paleček Ivan dr., Parabučki Dorde, Pahernik Franjo, Perić Matej dr., Perić Ninko dr., Petković Milan, Petovar Lovro, Petrak Nikola, Petrović Marko, Pištelčić Slavko A. dr., Popović Dušan, Popović Milan dr., Popović Svetislav dr., Prekoršek Ivan, Pustoslemšek Rasto, Pucelj Ivan J., Radivojević Lazar Lj., Radić Ivan, Radović Savo dr., Rajić Toša dr., Rape Stane dr., Rorbaher Julijan dr., Savić Arandel P., Sekulić Milan dr., Selmanović Alija, Simić Milorad, Smiljanić Toma dr., Sokić Miloje M., Sokolović Nikola, Spasović Vukašin, Spindler Vjekoslav, Srškić Milan dr., Stajković Nikola, Stanišić Vladimir dr., Stanojević Dragomir M., Stevanović Milan, Stefanović Ignjat, Stijić Milan dr., Stojadinović Milošlav dr., Stošić Stamenko, Tadić Gligorije dr., Teodorović Vojislav, Tešić Maksim, Tonić Todor R., Topalović Milan, Trbić Vasilije, Trifunović Ljubiša, Čirić Đorđe, Čirić Stevan, Uzunović Nikola, Urek Ivan, Urošević Mirko P., Hajdinjak Anton, Hanžek Lavoslav dr., Hasanbegović Avdo dr., Hribar Nikola, Cerer Anton, Čohadžić Hazim, Šarković Tihomir, Šega Ferdo, Šelmić Dragić N., Šećerov Slavko dr., Šiljegović Vladimir, Šnajdar Franjo, Šumenković Ilija dr.

Otsutni: Avramović Branko, Aksentijević Aleksandar, Anđelinović Grgur Budislav dr., Antunović Josip, Arandelović Jovan, Baljić Salih, Banjac Ljubomir, Bačić Stjepan dr., Brkić Stjepan, Brušija Radosav, Bugarski Dragutin, Budišin Stevan, Bukvić Aleksandar, Vasiljević Stevan dr., Veljković Veljko, Vošnjak Bogumil dr., Vujić Dimitrije V., Vukićević Bogić dr., Gavrančić Oton dr., Gavrilović Oto, Glavički Božidar, Gospodnetić Franjo, Davidović Vitomir, Dođić Aleksandar-Taka, Dragović Miloš P., Duboković Juraj, Đokić Risto, Đorđević Vladimir, Elegović Ivo dr., Živančević Mihailo, Živković Negosim dr., Zaharić Čedomir, Ivanišević Petar, Jevremović Dragoljub dr., Jevtić Životije, Jevtić Milutin Al., Jevtić Radovan, Jelić Milutin, Jeličić Boža C., Jeremić Živojin, Kajmaković Omer, Kalamatijević Mihailo R., Kačanski Stevan, Kešeljević Nikola dr., Kovač Ante Lj., Kovačević Dragutin-Karlo, Kostić Dragutin dr., Kraft Stevan dr., Krstić Vladimir, Krstić Zarije, Krstić Milutin, Krstić Mihailo V., Kuzmanović Lazar K., Kunjašić Joa-

him, Lazarević Todor dr., Lazarević Teodosije K., Lazarević Filip S. dr., Lukić Živan dr., Marinković Vojislav dr., Marjan Đuro, Marković Milorad P., Mastrović Ante F., Metikoš Milan dr., Miletić Vladislav, Milošević Mladen P., Mitrović Jovan R., Mulalić Mustafa A., Najdorfer Mirko, Nikodijević Arandel D., Nikolić Branko dr., Ninković Tripko, Nuić Petar dr., Njamcul Ranko dr., Paranos Spiro F., Patrnogić Ljuba, Perić Milivoje D., Perko Dragutin V., Petričić Živko dr., Pešić Milutin, Pivko Ljudevit dr., Pogačnik Viktor, Popović Dimitrije On., Popović Dobrivoje Ger. dr., Popović Jeftimije, Popović Kosta dr., Popović Milan V., Praljak Nedeljko, Preka Nikola, Princip Jovo, Prša Sime dr., Radonjić Milan, Radonjić Miljan, Rako Janko dr., Ružić Viktor dr., Savić Sava V., Savković Ilija, Saračević Radenko, Selić Joca M., Spahić Vlado, Stazić Josip, Stanić Andra, Stanojević Milutin, Stevanović Živojin Ar., Stojković Milan Đ. dr., Strezović Krsta, Tolić Ignjat M. dr., Tomić Jakob, Toromanović Hasan, Trbojević Uroš dr., Trkulja Stanko, Trpković Stavra K., Čuković Milan, Urunkalo Sergije, Fidančević Toma dr., Fizir Viktor, Fotirić Arsa, Hodera Svetislav V., Hristić Bora, Cemović Filip, Cipušević Metodije, Čorbić Branko, Šiftar Stjepan, Šurmin Đuro dr.

(Posle glasanja)

Prešednik dr. Kosta Kumanudi: Gospodo, izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 177 narodnih poslanika i svi su glasali za. Time je ovaj zakonskih predlog usvojen i konačno u celini i biće prema propisima Ustava upućen Senatu na dalji rad. Sa vašim dopuštanjem, gospodo narodni poslanici, ja ću ovu sednicu zaključiti, a kao dnevni red naredne sednice predlažem treću tačku današnjeg dnevnog reda: Pretres izveštaja Odbora za proučavanje zakonskog predloga g.g. Huseina Kadića i drugova o izmenama i dopunama Zakona o beglučkim zemljama u Bosni i Hercegovini.

Prima li Narodna skupština ovaj dnevni red? (Prima) Današnju sednicu zaključujem, a narednu ću sazvati pismenim putem.

Sednica je zaključena u 19.30 časova.

Prilozi

ZAKON

o Društvu Crvenog Krsta Kraljevine Jugoslavije

Glava I

OSNOVA DRUŠTVA

Član 1

Društvo Crvenog Krsta Kraljevine Jugoslavije postalo je od ranijeg Srpskog društva Crvenog krsta, osnovanog 25. januara 1876. godine na odredbama Ženevske konvencije od 22. avgusta 1864. i od 6. jula 1906. godine, priznatog od Međunarodnog komiteta Crvenog krsta u Ženevi 11. juna 1876. god. primljenog za člana Lige društava Crvenog krsta u Parizu 22. avgusta 1919. godine, a čiji je delokrug rada, sa promenjenim nazivom, proširen na celokupnu državnu teritoriju posle oslobodenja i ujedinjenja, prema odluci Kraljevske vlade PMBr. 3158 od 29. jula 1921. godine.

Član 2

Društvo Crvenog krsta Kraljevine Jugoslavije zasniva svoj rad:

1) na odredbama Ženevske konvencije za poboljšanje sudbine ranjenika i bolesnika u vojskama u ratu od 27. jula 1929. godine, koja je Konvencija primljena od naše Države Zakonom od 31. marta 1931. godine, i ratifikovana u Bernu 20. maja 1931. godine, a kojom su zamenjene Konvencije od 22. avgusta 1864. i od 6. jula 1906. godine;

2) na odredbama Konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 27. jula 1929. godine, primljene od naše države Zakonom od 31. marta 1931. godine; i

3) na odredbama Konvencije o Međunarodnoj uniji za pomoć od 12. jula 1927. godine, primljene od naše države Zakonom od 30. maja 1931. godine. Društvo treba da bude priznato od Međunarodnog komiteta Crvenog krsta i da je član Lige dru-

štava Crvenog krsta sa kojima ima stalno da održava vezu i da saraduje.

Glava II

ZADATAK DRUŠTVA

Član 3

Društvo Crvenog krsta Kraljevine Jugoslavije je humana i povlašćena, autonomna narodna ustanova. Pod tim imenom ono se priznaje: isključivo kao jedino društvo za celokupnu teritoriju Kraljevine Jugoslavije, i kao pomoćni organ vojnog saniteta za vreme rata.

Član 4

Samostalno i u saradnji sa državnim i samoupravnim vlastima, kao i sa drugim humanim i kulturnim ustanovama i društvima u zemlji, Društvo ima zadatak:

a) Za vreme mira:

- 1) da ukazuje prvu pomoć narodu u slučaju velikih elementarnih nesreća, raznih epidemija i drugih opštih narodnih nevolja;
- 2) da priprema osoblje i sredstva za izvršenje zadataka predviđenih ovim Zakonom; i
- 3) da sprema brojno jak, zdrav i oduševljen podmladak za ideju Crvenog krsta.

b) Za vreme rata:

- 1) da potpomaže sanitet državne vojne sile, kao pomoćni njegov organ, pri evakuaciji, transportovanju, nezi i lečenju naših bolesnika i ranjenika i zarobljenih ranjenih i bolesnih neprijateljskih vojnih lica;
- 2) da potpomaže i aktivno sudeluje u organizaciji i izvođenju sanitetske protivazdušne i protivgasne zaštite stanovništva;
- 3) da posreduje oko dobijanja i podele pomoći i opštenja zarobljenih i interniranih lica sa spoljnim svetom, oko rapatriranja i hospitalizacije bolesnih i ranjenih zarobljenih neprijateljskih lica; i
- 4) da svojim osobljem i sopstvenim materijalom ublažuje neizbežna zla rata, ukoliko to zavisi od njega.

v) Ukoliko mu izvršenje zadataka pod a) i b) i sredstva i prilike dopuštaju:

- 1) da radi na čuvanju i popravci narodnog zdravlja, učestvujući naročito u borbi protiv tuberkuloze i epidemičnog luesa;
- 2) da pomaže nevoljnike, naročito ratnu siročad;
- 3) da prima pomoć od društva Crvenog krsta drugih država kao i da ukazuje pomoć ovima u slučaju rata i drugih teških narodnih nevolja proizašlih od više sile; i
- 4) da radi i na ostalim zadacima, koje je Liga društva Crvenog krsta stavila ili koje bude stavila u program rada društava Crvenog krsta radi ostvarenja zajedničkih humanitarnih ciljeva.

Bliže odredbe o izvršenju ovih zadataka, i uopšte o radu i celokupnom poslovanju Društva u miru, propisuju pravila Društva.

Bliže odredbe o radu i poslovanju Društva u ratu propisuje Kraljeva uredba na predlog Ministra vojske i mornarice, a u saglasnosti sa Ministrima: socijalne politike i narodnog zdravlja i unutrašnjih poslova, i prema mišljenju Glavnog odbora Društva.

Glava III

ČLANOVI DRUŠTVA

Član 5

Društvo čine njegovi članovi i podmladak Crvenog krsta.

Članstvo u Društvu je dobrovoljno.

Punopravni član Društva može biti svaki državljanin Kraljevine Jugoslavije, bez obzira na pol i veru, koji nije izgubio časna prava.

Član podmlatka Crvenog krsta može biti svaki učenik-učenica osnovnih, srednjih i drugih stručnih škola, i svaki omladinac van škole, do punoletstva, koji se upiše i od nadležnog odbora primi u članstvo.

Član 6

Društvo ima ove članove:

- 1) počasne,
- 2) velike dobrotvore,
- 3) dobrotvore,
- 4) utemeljače,
- 5) stalne,
- 6) redovne i
- 7) članove pomagače.

Počasni članovi Društva mogu biti samo oni njegovi članovi, koji imaju ili su imali velike zasluge za Društvo, a po rešenju glavne skupštine.

Članovi pomagači mogu biti samo podoficiri, muzičari, kaplari i redovi stalnog kadra, žandarmerije i granične trupe, i članovi podmlatka Društva.

Veličinu priloga za članove pod 2), 3), 4) i 5) i veličinu uloga za članove pod 6) i 7), određuju pravila Društva, kojima se propisuju i sve bliže odredbe o pravima i dužnostima članova Društva.

Glava IV

ORGANI I UPRAVA DRUŠTVA

Član 7

Na čelu Društva stoji pretседnik, koji je i najviši predstavnik Crvenog krsta u Državi.

Pretседnika Društva imenuje i razrešava Kralj na predlog Pretседnika Ministarskog saveta.

Dužnosti i prava Pretседnika Društva propisuju pravila Društva.

Član 8

Za upravu i poslovanje Društva postoje ovi organi:

- 1) glavni odbor,
- 2) banovinski odbori,
- 3) sreski odbori,
- 4) opštinski odbori — poverništva,
- 5) školski odbori podmlatka Crvenog krsta i
- 6) skupštine.

Sva zvanja u odborima Društva, izuzimajući zvanja njegovog službenog osoblja, počasna su, besplatna i dobrovoljna, a i izborna u koliko se ovim Zakonom drukčije ne propisuju.

Glavni odbor

Član 9

Glavni odbor je najveći upravni organ Društva i njemu su potčinjeni svi odbori, zavodi i ustanove Društva.

On ima pravo i dužnost da prema potčinjenim odborima iz člana 8 ovog Zakona preduzima mere, za koje nade da su u interesu Društva, ako pomenuti odbori ne saobražavaju svoj rad propisima ovoga Zakona i pravila Društva koja iz njega proističu, ili ako ne izvršuju njegove odluke donete saobrazno ovome Zakonu i Pravilima Društva.

Sedište glavnog odbora je u Beogradu.

Član 10

Pretsednik glavnog odbora je Predsednik Društva Crvenog krsta.

Prvog potpredsednika imenuje i razrešava Kralj, na predlog Predsednika Ministarskog saveta, a sve ostalo osoblje u sastavu glavnog odbora bira glavna skupština na tri godine.

U sastav glavnog odbora ulaze i predstavnici: Ministarstva vojske i mornarice, socijalne politike i narodnog zdravlja, inostranih poslova, prosvete i unutrašnjih poslova. Ove predstavnike imenuju resorni ministri i oni vrše dužnost u glavnom odboru pored svoje redovne dužnosti.

Bliže odredbe o sastavu i izboru osoblja glavnog odbora, o njegovoj podeli na sekcije i pododbore, poslovanju i nadležnosti, propisuju pravila Društva.

Član 11

Otpravljanje celokupnog rada i poslovanja Društva, iz nadležnosti glavnog odbora, vrši izvršni odbor.

Pretsednik izvršnog odbora je Predsednik Društva Crvenog krsta.

Bliže odredbe o sastavu, izboru, nadležnosti i poslovanju izvršnog odbora i njegovih potčinjenih organa, propisuju pravila Društva.

Član 12

Nadzor i kontrolu nad novčano-materijalnim poslovanjem Društva i uopšte nad celokupnom društvenom imovinom vrši glavni nadzorni odbor.

Članovi glavnog nadzornog odbora solidarno su odgovorni za štetu koja bi nastupila po imovinu Društva, ako ne bi vršili tačno i na vreme preglede — kontrolu, ili ako bi pri pregledima naišli na nepravilne radnje, a nisu preduzimali mere da se nepravilnosti spreče i šteta naknadi.

Sastav glavnog nadzornog odbora, izbor njegovog predsednika i članova, njegova prava i nadležnost, kao i sve bliže odredbe o njegovom radu i poslovanju, propisuju pravila Društva.

Banovinski odbori

Član 13

Banovinski odbori društva Crvenog krsta su neposredno potčinjeni organi glavnog odbora. Oni postoje u mestima sedišta uprave pojedinih banovina i nose ime svoje banovine.

Banovinskim odborima su neposredno potčinjeni svi sreski odbori u području banovine.

Član 14

Za Upravu grada Beograda, sa sedištem u Beogradu, postoji beogradski oblasni odbor Društva Crvenog krsta. On je neposredno potčinjen glavnom odboru, a njemu su potčinjeni svi odbori u području Uprave grada Beograda.

Član 15.

Otpravljanje celokupnog rada i poslovanja banovinskih i beogradskog oblasnog odbora, vrše njihovi upravni i nadzorni odbori.

U sastav upravnih banovinskih odbora ulaze i predstavnici: vojske i mornarice i banske uprave (oddeljenja za socijalnu politiku i narodno zdravlje i prosvetnog odeljenja). Predstavnik vojske imenuje najstariji komandant u dotičnom mestu sedišta odbora, a predstavnik banske uprave — ban, i oni vrše dužnost u upravnom odboru pored svoje redovne dužnosti.

Sastav upravnog i nadzornog odbora banovinskih i beogradskog oblasnog odbora, podelu upravnog odbora na sekcije i pododbore, izbor predsednika, potpredsednika, članova i ostalog osoblja za upravne i nadzorne odbore, njihovu nadležnost i poslovanje, propisuju pravila Društva.

Sreski odbori

Član 16

Sreski odbori Društva Crvenog krsta su neposredno potčinjeni organi banovinskih odnosno beogradskog oblasnog odbora. Oni postoje samo u mestima sedišta sreskih upravnih vlasti, u kojima ne postoje banovinski, odnosno beogradski oblasni odbor, i nose ime svoga sreza.

Sreskim odborima su neposredno potčinjeni opštinski odbori i povereništva u srezu.

Član 17

Otpravljanje celokupnog rada i poslovanja sreskih odbora vrše njihovi upravni i nadzorni odbori. Sastav ovih odbora, izbor predsednika, potpredsednika, članova i ostalog osoblja za njih, kao i njihovu nadležnost i poslovanje, propisuju pravila Društva.

Opštinski odbori

Član 18

Opštinski odbori Društva Crvenog krsta postoje u mestima sedišta opštinskih vlasti u kojima ne postoje banovinski, odnosno beogradski oblasni ili sreski odbori, a u kojima bude najmanje 20 punopravnih članova Društva i nose ime svoje opštine.

U mestima — opštinama — gde bude manje od 20 punopravnih članova, obrazovace se povereništva Društva Crvenog krsta, i ona nose ime po mestu gde se nalaze.

Opštinski odbori i povereništva Društva Crvenog krsta opština, koje su u teritorijalnoj nadležnosti onih srezova koji prema članu 16 ovog Zakona nemaju svoje sreske odbore Društva, neposredno su potčinjeni organi nadležnog banovinskog odnosno beogradskog oblasnog odbora Društva Crvenog krsta.

Član 19

Otpravljanje celokupnog rada i poslovanja opštinskih odbora vrše njihovi upravni i nadzorni odbori.

Sastav njihov, kao i izbor predsednika, potpredsednika i članova ovih odbora, njihovu nadležnost i poslovanje, propisuju pravila Društva.

Član 20

U mestima preko 50.000 stanovnika mogu se, po potrebi, osnovati pododbori za pojedine kvartove gde

ova podela na kvartove postoji, a gde takva podelane postoji, onda za pojedine reone. Oni nose ime odnosno kvarta i mesta, odnosno I, II, III pododbor i ime mesta. Ovi pododbori imaju samo upravne odbore, a njihovo poslovanje podleži nadzoru onog odbora u dotičnom mestu, u čijem se sastavu nalaze i kome su neposredno potčinjeni.

Sastav ovih pododboru, izbor njihovog upravnog odbora, kao i nadležnost i poslovanje, propisuju pravila Društva.

Glava V

PODMLADAK CRVENOG KRSTA

Član 21

Podmladak Crvenog krsta je sastavni deo Društva Crvenog krsta, a organizuje se kao njegova zasebna grana.

Neposredni organi za upravu i poslovanje podmlatka su školski odbori podmlatka Crvenog krsta. Pretsednici ovih odbora su starešine dotičnih škola.

Član 22

Za proučavanje i rešavanje svih pitanja koja se odnose na upravu, razvoj, organizaciju i vaspitanje podmlatka Crvenog krsta, za njegov rad u dudu ideja i čovekoljubivih zadataka Crvenog krsta, u miru i ratu, postoje sekcije podmlatka Crvenog krsta: pri glavnom odboru i pri svima banovinskim, beogradskim oblasnim, sreskim i opštinskim odborima.

Pretsednik sekcije podmlatka Crvenog krsta pri glavnom, banovinskom i beogradskom oblasnom odboru bira između svojih članova glavni, odnosno banovinski i beogradski oblasni odbor. Pri sreskim i opštinskim odborima predsednik sekcije podmlatka Crvenog krsta je predsednik školskog odbora podmlatka prema drugom stavu člana 21 ovog Zakona. Ove sekcije imaju punovažno pravo rešavanja i odlučivanja u dotičnom odboru o svakom pitanju koje se odnosi na podmladak Crvenog krsta.

Član 23

Sastav sekcije podmlatka pri odborima Društva i sve bliže odredbe o zadatku i celokupnom poslovanju školskog odbora podmlatka Crvenog krsta propisuju pravila Društva.

Glava VI

SKUPŠTINE DRUŠTVA

Član 24

Društvo Crvenog krsta ima ove skupštine: glavnu, banovinsku — oblasnu, sreske i opštinske. One mogu biti redovne i vanredne.

Sastav pojedinih skupština, njihovu nadležnost i delokrug rada, kao i sve ostalo što se odnosi na njihov sastav, izbor i broj delegata, na mesto, vreme sastanka i način njihovog saziva itd. propisuju pravila Društva.

Glava VII

PRAVA, ZNAK I NAGRADE DRUŠTVA

Član 25

Društvo Crvenog krsta Kraljevine Jugoslavije je pravno lice.

Član 26

Društvo je jedini predstavnik privatne pomoći za lečenje ranjenika i bolesnika i pomaganje invalida za vreme rata.

Svaka privatna novčana ili materijalna pomoć za lečenje bolesnika i ranjenika i za pomaganje invalida za vreme rata, upućena ma od koga ma kojoj samoupravnoj vlasti, ili ma kojem organu državne ili samoupravne vlasti, ili ma kojoj instanciji, organu, društvu ili licu, koje skuplja pomoć, svojina je Društva Crvenog krsta, i ono jedino njome raspolaže i raspoređuje je.

Član 27

Znak Crvenog krsta na belom polju i reči »Crveni krst« ili »Ženevski krst«, mogu se upotrebiti za vreme rata jedino radi zaštite i oznake ustanova, osoblja i materijala Društva Crvenog krsta, sanitetskih jedinica i ustanova vojne sile, svih prevoznih sredstava i vazduhoplovnih aparata specijalno organizovanih i upotrebljenih za sanitetsku službu a pod uslovima utvrđenim Ženevskom konvencijom.

Osoblje i ustanove Crvenog krsta imaju pravo upotrebe znaka Crvenog krsta i za vreme mira u njihovoj humanoj aktivnosti, a izuzetno i samo po odluci izvršnog odbora Društva, može se, za vreme mira, dozvoliti upotreba znaka Crvenog krsta i na stanicama za pomoć koje isključivo besplatno ukazuju pomoć ranjenicima i bolesnicima.

Član 28

Zabranjuje se upotreba svakog znaka ili svakog naziva koji predstavlja ili imitira znak ili naziv Crvenog krsta ili Ženevskog krsta, pa bilo da se ta upotreba čini u trgovačkom i industriskom, bilo ma u kome drugom cilju.

Zabranjuje se i upotreba oznaka ili modela sa znakom krsta crvene ili slične boje na polju ma kakve boje.

Član 29

S pogledom na počast, ukazanu Švajcarskoj, što je za znak crvenog krsta upotrebljena obrnuta boja švajcarskog federalnog državnog grba, zabranjuje se upotreba znaka ili imitacije ovog grba, bilo kao cele ili dela kakve zaštitne trgovačke ili industriske marke, bilo u cilju protivnom trgovačkoj lojalnosti, bilo u prilikama koje bi mogle vredati švajcarski nacionalni osećaj.

Član 30

Ko postupi protivno članu 27, 28 i 29 ovoga Zakona, kazniće se, ukoliko to ne sačinjava krivično delo, po krivičnom zakoniku, bilo po zvaničnoj dužnosti, bilo na predlog ma koga odbora Crvenog krsta novčanom kaznom do 10.000.— dinara, ili zatvorom do dva meseca. Ako je delo u povratu, a pre isteka tri godine od izrečene kazne, onda se kazna može udvostručiti.

Kazne izriču nadležne prvostepene vlasti unutrašnje uprave. Ove vlasti, odnosno njihovi organi, čim utvrde kažnjivo delo po ovome Zakonu, dužne su okloniti zloupotrebene oznake i nazive i zapleniti sav materijal koji nosi oznake ili nazive zabranjene ovim Zakonom.

Novčane kazne i zaplenjeni materijal pripadaju glavnom odboru Društva Crvenog krsta.

Član 31

U znak priznanja i zahvalnosti za dobrovoljni uspešni rad na polju propagande i na ostvarenju ideje Crvenog krsta, širenju njegove organizacije, ili za rad i dela koja služe kao primer i potstrek za moralno vaspitanje i delanje u duhu njegovih uzvišenih zadataka, Društvo Crvenog krsta daje licima, ustanovama i društvima u zemlji i inostranstvu ova svoja društvena odličja:

- 1) Zahvalnicu;
- 2) Srebrnu medalju Crvenog krsta;
- 3) Zlatnu medalju Crvenog krsta;
- 4) Orden Crvenog krsta.

Bliže odredbe o davanju zahvalnica i društvenih odličja (pod 2), 3) i 4), o njihovom obliku, sastavu i sadržaju, propisuju pravila Društva.

Glava VIII

PRIHODI I BUDŽET DRUŠTVA CRVENOG KRSTA

Član 32

Sredstva za izvršenje zadataka po članu 4 ovog Zakona, kao i za održavanje Društva Crvenog krsta, sastoje se iz prihoda:

- 1) od društvene imovine;
- 2) od legata i zaveštanja;
- 3) od uloga članova iz člana 6 ovog Zakona;
- 4) od uloga članova Podmlatka;
- 5) od državne pomoći i dotacija;
- 6) od pomoći i dotacija banskih uprava;
- 7) od pomoći i dotacija opština;
- 8) od taksa naplaćenih za vreme nedelje Crvenog krsta;
- 9) od dobrovoljnih priloga prikupljenih za vreme Nedelje Crvenog krsta;
- 10) od raznih priredaba;
- 11) od štampanih knjiga ili časopisa;
- 12) od drugih raznih nepredviđenih prihoda i priloga učinjenih u korist Društva od strane raznih ustanova (državnih, privilegovanih i privatnih) i od pojedinih lica.

Prihodi pod 1) od kopretne imovine i gotovine, pripadaju odborima čija je svojina, a prihod od nepokretne imovine, odboru na čijoj se teritoriji nepokretnost nalazi.

Prihodi pod 2) pripadaju onim odborima kojima se namene ili zaveštaju; pod 10) odborima koji ih ostvare; pod 11) odborima koji su izdali knjige i časopise; pod 12) odborima koji ostvare nepredviđene prihode ili dobiju priloge.

Od prihoda pod 4) pripada 50% odboru u dotičnom mestu, a po 25% glavnom i nadležnom banovinskom odnosno beogradskom oblasnom odboru.

Prihodi pod 3) (od uloga redovnih članova državnih službenika vojnog i gradanskog reda i od uloga članova pomagača iz redova vojske i mornarice, granične trupe i žandarmerije), pod 5) i pod 8) pripadaju glavnom odboru, a prihodi pod 6) dotičnom banovinskom odboru.

Prihodi pod 3) (od uloga redovnih članova a koji nisu državni službenici vojnog i gradanskog reda), pod 7) i pod 9) pripadaju nadležnom banovinskom, odnosno beogradskom oblasnom odboru, ako je u dotičnom mestu sedište banovinskog odnosno beogradskog oblasnog odbora; u protivnom od ovih pri-

hoda pripada nadležnom banovinskom odnosno beogradskom oblasnom odboru 25% a 75% odboru odnosno pododboru u dotičnom mestu u kome su prihodi ostvareni.

Član 33

Prihodi Društva iz čl. 32 ovoga Zakona služe:

- 1) za neprikosnoveni fond;
- 2) za sanitetski fond;
- 3) za fond za ukazivanje prve pomoći;
- 4) za druge razne fondove poji se ustanove po potrebi i po odluci glavne skupštine; i
- 5) za sastav godišnjeg budžeta rashoda odbora Društva.

Fondovi pod 1) i 2) postoje samo pri glavnom odboru, a fond pod 3) postoji obavezno kod svih odbora.

Član 34

Od pripadajućih iznosa prihoda pomenutih u članu 32 ovog Zakona, unosi se:

- a) u glavniciu neprikosnovenog i sanitetskog fonda pri glavnom odboru po 25%, a u glavniciu fonda za ukazivanje prve pomoći pri glavnom odboru 50% od prihoda pomenutih pod 3), 5) i 8);
- b) u glavniciu neprikosnovenog i sanitetskog fonda pri glavnom odboru po 25% od prihoda banovinskih, odnosno beogradskog oblasnog odbora pomenutih pod 6), 7) i 9), a u glavniciu fonda za ukazivanje prve pomoći pri banovinskim odnosno beogradskom oblasnom odboru po 50% od prihoda pod 3) i 6) i po 50% odnosno po 25% prihoda pod 7) i 9) shodno poslednjem stavu člana 32 ovoga Zakona.
- v) u glavniciu neprikosnovenog i sanitetskog fonda pri glavnom odboru po 25% od prihoda sreskih i opštinskih odbora pod 7) i 9), a u glavniciu fonda za ukazivanje pomoći pri sreskim odnosno opštinskim odborima po 50% odnosno po 25% prihoda pod 7) i 9) shodno poslednjem stavu člana 32 ovog Zakona.

Od prihoda pod 3) unosi se u fondove predviđeni samo od uloga velikih dobrotvora, utemeljača i stalnih članova.

Legati, zaveštanja i dobrovoljni prilozii dotiraju se takođe glavniciama ovih fondova, ako je i ukoliko to izričita želja legatora, zaveštaoca ili priložnika. Eventualni prihodi poverenštava čuvaju se kao kapital do obrazovanja mesnih odbora.

Bliže odredbe po ovome propisuju Pravila društva.

Član 35

1) Neprikosnoveni fond pri glavnom odboru pretstavlja neprikosnovenu imovinu Društva, potrebnu za njegovo postojanje i rad. On se čuva najmanje 50% u gotovini na priplodu kod Hipotekarne banke, a ostatak se može uložiti u hartije od vrednosti ili nepokretna imanja, no samo po odobrenju glavne skupštine.

Prihod neprikosnovenog fonda ne sme se trošiti za vreme mira, već se dodaje glavnici toga fonda. Za vreme rata izvršni odbor može upotrebiti sav prihod toga fonda, a u krajnjoj nuždi i do 75% glavnice fonda za izvršenje zadataka, koje Društvo ima u ratu, prema čl. 4 ovoga Zakona.

2) Sanitetski fond pri glavnom odboru služi za nabavku sanitetskog i apotekarskog materijala i pri-

bora. Iznos suma za nabavku ovog materijala predviđa se budžetom glavnog odbora.

3) Fond za ukazivanje prve pomoći kod svih odbora služi za podmirenje potreba na ukazivanju prve pomoći za slučaj velikih elementarnih nesreća, epidemija ili uopšte narodne nevolje, a fond glavnog odbora služi još i za ukazivanje pomoći društvima Crvenog krsta drugih naroda u sličnim slučajevima.

Sanitetski fond pri glavnom odboru, i fondovi za ukazivanje prve pomoći pri pojedinim odborima Društva, služe još i za podizanje stalnih ili privremenih ustanova Društva: bolnica, ambulanti, stanica za ukazivanje pomoći, lečilišta, oporavilišta i drugih ustanova namenjenih ukazivanju pomoći ranjenicima i bolesnicima, i za spremu pomoćnog osoblja za ukazivanje prve pomoći i negu ranjenika i bolesnika.

Za podmirenje izloženih potreba pod 2) i 3) može se godišnje trošiti najviše do 50% od godišnjih iznosa pripadajućih sanitetskom fondu i fondovima za ukazivanje prve pomoći prema članu 34 ovog Zakona. Sve ove potrebe se predviđaju budžetima pojedinih odbora Društva. Ostatak se unosi u glavnicu ovih fondova i čuva za podmirenje izloženih potreba koje se budu ukazale a koje se nisu mogle ranije predvideti budžetima. Preko toga iznosa mogu pojedini odbori vršiti već utrošak iz tih fondova samo po odobrenju nadležnog pretpostavljenog odbora, a izvršni odbor po odobrenju glavnog odbora.

Odobrene a neutrošene sume po budžetu iz sanitetskog fonda i fondova za ukazivanje prve pomoći, dodaju se glavnici ovih fondova.

4) Prihodi pod 4) iz člana 32 mogu se upotrebiti jedino za rad, potrebe i ustanove podmlatka, kao: kuhinje, apoteke, ferijalne kolonije, priređivanje samarjanskih i drugih poučnih i zdravstvenih tečajeva, štampanje poučnih časopisa, ukazivanje pomoći siromašnoj i bolesnoj deci, kao i za sve ostale potrebe koje služe vaspitanju omladine u duhu ideje Crvenog krsta. Deo ovih prihoda koji pripada banovinskim odborima može se upotrebiti jedino na pomoć oskudnim mesnim (sreskim i opštinskim) odborima za održavanje kuhinja i za organizovanje letnjih oporavilišta za slabunjavu decu. Pripadajući deo ovih prihoda glavnom odboru služi jedino za podizanje i održavanje stalnih lečilišta za bolesnu i slabunjavu decu, kojoj je potrebno naročito lečenje i nega.

5) Od svih budžetom ostvarenih viškova predviđenih prihoda i neutrošenih odobrenih budžetskih rashoda, sem onih pomenutih u čl. 35 ovoga Zakona, obrazuju se kod odbora Društva rezervni fondovi, koji služe za opšte potrebe i rad Društva. Novac iz ovih fondova može se trošiti samo po odobrenju nadležnih skupština Društva.

6) Od ostvarenih viškova prihoda od uloga članova podmlatka, predviđenih budžetom, i ušteda odobrenih rashoda iz toga prihoda, obrazuju se kod odnosnih odbora Društva rezervni fondovi podmlatka Crvenog krsta, koji služe isključivo za potrebe podmlatka. Novac iz ovih fondova može se trošiti samo po odobrenju nadležnih skupština.

Član 36

Prihodi pomenuti u čl. 32, a neupotrebljeni za fondove po čl. 33 i 34 ovoga Zakona, služe za sastav godišnjeg budžeta rashoda za podmirenje potreba i rad pojedinih odbora i rad pojedinih odbora Društva.

Budžetska godina počinje 1. januara, a svršava se 31. decembra iste godine.

Budžete odbora Društva odobravaju njihove nadležne redovne godišnje skupštine.

Bliže odredbe o sastavu i izvršenju budžeta propisuju Pravila društva.

GLAVA IX

OSOBLJE DRUŠTVA CRVENOG KRSTA

Član 37

Za vršenje poslova i dužnosti po ovome Zakonu, Društvo ima: službeno i pomoćno osoblje.

Službeno osoblje Društva čine: stalni, honorarni i kontraktualni službenici na službi pri odborima i ustanovama Društva. Pomoćno osoblje Društva čine: sestre-nudilje, dobrovoljni bolničari i bolničarke, samarjani i samarjankе za ukazivanje prve pomoći i sva lica, koja se prijave, prime i upišu za dobrovoljno vršenje raznih službi u Društvo.

Član 38.

Službeno osoblje Društva prima se i otpušta odlukom izvršnog odbora, odnosno odlukama upravnih: banovinskih odnosno beogradskog oblasnog odbora, sreskih i opštinskih odbora. Plate-nagrade određuju im se istom odlukom kojom se i primaju u službu Društva, a isplaćuju se na teret budžeta odnosnih odbora čiji su službenici.

Član 39

Zvanja za koja se primaju službenici pri pojedinim odborima i ustanovama Društva, broj ovih službenika, kvalifikacije, kao i sve bliže odredbe o pravima, dužnostima i odgovornostima službenika (pojedinih zvanja, propisuju Pravila Društva.

Čl. 40

Za osiguranje svih službenika Društva, važe propisi Zakona o osiguranju, s tim da svaki odbor Društva može svoje službenike osigurati iz sopstvenih sredstava po Pravilniku koji izradi glavni odbor a odobri Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja.

Član 41

Potrebno pomoćno osoblje, pomenuto u članu 37 ovoga Zakona, za službe društva Crvenog krsta za vreme rata, regrutuje se od ljudstva, koje ne podleži vojnoj obavezi i građanki, koje se dobrovoljno prijave i obavežu za pojedine službe u Društvo. Nepunoletna lica moraju imati pismenu dozvolu roditelja ili staroca za vršenje ove službe.

Oslobodenje od poziva na vojnu dužnost osoblja društva Crvenog krsta, kako u miru, tako i u ratu, predviđa se Uredbom o oslobodavanju obveznika od poziva na vojnu dužnost u miru i ratu.

Sva lica iz ovog člana Zakona, oslobodena od poziva na vojnu dužnost i pridata kao pomoćno osoblje vojnom sanitetu za prenos i za negu ranjenika i bolesnika za vreme rata, smatraju se u svemu kao da su na vojnoj dužnosti, potpadaju pod vojnu disciplinu i uživaju zaštitu po odredbama Ženevske konvencije kao i ostalo vojno-sanitetsko osoblje.

GLAVA X

POVLASTICE DRUŠTVA CRVENOG KRSTA

Član 42

Društvo Crvenog krsta uživa ove povlastice: 1) ne podleži plaćanju nikakvih državnih i samoupravnih poreza i prireza na društvena imanja ko-

ja su upotrebljena isključivo za: kancelarije, za slagašta sanitetskog materijala, za držanje kurseva za spremu pomoćnog osoblja, za stanice za ukazivanje prve pomoći i za bolnice, kao i na druga društvena imanja od kojih Društvo nema nikakvih prihoda. Ne podleži plaćanju poreza ni imovina u novcu fondova: neprikosnovenog, sanitetskog i za ukazivanje prve pomoći predviđenih ovim Zakonom;

2) oslobodava se plaćanja državnih i samoupravnih taksa za razne priredbe kao: zabave, predavanja, pretstave (pozorišne, kinematografske—bioskopske), koncerti i t. sl., ako pripadajući prihod Društvo upotrebi za izvršenje zadataka po čl. 4 ovog Zakona a pravo na ove povlastice odobri Ministar finansija;

3) pravo na besplatno štampanje u državnoj štampariji, a po odobrenju Ministra prosvete, samo onih svojih izdanja, koje priređuje izvršni odbor, bilo u cilju propagande za ideju i rad Crvenog krsta, bilo radi higijenskog prosvjećivanja naroda i podizanja zdravog podmlatka i njegovog vaspitanja u duhu ideja i zadataka Crvenog krsta;

4) pravo na besplatno ustupanje potrebnih prostorija u državnim i samoupravnim zgradama za smetaj kancelarija i sprema, ukoliko za to postoji mogućnost;

5) pravo na besplatnu upotrebu državne pošte za službeni, pismonosni, novčani i paketni saobraćaj; pravo na besplatnu upotrebu državnih telefona i telegrafa za vreme rata, a u vreme mira samo u slučaju velikih elementarnih nesreća, epidemije i drugih narodnih nevolja radi ukazivanja prve pomoći;

6) pravo na tarifu po kojoj se računaju i vojni transporti za sve pošiljke Društva železnicom ili brodovima u mirno doba, a u ratno doba besplatno;

7) sanitetske pošiljke i sanitetsko osoblje Društva Crvenog krsta iz neutralnih zemalja, koji se za vreme rata upućuju u pomoć Društvu, imaju besplatan podvoz na železnicama i državnim brodovima;

8) sanitetske pošiljke i sanitetsko osoblje Društva, kao i sanitetske pošiljke i osoblje Društva Crvenog krsta neutralnih zemalja za pomoć ranjenicima i bolesnicima zaraćenih država, imaju pravo slobodnog tranzita i besplatnog podvoza kroz Kraljevinu Jugoslaviju u vreme mira, a za vreme rata samo po dozvoli Ministra vojske i mornarice, ako su osoblje i pošiljke snabdeveni urednim dokumentima od nadležnih uprava društava Crvenog krsta i ako su namenjeni označenoj svrsi, i to se od nadležnih naših vojnih vlasti utvrdi;

9) članovi uprave i službeno osoblje Društva imaju pravo na besplatan podvoz železnicom i brodovima u državnoj režiji, u miru i ratu, kada putuju društvenim poslom sa propisnom legitimacijom.

Bliže odredbe o svima povlasticama po tač. 5), 6), 7), 8) i 9) propisuje Ministar saobraćaja, po predlogu izvršnog odbora Društva;

10) materijal koji Društvo za svoje potrebe nabavlja u inostranstvu, a koga nema u potrebnom kvalitetu i količini u zemlji, kao i materijal, koji Društvo besplatno dobija iz inostranstva za svoje potrebe, ne podleže plaćanju carine, lučke pristojbe, takse, obrtne poreze i ostalih mesnih i opštinskih dažbina koje budu važile;

11) jedna cela nedelja (7 dana) u godini, računajući od treće nedelje u mesecu septembru pa zaključno sa subotom, posvećuje se propagandi ideje Crvenog krsta, prikupljanju članova i ubiranju pri-

loga u celoj zemlji. Te nedelje nikakva druga društva ne mogu prikupljati priloge niti vršiti kakve priredbe, već jedino sporazumno sa Crvenim krstom i za Crvni krst.

Za vreme te nedelje, za vožnju železnicom, brodovima, aeroplanima i svima ostalim sredstvima za javni saobraćaj između dva ili više mesta, naplaćuje se taksa u korist glavnog odbora: 0.50 dinara za svaku kartu do 100 dinara, a još po toliko za svaku započetu stotinu preko 100 dinara. Za to vreme naplaćuje se i taksa od 0.50 dinara u vidu propagandnih maraka Crvenog krsta na sve poštanske pošiljke (pisma, dopisnice i pakete) i telegrame, na sve ulaznice u pozorišta, kinematografe i druge slične radnje za javnu zabavu.

Nedelja Crvenog krsta počinje svečanim skupovima, koje odbori Društva, na najpogodniji način, priređuju u celoj zemlji.

GLAVA XI

DRŽAVNA ZAŠTITA I NADZOR DRUŠTVA

Član 43

Društvo Crvenog krsta, kao humana i povlašćena autonomna narodna ustanova, stoji pod državnom zaštitom i nadzorom nadležnih državnih vlasti u pogledu obavljanja poslova po propisima ovoga Zakona i pravila Društva, kao i ostalih odnosnih zakona. Nadzor nad novčano-materijalnim poslovima Društva, povremeno i po potrebi, vrši Glavna kontrola preko svojih organa po Zakonu o Glavnoj kontroli.

GLAVA XII

POSEBNE ODREDBE

Član 44

Pravila Društva po propisima ovoga Zakona, a saobražno osnovnim principima utvrđenim i propisanim za nacionalna Društva Crvenog krsta od strane Međunarodnog komiteta i Lige društava Crvenog krsta, imaju se propisati u roku naidalje od šest meseci po stupanju na snagu ovoga Zakona.

Pravila stupaju na snagu kada iz Kraljevska vlada odobri i ne mogu se menijati niti dopunjavati bez rešenja glavne skupštine i odobrenja Kraljevske vlade.

Član 45

Školski odbori podmlatka Crvenog krsta i njegove sekcije pri odborima Društva, po čl. 22. ovog Zakona, obrazuju se u početku školske godine. Njihova funkcija traje do naredne školske godine.

Član 46

Ma koje lice u odborima Društva, koje bude osuđeno izvršnom sudskom presudom na kaznu lišenja slobode duže od tri meseca ili na gubitak časnih prava, prestaje samim tim biti član odbora.

Član 47

Članovi odbora Društva, koje bira skupština, mogu biti samo punopravni članovi Društva.

Članovi pomagači ne mogu biti članovi odbora. Član odbora koji ne učestvuje u radu Društva,

ili zko bez uvaženog opravdanja od strane odbora ne dođe na tri uzastopne sednice odbora, samim tim prestaje biti član odbora. Njegovo mesto, u ovom slučaju, kao i na slučaj smrti, ne popunjava se do narednog izbora.

Član 48

Godišnji ulog po čl. 32. pod 3) ovog Zakona državnih službenika (vojnog i građanskog reda) i godišnje uloge članova pomagača iz redova vojske i mornarice, granične trupe i žandarmerije, koji se upišu za članove Društva, naplaćuju nadležne državne blagajne u tromesečnim ratama, i u roku od mesec dana po naplati, doznačuju naplatacne sume glavnom odboru.

Član 49

Državne, banovinske i opštinske pomoći i dotacije po čl. 32. ovoga Zakona, ukoliko ove budu predviđene njihovim godišnjim budžetom, doznačuju se u tromesečnim ratama u odgovarajućim iznosima odborima Društva, kojima pripadaju.

Član 50

Uloge članova podmlatka po čl. 32. pod 4) ovog Zakona naplaćuju za narednu godinu nadležne školske vlasti od početka školske godine, pa do kraja meseca marta, u mesečnim ratama, i doznačuju ih odborima Društva najdalje do kraja meseca aprila.

GLAVA XIII

PRELAZNA I KONAČNA NAREĐENJA

Član 51

Do nimenovanja i izbora lica za glavni, izvršni i glavni nadzorni odbor, za banovinske, beogradski oblasni, sreske i opštinske odbore, i za sekcije podmlatka Crvenog krsta, po propisima ovoga Zakona, vršiče njihovu dužnost lica koja se zateknu na dan stupanja na snagu ovoga Zakona na odgovarajućim položajima u odborima koji postoje po dosadanjim pravilima Društva.

Promene dosadanjih naziva pojedinih odbora u nazive po propisima ovoga Zakona, obrazovanje novih odbora, ukoliko se ovi predviđaju ovim Zakonom a koji do njegovog stupanja na snagu nisu postojali, kao i nimenovanje i izbor lica za pojedine odbore i sekcije podmlatka Crvenog krsta, imaju se izvršiti najdalje u roku od dva meseca po stupanju na snagu pravila Društva po čl. 44. ovoga Zakona.

Član 52

U mestima sedišta sreskih i upravnih vlasti, u kojima do stupanja na snagu ovoga Zakona nije postojao mesni odbor Društva Crvenog krsta, načelnik dotičnog sreza sa sreskim lekarom i najstarijim prosvetnim organom iz dotičnog mesta, obrazuju sresko povereništvo Crvenog krsta, dok se ne osnuje sreski odbor po članu 16. i 17. ovoga Zakona. Sreska povereništva nose ime svoga sreza i njima su potčinjeni svi opštinski odbori odnosno opštinska povereništva u srezu. Isto tako u mestima sedišta opštinskih vlasti, u kojima se ne mogu obrazovati opštinski odbori, predsednici opština obrazovaće po čl. 18. ovog Zakona opštinska povereništva Crvenog krsta.

I sreska i opštinska povereništva imaju se obra-

zovati u roku od dva meseca po stupanju na snagu pravila Društva po čl. 44. ovoga Zakona.

Član 53

U roku od mesec dana po stupanju na snagu ovoga Zakona, svi postojeći mesni i oblasni odbori, po dosadanjim pravilima Društva, dužni su da glavnom odboru podnesu tačno stanje svoje pokretne i nepokretne imovine na dan stupanja na snagu ovoga Zakona, sa izvodom postojećih obaveza i dugovanja. Ova imovina ne sme se ni u kom slučaju koristiti preko iznosa redovnih budžetom predviđenih rashoda, sve dok glavni odbor ne donese rešenje o likvidaciji tih obaveza, a što je on dužan učiniti najdalje u roku od šest meseci po stupanju na snagu pravila Društva po čl. 44. ovoga Zakona.

Član 54

Odbori Društva, koji se obrazuju po ovome Zakonu, preuzeće dužnost, upravu, arhivu i svu nepokretnu i ostalu imovinu od dosadanjih odbora Društva na mesto kojih se obrazuju, najdalje u roku od mesec dana po nimenovanju i izboru po čl. 51. ovog Zakona.

Sva dosadanja potrebna i nepokretna imovina i fondovi pojedinih odbora Društva ostaju i dalje njihova svojina odnosno odbora koji iz ovih budu postali promenom naziva po odredbama ovoga Zakona, a ukoliko to nije u protivnosti sa ovim Zakonom i primljenim obavezama. Isto tako i sve stvorene obaveze i dugovi do stupanja na snagu ovoga Zakona prelaze na nove odbore, ako su ovi stvoreni po odlukama i rešenjima nadležnih odbora i po dosadanjim pravilima Društva.

Član 55

Dosadnji mesni, oblasni i glavni odbor podmlatka Crvenog krsta zaključice svoj rad i svu imovinu i arhivu predati odnosnim odborima Društva u dotičnim mestima čijem sastavu pripadaju po propisima ovoga Zakona. Školski odbori podmlatka Crvenog krsta predaće upravu i arhivu istoimenim i odborima, koji se obrazuju po čl. 21. ovoga Zakona, a u isto vreme predaće i svu gotovinu odborima Društva u dotičnom mestu kojima pripadaju po propisima ovoga Zakona.

Član 56

Budžeti pojedinih odbora Društva, odobreni za 1933. godinu, po propisima dosadanjih pravila Društva, važe i za odnosne odbore koji iz ovih budu postali promenom naziva po propisima ovoga Zakona.

Član 57

Za godinu dana od dana stupanja u život ovoga Zakona, sva privatna lica, društva, ustanove, preduzeća, koja su ranije dobila odobrenje za upotrebu oznaka ili naziva Crvenog krsta, protivno čl. 27., 28. i 29. ovoga Zakona, gube ovo odobrenje.

Član 58

Bliže odredbe za izvršenje odredaba članova 51., 52., 53., 54., 55. i 56. ovoga Zakona, propisuju pravila Društva.

Član 59

Ovaj Zakon stupa u život i dobija obaveznú snagu kada se obnaroduje u »Službenim novinama«,

I tada prestaje važiti Zakon o olakšicama i pravima datim Srpskom društvu Crvenog krsta od 12. januara 1896. godine.

Preporučujemo Našem Ministru pravde da ovaj

Zakon obnaroduje, svima Našim ministrima da se o izvršenju njegovom staraju, vlastima zapoveđamo da po njemu postupaju, a svima i svakome da mu se pkoravaju.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca prof. Lojze Jan Pavliča na ministra za gozdove in rudnike v zadevi neizplačevanja naročil direkcij drž. rudnikov mestnemu mlinu v Celju.

Gospod Minister,

Kljub opetovanim intervencijam pri navedenih direkcijah državnih rudnikov ne plačajo pošiljk, ktere su prevzele od mestnega mlina v Celju i to:

Direkc. Drž. Rudnika Banjaluka	Din.	9.196.69
» » » » Breza	»	103.336.73
» » » » Kakanj	»	31.774.38
» » » » Mostar	»	37.564.62
» » » » Senjski Rudnik	»	4.082.27
» » » » Ugļjevik	»	1.085.45
» » » » Velenje	»	73.119.26
» » » » Vrdnik	»	1.480.—
» » » » Zbukovca	»	2.012.13
» » » » Zenica	»	53.830.74
» » » » Željezare Vareš	»	140.895.80

Din. 458.378.07

Torej dolgujejo direkcije državnih rudnikov z zaostalimi obrestni pol milijona dinara mestnemu mlinu v Celju, zato Vas vprašam gospod minister:

1 — ali sploh nameravate narediti da se bodo izplačila izvršila?

2 — Ali se zavedate, da je naznačeni dolg v dneh gospodarske krize velika svota da bi ob neizplačilu mestni mlin v Celju moral ustaviti obrat?

3 — Ali se zavedate, da taki dolgavi zato škodujejo ugledu države?

Prejmite izraz odličnega spoštovanja

V Beogradu, 13 junija 1933.

Prof. Pavlič Alojzij, s. r.
nar. poslanec.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca Lojze Jan Pavliča na prometnega ministra radi nedovoljene znižane 50% vozne tarife Jugoslovanski strokovni zvezi v Ljubljani.

Gospod Minister,

Jugoslovanska strokovna zveza v Ljubljani je imela dne 11 junija 1933 svoj kongres in prosila za 50% znižano vozno tarifo za delegate-udeležence kongresa. Prometno ministerstvo v Beogradu je na poveljivo izjavo kralj. banske uprave v Ljubljani znižanje vozne tarife odbilo. Ker je izjava Kralj. banske uprave v Ljubljani neresnična, zato Vas vprašam:

1 — Ali se zavedate, da ni pravično, da se izda za Kongres JRSJ v Nišu, Sarajevu udeležencem brezplačen prevoz, dočim se na zakonu osnovane znižane tarife ne dovoli Jugoslovanski delavski strokovni zvezi?

2 — Ali se spominjate, da ste pred mesecem Narodni strokovni zvezi dovolili 75% znižano povlastico?

3 — Ali ste pripravljeni v Narodni skupščini prečitati neresnično poročilo Kralj. banske uprave v Ljubljani o Jugoslovanski strokovni zvezi, da spozna javnost denunciacije goriških beguncev in sinov nemškutarjev in bivših avstrijskih hlapcev.

Sprejmite izraz

V Beogradu, 13 junija 1933.

odličnega poštovanja

Prof. Lojze Pavlič, s. r.
nar. poslanec.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca prof. Lojze Jan Pavliča na Ministra za gozdove in rudnike v zadevi novega pravilnika o bratovskih skladnicah in neplačanja zavarovalnih prispevkov drž. rudnikov Velenje in Zbukovca Dravske banovine.

Gospod Minister,

Komaj mesec dni je preteklo, odkar je dobil zakonsko veljavo novi pravilnik o bratovskih skladnicah in vsi funkcionarji bratovskih skladnic, posebno zastopniki rudarjev se pritožujejo, da gospod minister niste prav nič vpoštevali delavskih predlogov in niste skoraj ničesar storili za sanacijo bratovskih skladnic v novem pravilniku. S tem pravilnikom se je socialni položaj delavstva znatno poslabšal. Od Vas izdan pravilnik zahteva od rudarjev 35 let zaposlitve

in 60 let starosti za dosego pokojnine. Pri zadnjih redukcijah je bilo vrženo na cesto v Trbovljah, Hrastniku, Zagorju in Hudi jami preko 421 rudarjev, ki imajo od 25—30 let službe in jim ni priznana pokojnina. Dejstvo je tudi, da sta državna rudnika u Zbukovci in Velenju ostala dolžna na prispevkih dva milijona dinarjev in da nista plačala niti prispevkov, ki sta jih upravi rudnikov pobrali od rudarjev.

Zato Vas gospod minister vprašam:

1 — Ali ste voljni spreminiti leta zaposlitve na 30 let in 55 let starosti?

2 — Ali ste voljni spremeniti člane pravilnika 91, 93, 106, 107, 119, 140 in 154, ki so škodljivi za delavske interese?

3 — Ali hočete karenčno dobo spremeniti od 10 let na 5 let?

4 — Kaj mislite storiti, da bodeta državna rudnika v Velenju in Zabukovci izplačala zaostalo vsoto 2 mil. dinarjev Glavni bratovski skladnici v Ljubljani?

5 — Kedaj mislite sklicati konferenco za sanacijo pasivnih bratovskih skladnic in kaj mislite podvzeti za sanacijo istih?

Sprejmite izraz odličnega spoštovanja.

V Beogradu, 13 VI 1933.

Prof. Lojze Jan Pavlič, s. r.
narodni poslanec.

INTERPELACIJA

narodnega poslanca prof. Alojzija Jan Pavliča na finančnega ministra radi škodljive finančne politike Narodne banke za hranilnice, zadruge in industrijo v Dravski banovini.

Zastopniki industrije, zadržanih zvez in gospodarskih zadrug so poslali Vam opetovane predstavitve, v katerih so zahtevali, da zaustavite uničujočo finančno politiko Narodne banke, ki je posebno škodljiva za hranilnice, zadruge in industrije Dravske banovine. V Dravski banovini je industrija navezana na uvoz sirovin iz inozemstva. Če ne dobi industrija potrebnih deviz, bo morala obrat skrbiti, delavce odpuščati, s tem povečati brezposelnost in tudi ne bo mogla plačevati davkov. Vam je gotovo znano, da nekateri industriji iz Beograda imajo pri Narodni banki več kredita kot vsi hranilni zavodi in industrija Dravske banovine. Znano Vam je tudi, da je iz Dravske banovine zbranega nad eno milijardo din. sirotinjskega denarja, kateri denar je bil prej naložen v domačih varnih zavodih, kjer ni v navadi korupcija. Znano je tudi, da so bili po večini hranilni zavodi v Dravski banovini dobro fundirani in vodeni, da je le nepremišljena in napačna politika Narodne banke, oziroma odločujočih činiteljev v Beogradu kriva, da so postale nelikvidne; s tem je povečana gospodarska kriza. Zaradi teh dejstev Vas, gospod. minister, vprašam:

1 — Ali ste voljni narediti Narodni banki, da bo

INTERPELACIJA
narodnog poslanika dr. Marka Kožula na Gospodina Pretsjednika Vlade dr. Milana Srškića o otvaranju i diskusije o privrednoj krizi u Narodnoj skupštini.

Gospodine Pretsjednice,

Ja sam još prošle godine u junu mjesecu podnio upit na Pretsjedništvo Skupštine, da li će se i kada započeti u Narodnoj skupštini diskusija o privrednoj krizi u zemlji. Odgovoreno mi je, da će se diskusija početi još prije ljetnih skupštinskih praznika. Medutim, te diskusije nema ni danas. U ovo doba kada Pretsjednik najveće države na svijetu, Engleske, Mak Donald putuje iz Engleske u Ameriku, skupa sa predstavnicima finansijski najjače zemlje svijeta, Francuske, da nadu načina, da se privredna kriza u njihovim zemljama ne bi pogoršala, tražeći lijeka privrednim i finansijskim bolovima njihovih zemalja; u ovo doba kada bogata Amerika uvada inflaciju da pomogne privredi i spasi narod, u ovo doba, kada čitav gotovo svijet preko svojih predstavnika u Londonu vijeća o riješenju svijetske krize, tada se u nas putuje po zemlji i troši narodni i državni novac u osnivanje stranke, a o narodnim nevoljama i privrednoj krizi nitko od Vlade i njezinih ljudi ne vodi računa, i ako statistika stečajeva i prinudnih nagodaba govori jasno o privredi u našoj državi.

industriji v Dravski banovini dala potrebne devize za nakup sirovin?

2 — Ali ste voljni narediti poštne hranilnici, da se vloge poštne hranilnice, podružnice v Ljubljani, plasirajo izključno v Dravski banovini?

3 — Ali ste voljni narediti državni hipotekarni banki, da se denar prenešen iz Dravske banovine plasira le v isti?

4 — Ali je resnica, da namerava Narodna banka izdati novčanice-bone z veljavo le v tuzemstvu?

5 — Kaj mislite storiti, da se zaupanje v denarne zavode zopet vrne med najširše sloje?

6 — Ali se zavedate, da se s pošteno politiko Narodne banke najbolj utrjuje državno edinstvo in ako se vse krivce škodljive in nepremišljene politike Narodne banke pokliče na odgovornost in jih eksperimentalno kaznuje?

Prejmite gospod. minister izraz

V Beogradu, dne 13. junija 1933.

odličnega spoštovanja
Prof. Lojze Jan Pavlič, s. r.
narodni poslanec.

Vama će biti gospodine Pretsjednice, sigurno poznato, da je dana 11 IV 1933 godine Trgovačka i Industrijska Komora u Zagrebu donijela preko predstavnika privrednih organizacija rezoluciju, koja glasi:

»1 — Potpuno pomanjkanje novčanih sredstava za normalnu cirkulaciju i oživljenje imobilizirane privrede. Neophodno nužna sredstva treba stvoriti putem finansijskih operacija države, te povlaštenih i državnih novčanih zavoda.

2 — Podijelu kredita treba da Narodna banka udesi po ekonomskoj jakosti i strukturi pojedinog kraja. Narodna banka i ostale povlaštene državne novčane ustanove, treba da odmah odustanu od smanjivanja odobrenih kredita, koji su privredi sada više nego ikad potrebni.

3 — Tesauraciju novca treba suzbijati najenergičnijim u prvom redu ekonomskim mjerama, tim više što do sada u toj stvari nije još ništa učinjeno sa mjerodavne strane.

4 — U vezi s time, treba što brže riješiti pitanje normalizacije kreditnih odnosa u zemlji te mobilizacije zamrzlih kredita kod novčanih zavoda. Treba organ-

ski i sistematski provesti sve što je potrebno za sanaciju, odnosno normalizaciju rada novčanih zavoda. Dosad poduzete mjere u vidu palijativne zaštite novčanih zavoda po § 5 Zakona o zaštiti zemljoradnika od 19. IV. 1932. odnosno po čl. 6 Zakona od 19. XII. 1932. na rješavanju pitanje, te su na dulji rok neodržive.

5 — Zaštitu interesa privrede treba provesti tako, da se bezuvjetno polučiti uskladjivanje potreba svih privrednih grana. Ne može se dopustiti, da se jedan stalež privrede zaštićuje na štetu drugoga, kako je to do sada bivalo. Iskustvo dokazuje, da takav način rada dovodi cjelokupnu narodnu privredu u mučan položaj.

6 — Kamatnu stopu (aktivnu i pasivnu) treba makar i zakonskim mjerama sniziti, kako je to već provedeno u drugim državama, da se ona dovede u sklad sa današnjim rentabilitetom privrednog rada. Tu treba da prednjači Narodna banka i svi ostali državni novčani zavodi (Državna hipotekarna banka, Poštanska štedionica, Privredna agrarna banka i Zanatska banka).

7 — Kraj svih teškoća državnih finansijskih treba ipak terete javnih daća regulisati tako, da se izluče takovi tereti koji ubijaju privredni rad (na pr. povišenje kućarine na novogradnji). Isto načelo treba provesti i na području banovinskih i komunalnih finansijskih (na pr. na banovinske trošarine na ugljen i električnu struju, gradski porez i na dohodak u Zagrebu) napose u proračunima naših velikih gradova.

8 — Privrednici u ovoj akciji za sada ne iznose potpuno formulirane i konkretizirane prijedloge i to s razloga što drže, da treba pri rješavanju postavljenih problema poći novim putevima. Dosadani način rješavanja privrednih pitanja u našoj državi nije bio uspješan. Unatoč nebrojenih pretstavki svih privrednih organizacija, nije nikad ostvarena prava saradnja Kraljevske vlade s privredom. Prijedlozi privrede uvaženi su tek najmanjim dijelom. Treba zato stvoriti nov način rada ili treba smjestiti sazvat privredno vijeće prema zakonu od 18. marta 1932. ili treba na drugi način ostvariti permanentnu konzultaciju pretstavnika narodne privrede i organizirati jedan širi odbor stručnjaka, čijim će sjednicama prisustvovati ministri svih privrednih resora Kraljevske vlade. Na ovaj će se način najbolje i najpraktičnije moći iznijeti i raspraviti konkretni predlozi za izlaz iz današnje neodržive situacije.

Isto tako će Vam biti poznato, Gospodine Pretsjedniče, da je dana 2. V. 1933. na inicijativu Trgovačko-industrijske i Zanatske komore i Udruženja vojvodanskih banaka održana u Novom Sadu konferenca gornjih ustanova i raznih privrednih udruženja Vojvodine, na kojoj se je konferenciji donijela rezolucija i ovako glaseći predlozi upućeni na Kraljevsku vladu:

»1 — poduzeti hitne i energične mjere da se oživi privredni život a onda se kroz to oživljenje traži popravljavanje teškog privrednog i finansijskog stanja u zemlji.

2 — Potpuna likvidacija pitanja zemljoradničkog razduženja i to na taj način da se pitanje stvaranja novih novčanih sredstava vezuje za pitanje likvidacije zemljoradničkog razduženja. Prema tome predloge koji su po tom pitanju stavljeni treba uzeti u ozbiljnu i hitnu ocjenu.

Pri stvaranju novih novčanih sredstava ima se, međutim, strogo voditi računa, da ona moraju biti

u onoj višini, koliko to narodna privreda nužno iziskuje, da bi mogla ponovno doživjeti.

3 — Smanjenje eskontne i lombardske kamatne stope Narodne banke, jer sadašnja stopa od 7,5% i 9% ne odgovara privrednoj aktivnosti naše zemlje. Kreditiranje Narodne banke da se vrši prvenstveno putem novčanih zavoda, a u cilju stvaranja normalnih kreditnih odnosa u našoj zemlji.

4 — Snižavanje pasivne kamatne stope kod državnih novčanih zavoda i to tako da ista bude bar za 1% manja od najniže pasivne kamatne stope kod privatnih novčanih zavoda.

5 — Po izvršenoj normalizaciji naših kreditnih odnosa i stanja kod naših novčanih zavoda bilo bi neophodno potrebno da se pride osnivanju jedne centralne novčanih zavoda prema primeru u drugim državama, a u cilju stvaranja vrhovnog kontrolnog revizionog, a po potrebi i likvidacionog organa našeg kreditnog novčarstva.

6 — Stvaranje centralne novčane ustanove, a uz pomoć države u cilju preuzimanja industrijskih angažmana naših novčanih zavoda, koji su po svojoj prirodi dugoročni i time teško pritištu naše privatne novčane zavode.

7 — Svestrano ispitivati mogućnost izvođenja javnih radova države i komunalnih tijela, ciljem, da ti radovi posluže povećanju rentabiliteta rada pojedinih privrednih grana.

8 — Revizija naše spoljne trgovinske politike u tom pravcu, da predemo punoj primjeni načela reciprociteta i kompenzacije, jer su dosadašnji naročito preferencijalni i klirinški sporazumi ostali bez povoljnog učinka na izvoz naših agrarnih proizvoda.

Gospodine Pretsjedniče, iz rezolucije zagrebačkih privrednika i rezolucije predloga vojvodanskih privrednika proističe, da su privredne i finansijske prilike u zemlji očajne i da se nalazimo u likvidaciji celokupnoga privrednoga narodnoga života u državi.

Gospodine Pretsjedniče, zar služi drugo zvono, koje bi imalo da pozove na ozbiljnu, savjesnu i brzu pomoć? Zar Kraljevska vlada zbilja ostaje gluha i nijema kod svega ovoga? Zar smo se ikada nalazili u ozbiljnijim momentima političkim i privredno gospodarskim nego li se nalazimo danas? Zar očajni glas privrednika naših iz svih krajeva države, znači što drugo nego »S. O. S.« tonućega broda naše privrede i finansijske? Zar umirući glas privrednika, banaka, industrije i trgovine, koji na svojim ledima nose sve finansijske terete ove zemlje, može da prode nečujan od nikoga, pa ni od onih koji su zvani da čuju?

Gospodine Pretsjedniče,

Mislite li Vi, Gospodine Pretsjedniče, poduzeti sa svoje strane sve moguće i poraditi, da Kr. vlada u smislu želje celokupnoga naroda, uzme u pretres u Narodnoj skupštini što prije privredna i finansijska pitanja, i da nađe načina i puta da se privredna kriza u zemlji po malo počne ublaživati i otklanjati.

Primite, Gospodine Pretsjedniče, izraz moga dubokog poštovanja.

13. juna 1933. god.

Beograd.

narodni poslanik,

Dr. Marko Kožul, s. r.

INTERPELACIJA

narodnog poslanika inž. Ferde Šege na Ministra građevina g. dr. Stjepana Srkulja o nepovoljnoj zabrani vožnje osoba teretnim automobilima.

Gospodine Ministre,

Obratila su se na mene razna lovačka, izletnička, turistička, radnička, dačka i druga udruženja da im policajci i žandarmi priječe i zabranjuju svaku osobnu vožnju teretnim automobilima izvan granica grada, osobito izvan Zagreba i to na temelju nekakve naredbe izdane po Ministarstvu građevina.

Ova zabrana vrijedi napose za nedelje i svetke, time se priječi manje imućstvenom građanstvu da može uz manji trošak na praznike, nakon mukotrpnog tjednog rada, odvesti se na svježiji zrak i u prirodu, dok to bogati slojevi u luksuznim autima mogu nesmetano činiti.

Budući je takova zabrana posve neumjesna i ne-

povlasno priječi slobodu vožnje po javnim cestama, to mi je čast na Vas, Gospodine Ministre, upravititi sledeća pitanja:

1 — Je li Vam poznato, Gospodine Ministre, da je izdana po Ministarstvu građevina zabrana svake osobne vožnje teretnim automobilima po javnim cestama i je li ova zabrana izdana Vašim znanjem?

2 — Ako Vam je poznata i sa Vašim znanjem izdana zabrana, pitam, što kanite poduzeti da se ova protupravna zabrana ukine i dade potpuno slobodna vožnja i manje imućstvenim građanima, a ne samo imućstvenim i luksuznim autima?

Tražim hitnost ove interpelacije.

Beograd, 13. juna 1933. g.

Inž. Ferdo Šega, s. r.

INTERPELACIJA

narodnog poslanika Nikole Stajkovića na Ministra poljoprivrede o neispravnom radu upravnika Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga.

Čast nam je podneti Vam sledeću interpelaciju; za koju molimo odgovor u Narodnoj skupštini i hitnost te prvenstvo ispred drugih.

INTERPELACIJA

Povodom interpelacije narodnog poslanika Brauka Avramovića, koju je svojedobno podneo Vašem prethodniku, a protiv nezakonitog i nepravilnog rada Glavnog saveza srpskih zemljoradničkih zadruga i njegovog upravnika g. Voje Dordevića, Vaš prethodnik g. Demetrović odredio je anketu nad radom Saveza i njegovih upravnika sastavljenu iz revizora Privilegovane Agrarne banke. Ovu anketu Savez nije primio i time se suprotstavio svojoj zakonom pretpostavljenoj vlasti.

Tada je g. Ministar odredio drugu anketu na čelu sa načelnikom Ministarstva poljoprivrede i od četiri revizora Agrarne Banke. Ova anketa počela je sa revizijom odmah posle njenog obrazovanja.

Obradovali smo se što je u interesu zadrugarstva Ministarstvo poljoprivrede kao vrhovna nadzorna vlast nad celokupnim zadrugarstvom svesrdno priu-nulo da pregleda nepravilan i nezakonit rad spomenutog Saveza i njegovog upravnika, međutim se na veliko naše iznenađenje pokazalo, da u Savezu ima ljudi, protiv kojih autoritet državnih vlasti nije dovoljno jak da ih spreči u njihovoj samovolji i koji su našli puta i načina da državnoj vlasti onemogućie vršenje njenog zadatka kadgod su u pitanju njihovi lični interesi.

Gospoda oko Saveza smilovali su se da prime drugu komisiju, no istu su ograničili u radu i stavili pod svoj nadzor i određivali što sme i što ne sme da pregleda.

Kad se komisija »usudila« da zatraži spisak članica (zadruga) na uvidaj, to joj je uskraćeno sa motivacijom da je to tajna Saveza.

Kad je anketna komisija ipak sabrala izvestan materijal naročito u pogledu materijalnih i ličnih izdataka, čije otkrivanje očigledno nije kenvenalno vodstvu Saveza, onda je taj materijal jednostavno preko noći nestao iz fijke u koju je bio ostavljen.

Kad se uzme u obzir da se ni najobičniji pre-

gled — revizija u jednom Savezu ne da ni zamisliti dok se ne utvrdi brojno stanje i kretanje članica — zadruga ni zamisliti dok se ne utvrdi brojno stanje i kretanje članica — zadruga i istinitost o članstvu, tada je veoma smešna motivacija da je to nekakva tajna koju revizori ne bi smeli da saznaju, tim pre što se izveštaji o kretanju i stanju članica svake godine treba detaljno da objavljuju.

Pravi razlog toj tajanstvenosti i skrivanju može biti jedino u tom, da stvarno stanje ne odgovara onom koje oni objavljuju i kojim toliko i vrlo rado paradiraju pred neobaveštenom javnošću.

Isto tako razlog koji su naveli za uskraćivanje uvida u knjige zapisnika sednica Upravnog i Nadzornog odbora u najmanju je ruku šaljiv i neozbiljan izgovor, jer bez toga uvida ne može se oceniti zakonitost i ispravnost rada ovih odbora. I ovde je sigurno po sredi neki sasvim drugi razlog zbog koga doneti zaključci treba da ostanu obavijeni velom tajne.

Nestanku prikupljenog materijala iz fijke o ličnim i ostalim izdancima novčane prirode, mislimo, ne treba nikakvog komentara ni razjašnjenja.

Povodom interpelacije g. poslanika Nikole Stajkovića da li može g. Voja Dordević biti upravnik Saveza po Zakonu o zemljoradničkim i zanatskim zadrugama, jer stoji pod sudom za krivična i besčasteća dela, Gospodin Ministar poljoprivrede je posle utvrđenog fakta da g. Voja Dordević zaista stoji pod sudom za krivična i besčasteća dela, izdao rešenje o suspendovanju g. Voje Dordevića sa položaja upravnika u Savezu, člana odbora i predsednika Glavne zemljoradničke nabavljačke zadruge a na osnovu Zakona o zemljoradničkim zadrugama čl. 18. Tada je nastalo izdvrdavanje od strane Saveza i g. Voje Dordevića, da odluka Okružnog suda i optužnica državnog tužioca iz Požarevca nisu pravnosnažne, te se g. Voja Dordević do danas zadržao na svojim položajima i protiv izričitog zakonskog naređenja.

Pošto je Apelacija usvojila odluku Okružnog suda i optužnicu državnog tužioca, to su svaki izgovori prestali da se održi na položaju g. Voje Dordević.

Molimo Vas, Gospodine Ministre, da u interesu zadrugarstva i državne vlasti:

1 — Omogućite Vašoj anketnoj komisiji luvidaj ti sve knjige silom državnih organa koji, hvala Bogu, postoje u našoj pravnoj zemlji;

2 — Da uklonite sve osobe iz Saveza koje su smetale i suprotstavljale Vašim naređenjima i odlukama Vašeg Ministarstva te izviđanju istih odluka, odnosno izvršivanju;

3 — Da na osnovu Zakona o zemljoradničkim zadrugama čl. 18, a na osnovu predašnjeg rešenja Vašeg Ministarstva uklonite g. Voju Đorđevića iz Saveza.

Skoro svi šefovi odeljenja u Savezu ne slažu se sa radom g. upravnika izbog toga su proganjani, amnogima se preti sa otpustom iz službe. Isto tako činovništvo u velikoj većini u Savezu nezadovoljno je sa radom upravnika. Mnoge zadruge zemljoradničke jauću i pate u svom radu zbog naopakog rada u Savezu, i pretrpele su materijalnu štetu kao celine a isto tako i mnogi pojedinci zadrugari. Svi ovi spomenuti izgu-

bili su nadu i uverenje da postoji zakon i da je g. Voja Đorđević neprikosnoven, jer mu se ni dan danas ništa nije desilo povodom njegovih krivica za upropašćeni Okružni savez u Požarevcu.

Na Vama je reč, Gospodine Ministre, a mi smo uvereni da ćete Vi svoju dužnost kao vrhovna zadržana vlast u zakonskoj formi ispuniti.

Izvolite primiti, Gospodine Ministre, i ovom prilikom uverenje o našem osobitom poštovanju.

13 juna 1933 god.

Beograd.

Narodni poslanici: **Nik. V. Stajković, s. r., Branko Avramović, s. r., Aleks. Jovanović, s. r., Živ. J. Stevanović, s. r., Mil. P. Marković, s. r., Živ. Jevtić, s. r., Mihailo Đurić, s. r., Milorad Đ. Milutinović, s. r., Jak. S. Tomić, s. r., Duš. M. Živojinović, s. r.**

INTERPELACIJA

Miloša P. Dragovića, narodnog poslanika, na Gospodina Ministra saobraćaja, o radu Milutina Ilića, upravnika pošte Beograd 2 i njegovog pomoćnika Milana Serbedžije.

Gospodine Ministre,

Nedavno sam podneo interpelaciju o nezakonitoj smeni u udruženju p.t.t. službenika, a mnogo ranije narodni poslanici g.g. Risto Đokić, Živko Daničević i Jovo Princip, takode su Vas interpelirali, o prošlosti g.g. Milutina Ilića i Milana Serbedžije.

I oni i ja postavili su Vam, Gospodine Ministre, jasna pitanja u pogledu njihove prošlosti i njihovog službovanja.

Usled učestalih ataka na legalnu upravu Udruženja p.t.t. službenika i nastojanja pošto-poto da se ona smeni i preda imovinu i dužnost novoj nelegalno izabranoj upravi, kojoj stoje na čelu baš g.g. Ilić i Serbedžija, ja sam slobodan staviti sledeća pitanja:

1 — Mislite li ispitati prošlost i današnji službeni rad g.g. Ilića i Serbedžije, jer to zahtevaju patriotski razlozi i moral?;

2 — Mislite li opovrgnuti svoja rešenja, kojima se ima izvršiti smena u upravu Udruženja p. t. t. službenika?;

3) Mislite li zaštititi područne Vam činovnike od svakodnevnih kazna, koje nad njima vrši Uprava

grada stoga što neće da predaju dužnost g. g. Iliću i Serbedžiji?;

4 — Jeste li voljni uzeti u ocenu ličnost, službeni rad i mentalitet g. g. Ilića i Serbedžije i oceniti, da li su oni postojni da stoje na čelu uprave profesionalnog udruženja područnih Vam činovnika i mogu li oni primati na rukovanje imovinu, koju su stekli ispravni, poštenu i čestiti službenici predratne Srbije kao i borci za slobodu i jedinstvo naše Otadžbine;

5 — Možete li pretpostaviti g. Timotiju Jovanoviću, ispravnom službeniku i čestitom čoveku i ratniku g.g. Milutina Ilića i Milana Serbedžije;

6 — Jeste li voljni ceo ovaj spor likvidirati time, što ćete postaviti Komesara u udruženju, koji će strasti stišati, urediti odnose i pozvati kongres;

7 — Jeste li voljni pozvati g.g. Ilića i Serbedžiju da se brane i dokažu svoju ispravnost.

Molim da mi na ovu interpelaciju izvolite usmeno odgovoriti u Narodnoj skupštini.

Za ovu interpelaciju tražim hitnost i prvenstvo.

13 juna 1933 godine **Miloš P. Dragović, s. r.**
u Beogradu. narodni poslanik

INTERPELACIJA

Miloša P. Dragovića, narodnog poslanika, na Gospodina Ministra finansija o postupku činovnika Poreske uprave u Lebanu sa poreskim odborom Opštine donjokonjuvačke, u srezu jablaničkom.

Gospodine Ministre,

U vezi moje podnete interpelacije, silom okolnosti prinuđen sam da podnesem i ovu drugu.

Kad je Poreski odbor Opštine donjokonjuvačke došao u poresku upravu u Lebanu, da sa nadležnim organima poreske uprave izvrše razrez poreze za iduću poresku periodu, posle kratkovremenog rada on je najuren iz sednice a činovnici su ostali da sami to rade po svome čefu i proizvoljno. — Ovo bez ikakve sumnje vodi nemilim posledicama i neželjenom revoltu.

Sa iznetoga slobodan sam Vas pitati, Gospodine Ministre, o sledećem:

1 — Jeste li voljni hitno anulirati nezakoniti rad činovnika poreske uprave u Lebanu;

2 — Jeste li voljni poslati što pre svoga inspektora u Lebane, koji će ovaj protivzakoniti akt ispitati i krivce optužiti?;

3 — Jeste li voljni da za trajanje istrage udaljite okrivljene činovnike od dužnosti?;

Molim da mi na ovu interpelaciju izvolite odgovoriti usmeno u Narodnoj skupštini.

Za ovu interpelaciju tražim hitnost i prvenstvo ispred ostalih.

13 juna 1933 godine

Beograd.

Miloš P. Dragović, s. r.
narodni poslanik

INTERPELACIJA
 narodnog poslanika Nikole Stajkovića na Ministra finansija o nepravilnoj isplati zadrudne stoke od strane Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga.

Gospodine Ministre,

Na osnovu Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini čast mi je podneti Vam sledeću interpelaciju, i umoliti Vas, da mi na istu izvolite odgovoriti u Narodnoj skupštini, kao i da joj date prvenstvo ispred ostalih, t.j. da je primite kao hitnu.

INTERPELACIJA:

1 — Da li Vam je poznato, da je isplatu zadrudne stoke, koja je prodavana preko Saveza srpskih zemljoradničkih zadruga u Beču, vršila nekakva gospoda Zahiarić, koja nije ni član Saveza t.j. ni zadrugar, niti pak ma kakav funkcioner u Savezu.

2 — Da li su devize ili valuta išle Narodnoj banci od prodate stoke u Beču kao što je to moralo biti, ili su iste išle na crnu berzu, čiji su poslovi u poslednje vreme jači od poslova same Narodne banke.

3 — Ova pitanja postavljam Vam, Gospodine Ministre, zato što se iz priloženih fotografija originalnih dokumenata vidi, da je pomenuta gospoda Zahiarić isplatu za prodate svinje u Beču vršila u dinarima.

4 — Da li ste voljni, Gospodine Ministre, da ovoj misteriji sretstvom Vaših organa udete u trag

INTERPELACIJA
 narodnoga poslanca prof. Lojze Jan Pavlića na ministra za socijalno politiko in narodno zdravje radi redukciji rudarjev v revirjih Trboveljske premogokopne družbe in nezaposlenstva v Dravski banovini.

Gospod. Minister,

Gotovo Vam je, gospod. minister, znano, da se je v Zagorju, Trbovljah, Hrastniku, Hudi jami in v Vašem srezu Kočevju reduciralo 1. maja 1933 preko 500 rudarjev, zaposlenih od 20—30 let pri Trboveljski premogokopni družbi z družinami, preko 2000 pošte njih in marljivih Slovencev. Vse intervencije pri ravnateljstvu Trboveljske premogokopne družbe v Ljubljani, pri ministrstvu za gozdove in rudnike so bile brezuspešne in rudarji, med njimi tudi Vaši volilci, so vrženi na cesto kot hlapec Jernej. Poznam Vaše blago srce za malega človeka, zato Vas vprašam:

1 — Ali so Vam te redukcije znane?

2 — Zakaj niste ničesar podvzeli, da bi se omilile, ako se ne dajo preprečiti?

3 — Zakaj ne nastopite z isto energijo v mini-

INTERPELACIJA
 dr. Nikole Nikića i drugova, narodnih poslanika, na Ministra unutrašnjih dela o političkom ubistvu izvršenom nad Pavom Birtičem, predsednikom biv. H. S. S. iz Starih Perkovaca, srez Slavonski Brod.

Gospodine Ministre,

Dana 9 juna ove godine dočekaio je neki Pavle Rusić, predsednik Mesne organizacije J.R.S.D. uglednog seljaka i prvaka bivše H.S.S. iz Starih Perkovaca, srez Slavonski Brod, i bez ikakvog direktnog povoda, odmah na ovoga navalio. Kad je Pavo Birtić opazio, da će životom postradati, nadao se u beg, kako bi makar život begom spasao, jer je bio neoružan. Rusić je međutim uperio na ovoga vojničku karabinku i Pavu Birtića u leđa podogio, koji je odmah iza toga izdahnuo.

i rasvetliti pitanje, ko je komé rod u Glavnom savezu srpskih zemljoradničkih zadruga?

5 — Da li ste voljni izvideti, Gospodine Ministre, kakvu zadrudnu funkciju vrše u Glavnom savezu srpskih zemljoradničkih zadruga g.g. Julije Glik iz Zagreba, Zlatarić, Hafner i gđa Zlatarić.

Da Vas ovo pitam, uzrok je što se u poslednje vreme uporno održavaju glasovi da je g. Voja Dordević kod g. Julija Glika iz Zagreba ili preko njega založio kod neke zagrebačke banke sve papire od vrednosti kakó one koji pripadaju Glavnom savezu tako i one, koje su pojedine zadruge, članice Savezove, ostavile kod Saveza na čuvanje, i da je na te papire povučen lombardni zajam u iznosu od 1,400.000 dinara, uslovivši tom prilikom sa g. Julijom Glikom, da mu pored kamate banci plati još 2½% na ime provizije na svima poslovima oko prodaje zadrudne stoke.

Molim Vas, Gospodine Ministre, da izvolite primiti uverenje o mom svagdašnjem i odličnom poštovanju.

14. juna 1933 godine Nikola V. Stajković, s. r. narodni poslanik

strskem svetu proti Trboveljski premogokopni družbi kakor ste nastopili v ministrskem svetu za krivičen raspust Prosvetne zveze v Mariboru in Ljubljani?

4 — Kaj mislite storiti, da bo finančni minister odobril fond za nezaposlene, kateri je odobril banovinski svet v Ljubljani?

5 — Kaj mislite storiti v ministrskem svetu in pri upravnem svetu TPD za prehrano rudarjev v Trbovljah, Zagorju in Hrastniku in Kočevju, da ti slovenski hlapci Jerneji ne zapadejo obupu?

Za to interpelacijo zahtevam nujnost in prvenstvo pred ostalimi, kar bom razložil ustmeno v seji Narodne skupščine.

Beograd, 13. VI. 1933.

Prof. Pavlič Lojze, s. r. narodni poslanec.

Da svoju nameru političkih protivnika do kraja izvede, Rusić je još uvek dok je Pavo Birtić izdisao, počeo po selu tražiti i ostale političke prvake biv. H.S.S. da ih pobije.

Provalio je tako s naperenom puškom u dućan trgovca Ivana Bepića, zatim u stan Bartola Bošnjakovića, Đure Kolara, koji mogu samo slučajno zahvaliti, da nisu pobijeni, što se nisu u to vreme u kući nalazili. Saznavši Pavle Rusić, da se ovi seljački prvaci nalaze u obljui, pošao je onamo, ali su se ovi, pravovremeno obavesteni, na sigurno mesto sklonili.

Narod, koji je očekivao energičnu intervenciju

vlasti, saprepastio se, kad je opazio, da se vlast gotovo sa Pavlom Rusićem identifikovala. Mesto da je vlast uapsila ubicu Pavla Rusića, sreski je načelnik iz Slavenskog Broda, Rupčić, opkolio selo sa 58 žandarma, zabranio seljacima 2 dana izlaz iz sela makar u polje, a za to vreme pohapsio sve seljačke prvake: Duru Kolara, Iliju Grgića, Andriju Oreškovića, Adama Kucjenića, Bartola Bošnjakovića i druge, koji ni zašto nisu bili krivi.

Kako je ovako delo početak sigurne i gotove anarhije, tražimo, da nam na ovu interpelaciju odmah u Narodnoj skupštini odgovorite:

1 — Da li Vam je poznato, da je dana 9 juna ove godine, u selu Stari Perkovci, srez Slavonski Brod, izvršeno političko ubistvo nad seljačkim prvakom biv. H.S.S. Pavom Birtićem, a nad ostalim seljačkim prvacima delotvorno pokušano?

2 — Da li Vam je isto tako poznato, da policijska vlast nije preduzela nikakve mere da se ubica kazni

privede, nego je naprotiv pohapsila nedužne i nekri-ve seljake?

3 — Kad Vam je sve to sad bar poznato, tražimo da nam odgovorite, da li je tu Vaša žandarmerija zato, da sprečava ubistva, ili da pomaže ubice, i da dovršava ono, što možda Pavle Rusić i slični tipovi samo slučajno nisu mogli da dovrše?

4 — Ako tome nije tako, da li ste voljni, g. Ministre, odmah narediti, da se Pavle Rusić uhapsi, da se selo Stari Perkovci žandarmerije smesta oslobodi, a ostali policijski i žandarmerijski organi, koji nisu svoju dužnost vršili, primerno kazne?

14 juna 1933 god.

Beograd.

Narodni poslanici:

dr. Nikola Nikić, s. r., dr. Ivan Lončarević, s. r., dr. Franjo Gruber, s. r., Lovro Knežević, s. r., Stjepan Valjavec, s. r.

vlasti zaprepašio se, kad je opazio, da se vlasti gotovo sa Pavlom Rusićem identifikovala. Mesto da je vlast napadla ubica Pavla Rusića, srpski je načelnik iz Slavonskog Broda, Rudić, opkolio selo sa 58 žandarmima, zahtevao seljaciima 2 dana izlaz iz sela makar i u polje, a za to vreme pohodio sve seljačke prvake: Đuru Kćelara, Iliju Grigica, Andriju Oreškovića, Adama Kucenića, Bartola Bošnjakovića i druge, koji ni zašto nisu bili krivi.

Kako je ovako delo početak sigurne i gotove anarhije, tražimo, da nam na ovu interpretaciju odmah u Narodnoj skupštini odgovorite:

1 — Da li Vam je poznato, da je dana 9 juna ove godine, u selu Stari Petkovići, stez Slavonški Brod, izvršeno političko ubistvo nad seljačkim prvacom biv. H.S.S. Pavom Birićem, a nad ostalim seljačkim prvacima delotvorno pokušano?

2 — Da li Vam je isto tako poznato, da policijska vlast nije preduzela nikakve mere da se ubica kazni

privede, nego je naprotiv pobapsila nedužne i nekrivce seljake?

3 — Kad Vam je sve to sad bar poznato, tražimo da nam odgovorite, da li je tu Vaša žandarmerija xaxa, da sprečava ubistva, ili da pomaže ubice, i da dovrava ono, što možda Pavle Rusić i slični tipovi samo slučajno nisu mogli da dovrše?

4 — Ako tome nije tako, da li ste voljni, g. Ministre, odmah narediti, da se Pavle Rusić ubije, da se selo Stari Petkovići žandarmerije smesta oslobodi, a ostali policijski i žandarmerijski organi, koji nisu svoju dužnost vršili, primerno kazne?

14 juna 1933 god.
Beograd.

Narodni poslanici:

dr. Nikola Nikić, s. r., dr. Ivan Lončarić, s. r., dr. Franjo Gruber, s. r., Lovro Knežević, s. r., Stjepan Vajševac, s. r.